

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Tekijänoikeuksien kansainvälinen suoja

Suomen tekijänoikeuslain kansainvälinen soveltaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:53

Jukka Liedes

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017:53

Tekijänoikeuksien kansainvälinen suoja

Suomen tekijänoikeuslain kansainvälinen soveltaminen

Jukka Liedes

*Suomi
Finland*
100

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN Nid.: 978-952-263-540-2

ISBN PDF: 978-952-263-539-6

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Erja Kankala

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	2017
Tekijät	Jukka Liedes	
Julkaisun nimi	Tekijänoikeuksien kansainvälinen suoja; Suomen tekijänoikeuslain kansainvälinen soveltaminen	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:53	
Diaarinumero		Teema kulttuuri
ISBN painettu	978-952-263-540-2	ISSN painettu 1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-539-6	ISSN PDF 1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-539-6	
Sivumäärä	118	Kieli suomi
Asiasanat	alkuperämaa, Bernin sopimus, julkaisemisen määritelmä, kansainvälinen suoja, kansallinen kohtelu, liittymäkriteerit, Marrakeshin sopimus, Pekingin sopimus, Rooman sopimus, TRIPS-sopimus, varauma, voimaansaattaminen, vähimmäisoikeudet, WCT, WPPT	
Tiivistelmä	<p>Selvityksen tavoitteena on arvioida tekijänoikeuksien ja tekijänoikeuden lähioikeuksien kansainväliseen soveltamiseen liittyvät selventämistä ja mahdollisesti uutta sääntelyä vaativat kysymykset ja esittää suuntaviivat lain ja/tai asetuksen tasolla tarvittavista säännöksistä, ottaen huomioon uuden perustuslain vaatimukset.</p> <p>Selvityksessä tulee toimeksiannon mukaisesti ottaa huomioon, että tekijänoikeuslain 65 §:ssä oleva asetuksenantovaltuus ei ole voimassa olevan perustuslain mukainen.</p> <p>Selvityksessä tarkastellaan ensinnäkin niitä tekijänoikeuden ja lähioikeuksien alan kansainvälisiä yleissopimuksia, joihin Suomi on liittynyt. Katsaus luodaan myös uusiin kansainvälisiin yleissopimuksiin, joihin Suomi ei ole vielä liittynyt (Pekingin yleissopimus ja Marrakeshin sopimus). Kolmanneksi tarkastellaan myös tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevia Euroopan unionin direktiivejä ja niissä vaadittujen suojanormien soveltamista Euroopan talousalueeseen kuuluviin maihin ja laajemmin kansainvälisesti. Selvityksessä tehdään lisäksi lyhyt katsaus siihen, miten suojan kansainvälinen soveltaminen on toteutettu muissa pohjoismaissa. Selvityksessä käydään sopimus sopimukselta läpi se, miten sopimukset on Suomen osalta saatettu voimaan, ja arvioidaan, miten niiden mukainen kansainvälinen suoja järjestyy.</p> <p>Sopimuksia koskevassa tarkastelussa huomiota kiinnitetään erityisesti sopimusten puitemääräyksiin tai suojan struktuuria ja suojan perusteita koskeviin määräyksiin. Näitä ovat sopimusten liittymäkriteerit, kansallista kohtelua koskevat määräykset, poikkeukset kansallisesta kohtelusta (vastavuoroisuus), vähimmäisoikeuksien periaate ja mahdollisuus tehdä varaumia.</p> <p>Selvityksessä ei tarkastella suojan materiaalisia määräyksiä.</p> <p>Selvityksen lopussa arvioidaan sitä, miten Suomen laissa olevia kansainvälistä soveltamista koskevia säännöksiä tulisi tarkistaa, ja esitetään suuntaviivat tarvittavista lain ja asetuksen muutoksista.</p>	
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Painopaikka ja vuosi	Lönnberg Print & Promo, 2017	
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	2017	
Författare	Jukka Liedes		
Publikationens titel	Internationellt skydd av upphovsrätten; Internationell tillämpning av den finska upphovsrättslagen		
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:53		
Diarienummer		Tema	kultur
ISBN tryckt	978-952-263-540-2	ISSN tryckt	1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-539-6	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-539-6		
Sidantal	118	Språk	finska
Nyckelord	ursprungsland, Bernkonventionen, definition av publicering, internationellt skydd, nationell behandling, anslutningskriterier, Marrakechfördraget, Pekingfördraget, Romkonventionen, TRIPS-avtalet, reservation, ikraftsättande, minimirättigheter, WCT, WPPT		
Referat	<p>Syftet med föreliggande utredning är att göra en bedömning av frågor kring den internationella tillämpningen av upphovsrätten och närstående rättigheter som behöver klargöras och eventuellt kräver ny reglering samt föreslå riktlinjer för sådana bestämmelser på lag/förordningsnivå med beaktande av de krav den nya grundlagen ställer.</p> <p>Enligt uppdraget ska utredningen beakta att bemyndigandet att utfärda förordning i 65 § i upphovsrättslagen inte är i enlighet med gällande grundlag.</p> <p>Utredningen granskar för det första de konventioner om upphovsrätten och närstående rättigheter som Finland anslutit sig till. Därtill ingår en översikt över internationella fördrag som Finland inte ännu anslutit sig till (Pekingfördraget och Marrakechfördraget). För det tredje granskas också Europeiska unionens direktiv gällande upphovsrätten och närstående rättigheter samt tillämpningen av deras skyddsnormer på länder som tillhör det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och internationellt i vidare utsträckning. Vidare ingår en kortfattad översikt över hur tillämpningen av det internationella skyddet av upphovsrätten har genomförts i de andra nordiska länderna.</p> <p>Dessutom ingår en genomgång av hur varje konvention eller fördrag har satts ikraft för Finlands del och en utvärdering av hur det internationella skyddet fungerar för respektive internationella överenskommelses del.</p> <p>Utredningen fäster också särskild uppmärksamhet vid rambestämmelserna i fördrag eller bestämmelser som gäller skyddets struktur och skyddets grunder. Det handlar om de internationella anslutningskriterierna, bestämmelserna om den nationella behandlingen, eventuella undantag gällande den (reciprocitet), minimirättigheter och möjligheten att anmäla reservationer.</p> <p>Utredningen går inte in på de materiella skyddsbestämmelserna.</p> <p>I slutet på utredningen ingår en utvärdering av hur bestämmelserna om internationell tillämpning i den finska lagen bör justeras och förslag till riktlinjer om nödvändiga ändringar av gällande lag och förordning.</p>		
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Tryckort och år	Lönberg Print & Promo, 2017		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture	2017
Authors	Jukka Liedes	
Title of publication	International Protection of Copyright; International application of the Finnish Copyright Act	
Series and number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2017:53	
Register number		Subject Culture
ISBN (printed)	978-952-263-540-2	ISSN (printed) 1799-0343
ISBN PDF	978-952-263-539-6	ISSN (PDF) 1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-539-6	
Pages	118	Language Finnish
Keywords	country of origin, Berne Convention, definition of publication, international protection, national treatment, accession criteria, Marrakesh Treaty, Beijing Treaty, Rome Convention, TRIPS Agreement, reservation, enactment, minimum rights, WCT, WPPT	
Abstract	<p>The aim of this report is to assess the issues concerning the international application of copyright and related rights that require clarification and possibly also new legislation and to present guidelines for the provisions necessary at the level of the act and/or the decree, considering the requirements pertaining to the new Constitution.</p> <p>As set out in the assignment, the fact that the power to issue decrees laid down in section 65 of the Copyright Act is not in accordance with the current Constitution of Finland must be considered in the report.</p> <p>The report first examines the international treaties and conventions on copyright and related rights that Finland has acceded to. The new international treaties that Finland has not yet acceded to (Beijing Treaty and Marrakesh Treaty) are also reviewed. Thirdly, the European Union directives on copyright and related rights and the application of the protective norms laid down in them in the countries of the European Economic Area and more widely in the international community are also examined. There is also a brief review of how the international protection is applied in other Nordic countries.</p> <p>The manner in which Finland has enacted each of the treaties and conventions is detailed reviewed and it is also assessed how the international protection laid down in them is arranged.</p> <p>In the review of the treaties and conventions, particular consideration is given to their framework provisions or the provisions on the protection structure and criteria for protection. These are as follows: accession criteria, provisions on national treatment, exceptions to national treatment (reciprocity), principle of minimum rights and the possibility to make reservations.</p> <p>The material provisions concerning the protection are not examined in the report.</p> <p>The report concludes with an assessment of how the provisions on the international application contained in the Finnish legislation should be revised and proposals for guidelines for the required changes to the law and the decree.</p>	
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland	
Printed by	Lönnerberg Print & Promo, 2017	
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Sisältö

Aluksi	9
Tausta ja toimeksianto	9
Kansainväliset sopimukset	18
Bernin sopimus	18
TRIPS-sopimus	34
WIPO:n tekijänoikeussopimus (WCT)	38
Rooman sopimus	40
WIPO:n esitys- ja äänitesopimus (WPPT)	49
Pekingin sopimus	52
Marrakeshin sopimus	60
Euroopan unionin lainsäädäntö	65
Muiden pohjoismaiden lainsäädännöstä	72
Suomen lainsäädäntö – arviointi ja ehdotukset	77
Kirjallisuutta	87
Liitteet 1 - 11	88

Aluksi

Tausta ja toimeksianto

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on vuosituhaten vaihteesta lähtien arvioitu, että Suomen tekijänoikeuslain kansainvälistä soveltamista ja sitä koskevia tekijänoikeuslainsäädännössä olevia säännöksiä tulisi tarkastella jossakin tulevassa uudistustyön vaiheessa. Tuolloin oli juuri päättynyt yli neljännesvuosisadan kestänyt komitea- ja toimikuntatyönä tapahtunut lainuudistusten valmistelu. Vuoden 2004 hallituksen esityksen (HE 28/2004) yleisperusteluissa todettiin, että ”tekijänoikeuslain uudistusta jatkettaessa on harkittava kysymystä lain tarkistustarpeista myös niiden säännösten osalta, joita tähänastinen ... valmistelu ei ole koskenut”, ja lisättiin, että:

”Tekijänoikeuslain kansainvälistä soveltamista koskevat lain 8 luvun säännökset ja kansainvälisestä soveltamisesta annetun asetuksen säännökset ovat jossain määrin vaikeaselkoisia ja epäyhtenäisiä. Ne ovat syntyneet pitkän ajan kuluessa. Koska kansainvälisyydestä on muodostunut yksi tärkeimmistä näkökohdista tekijänoikeudessa, lain kansainvälistä soveltamista koskevien säännösten tarkistus- ja uudelleenorganisointitarve olisi myös arvioitava.”

Opetus- ja kulttuuriministeriö antoi vuoden 2016 lopulla nyt käsillä olevaa asiantuntijaselvitystä koskevan toimeksiannon. Selvityksen tavoitteena on arvioida tekijänoikeuksien ja tekijänoikeuden lähioikeuksien kansainväliseen soveltamiseen liittyvät selventämistä ja mahdollisesti uutta sääntelyä vaativat kysymykset, esittää kysymyksille ratkaisuja tai ratkaisuvaihtoehtoja ja esittää suuntaviivat lain ja/tai asetuksen tasolla tarvittavista säännöksistä, ottaen huomioon uuden perustuslain vaatimukset.

Selvityksessä tulee toimeksiannon mukaisesti ottaa huomioon, että tekijänoikeuslain 65 §:n asetuksenantovaltuus (”Tasavallan presidentti vastavuoroisuuden ehdolla, antaa määräyksiä tämän lain soveltamisesta..., liite 3”) ei ole voimassa olevan perustuslain mukai-

nen. Ns. Rooman sopimus vuodelta 1961 on saatettu Suomessa voimaan vuonna 1983 asetuksella määrittelemättä kuitenkaan tarkemmin sitä, miten Suomessa sovelletaan sopimusmääräyksiä suhteessa toisiin sopimusvaltioihin. Selvityksessä arvioidaan, mistä asioista olisi syytä säätää ja mitä mahdollisia selventäviä toimia olisi syytä toteuttaa.

Selvityksessä tarkastellaan mahdollisen sääntelyn tarvetta ensinnäkin niiden tekijänoikeuden ja lähioikeuksien alan kansainvälisten yleissopimusten osalta, joihin Suomi on liittynyt. Katsaus luodaan myös uusiin kansainvälisiin yleissopimuksiin, joihin Suomi ei ole vielä liittynyt (Pekingin yleissopimus ja Marrakeshin sopimus). Kolmanneksi tarkastellaan myös tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevia Euroopan unionin direktiivejä ja niissä vaadittujen suojanormien soveltamista Euroopan talousalueeseen kuuluviin maihin ja laajemmin kansainvälisesti. Selvityksessä tehdään lisäksi katsaus siihen, miten suojan kansainvälinen soveltaminen on toteutettu muissa pohjoismaissa.

Edellä sanotun mukaisesti selvityksessä käydään sopimus sopimukselta läpi se, miten sopimukset on Suomen osalta saatettu voimaan ja arvioidaan, miten niiden mukainen kansainvälinen suoja järjestyy. Samalla arvioidaan, pitäisikö sääntelyä tarkistaa ja mitä uusia säännöksiä mahdollisesti tarvittaisiin. Selvityksessä tarkastellaan myös sitä, millä tavoin Euroopan unionin direktiiveillä muodostetut suojanormit tulevat kansainvälisesti sovellettaviksi unionissa tai myös sen ulkopuolella.

Selvityksessä ei tarkastella suojan materiaalisia määräyksiä lukuun ottamatta tapauksia, joissa suojan aineelliseen sisältöön liittyy kansainvälisen suojan järjestymisen kannalta erityisiä seikkoja.

Suomen osalta voimassa olevien sopimusten ja niiden sopimusten osalta, joita Suomi ei vielä ole saattanut voimaan, huomiota kiinnitetään erityisesti sopimusten puitemääräyksiin tai suojan struktuuria ja suojan perusteita koskeviin määräyksiin. Näitä ovat sopimusten:

- liittymäkriteerit
- kansallista kohtelua koskevat määräykset
- poikkeukset kansallisesta kohtelusta (vastavuoroisuus)
- vähimmäisoikeuksien periaate
- mahdollisuus tehdä varauksia.

Luettelo sopimuksista teknisine tietoineen on liitteenä 1.

Tämä selvitys palvelee samalla joitakin tavoitteita, joita toimeksiannossa ei ole mainittu. Tekijänoikeudellisen suojan kansainväliseen soveltamiseen liittyvät asiat eivät ole hyvin tunnettuja. Niiden toimijoiden määrä, joiden päivittäisiin tehtäviin suojan kansainväliseen soveltamiseen liittyvät asiat käytännössä kuuluvat, on melko rajallinen. Kansainvälisiä sopimuksia tekijänoikeuden alalla tehdään tai niitä uudistetaan harvoin.

Selvityksen tavoitteena on toimeksiannossa mainittujen kysymysten käsittelyn lisäksi laatia helposti lähestyttävä ja riittävän tiivis kirjallinen esitys, johon on valittu muutama keskeisin kansainvälisten sopimusten ja Suomen lain kansainvälistä soveltamista koskeva asia. Kun tämän 'pedagogisen' tehtävän lisäksi arvioidaan sitä, miten Suomen laissa olevia kansainvälistä soveltamista koskevia säännöksiä tulisi tarkistaa ja laaditaan suuntaviivat uusiksi tai tarkistetuiksi säännöksiksi, selvitys muodostaa osan mahdollisen lainsäädäntöhankkeen esivalmistelusta.

Yleistä

Tekijänoikeus muodostuu valtioiden kansallisesta suojasta, jota annetaan kansallisen lain mukaisesti. Tämä oli totta ennen kansainvälisten tekijänoikeudellista suojaa koskevien sopimusten aikakautta ja se pitää edelleen paikkansa.

Tarvitaan jokin järjestely, jotta kansallisesti myönnettävällä suojalla voi olla kansainvälinen ulottuvuus. Nykyisin kansainväliset sopimukset muodostavat sillan kansallisten lainsäädäntöjen välille.

Ennen kansainvälisten sopimusten aikaa, 1800-luvun alkupuolelta lähtien havaittiin toisista maista peräisin olevien teosten suojan tarve. Kansallisen kohtelun ajatusta ei vielä ollut omaksuttu, ja kansainvälisen suojan pioneerit Ranska ja Belgia antoivat muista maista peräisin oleville teoksille ja tekijöille yksipuolisesti kansallisen lakinsa mukaisesti eri tavoin rajoitettua suojaa. Belgia oli ensimmäinen maa, joka yksipuolisesti samaisti ulkomaiset tekijät kotimaisiin. Suoja-aikaan nähden Belgiakin kuitenkin sovelsi vastavuoroisuutta suhteessa teoksen alkuperämaahan.

Niissä muissa maissa, joissa ulkomaisille tekijöille ryhdyttiin myöntämään suojaa kansallisen lain mukaisesti, suoja oli selvästi mainittujen maiden suojaa rajoitetumpaa. Rajat ylittävän suojan liittymäkriteerinä saattoi olla tekijän ao. maan kansallisuus, asuinpaikka tai teoksen julkaisumaa. Melko nopeasti oivallettiin, että nojautumalla vastavuoroisuuteen saatettiin lisäksi edistää oman maan tekijöiden suojaa muissa maissa. Kourallinen maita järjesteli rajat ylittävää suojaa joko materiaalsen tai muodollisen vastavuoroisuuden pohjalta.

Valtioille oli looginen askel keksiä se, että vastavuoroisia suojajärjestelyjä voitiin tukea bilateraalilla sopimuksilla. Tällaisia ryhdyttiin solmimaan kansainvälisen suojan tarpeen tunnustamisen aamuhämärästä, 1800-luvun alkupuolelta lähtien. Monet maat kuitenkin pidättäytyivät tällaisista ratkaisuista ja pysyttelivät kansainvälistyvän suojan ulkopuolella. Multilateraalisen suojan filosofian läpilyöntiin, Bernin sopimuksen tekemiseen vuoteen 1886 mennessä, bilateraalisia sopimuksia oli tehty suuri määrä.

Kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskevasta Bernin yleissopimuksesta tuli verrattomasti tärkein monenkeskinen tekijänoikeusalan sopimus. Bernin sopimusta käsitellään alempana tarkimmin, ja se on vertauskohtana muiden tämän alan sopimusten asiasuhteiden käsittelylle. Tämä yksinkertaistaa ja lyhentää esityksen kokonaisuutta.

On huomattava, että multilateraalista sopimusta alkeellisemmat järjestelyt – suojan yksipuolinen myöntäminen, mahdollisesti vastavuoroisuusehdolla, ja kahdenväliset sopimukset – eivät kerralla kadonneet. Tosiasia on, että multilateraalisista sopimuksista huolimatta esiintyy vielä yksipuolista suojan myöntämistä vastavuoroisuuden ehdoin. Kahdenväliset – erityisesti vapaakauppaa, taloudellista kumppanuutta ja investointeja¹ koskevien sopimusten alueella – on runsaasti henkisen omaisuuden ja tekijänoikeuden suoja koskevia määräyksiä.

On hämmästyttävää, että esimerkiksi Australia pohjaa edelleen esittävien taiteilijoiden oikeudet korvaukseen tallennettujen esitysten toissijaisesta käytöstä suojan myöntämiseen kansallisella päätöksellä ja vastavuoroisuuden ehdolla – sen jälkeen kun Australia oli tehnyt täydet varaukset näihin oikeuksiin Rooman sopimukseen ja WPPT:hen liittyessään. Tämä on ehdottomasti epäselvä ja epävarma tapa suojan myöntämiseen. Tällaisia järjestelyjä on mahdollisesti muillakin valtioilla.

Kansainvälisten sopimusten voimaan saattaminen

Valtiosääntöoikeudessa tunnetaan kaksi pääkoulukuntaa suhtautumisessa valtiosopimuksiin.

Monistiseksi kutsutun näkökannan mukaisesti kansainvälinen oikeus ja valtion sisäinen oikeusjärjestelmä ovat molemmat osa samaa yhtenäistä oikeusjärjestystä. Tätä noudatettaessa kansainvälisoikeudelliseen velvoitteeseen, yleensä valtiosopimukseen, kuuluvaa oikeussääntöä ei saateta kansallisesti voimaan lainsäädäntötoimin. *Dualismilla* puolestaan tarkoitetaan valtiosääntöoikeudessa näkökantaa, jonka mukaan valtiosopimuksen kansalliseen oikeusjärjestykseen liittyvät sääntelyt eivät ole sellaisenaan, ilman lainsäädäntötoimia, kansallisesti oikeuslaitosta ja hallintoviranomaisia sitovina voimassa, eivätkä ne suoraan ulotu yksityisten ihmisten oikeuksien tai velvollisuuksien tasalle.²

Suomen valtiosääntöperiaatetta ja -käytäntöä koskeva perinteinen kommentti on se, että Suomi noudattaa dualistista periaatetta kansainvälisiin sopimuksiin nähden. Tässä

1 Hyvä ja melko tuore esimerkki siitä, miten kansainvälinen multilateraalinen sopimus voisi korvata melko nopeasti satoja bilateraalisia sopimuksia, oli OECD:n piirissä tehty, vuonna 1998 kaatunut yritys laatia multilateraalinen sopimus investoinneista, (MAI, Multilateral Agreement on Investment). Bilateraaliset investointisopimukset sisältävät määräyksiä myös tekijänoikeudesta ja muista henkisen omaisuuden oikeuksista.

2 Ks. sekä monismin että dualismin osalta: esim. Ilkka Saraviita Tieteen termipankki –verkkosivuilla. Tässä on seurattu Saraviidan selityksiä.

järjestelmässä kansainväliset velvoitteet saatetaan erillisellä lainsäädäntötoimella kansallisesti voimaan. Suomen käytännössä tämä tapahtuu yleensä ns. blankettisäädöksillä.

Blankettisäädöksiin tapahtuvassa voimaan saattamisessa on Suomessa häivähdyks monistista. Kansainvälisen veloitteen määräykset tai säännökset saatetaan blankettisäädöksiin osaksi kansallista lainsäädäntöä (inkorporoidaan), jolloin vain viitataan kansainvälisen veloitteen nimikkeeseen, ja sen materiaallinen sisältö julistetaan ”lakina” voimassa olevaksi. Tällöin sopimuksen veloitteiden piiriin kuuluvien asioiden käsittelyssä esimerkiksi tuomioistuimissa oikeuslähteenä on käytettävä sopimuksen alkuperäistä tekstiä. Tämän lisäksi voidaan tarvita käytännössä myös muutoksia aineelliseen lainsäädäntöön, jos se on ristiriidassa sopimusmääräysten kanssa.

EU-lainsäädännön kohdalla sovelletaan Suomessa myös monistista periaatetta johonkin pisteeseen asti. EU:n asetukset ovat sellaisenaan voimassaolevaa oikeutta ja suoraan sovellettavaa lakia Suomessa. EU:n direktiivit muistuttavat puolestaan vaikutukseltaan voimassa olevia kansainvälisiä sopimuksia ja ne on sitovina lainsäädäntöohjeina pantava täytäntöön (‘implementoitava’) kansallisin säädöksin laeilla ja asetuksilla. Tällä tavoin direktiivien käsittely on jälleen lähempänä dualistista ajattelutapaa. Kansallisten lakien saattamista direktiivien veloitteiden mukaisiksi ei kuitenkaan varsinaisesti pidetä dualistisen ajattelutavan mukaisena ‘voimaansaattamisena’. Tuomioistuimet voivat soveltaa direktiivin säännöksiä suoraan vain, kun Suomen kansallisen lainsäädännön ja direktiivin säännöksen välillä on ilmeinen ristiriita.

Poimintoja UM:n valtiosopimusoppaasta 2017

Sopimukseen sitoutumista ja voimaansaattamista koskevat selitykset seuraavassa ovat joko lainausta UM:n valtiosopimusoppaan vuoden 2017 versiosta tai muuten asiallisesti yhdenmukaisia sen kanssa.³

Suomen uuden perustuslain voimaantuloon asti ja ennen valtioneuvostoa koskevien säännösten uudistamista kansainvälisten sopimusasioiden hoitaminen kuului pääsääntöisesti ulkoasiainministeriön tehtäviin. Uudistuksen jälkeen kansainvälisten sopimusasioiden hoito hajautettiin eri ministeriöille sen mukaan, minkä ministeriön toimialaan sopimus tai velvoite sisällöltään kuuluu (VNL, 175/2003, 8 §).

³ UM:n valtiosopimusopas on ministeriöille paras ohje kansainvälisiä sopimuksia koskevista asioista. Sopimusten hyväksymistä ja voimaansaattamista koskevat kohdat tässä seuraavat UM:n valtiosopimusopasta, sivuilla 53 – 84 olevaa esitystä kirjoitusajankohtana käytettävissä olevassa versiossa.

Vuoden 2009 valtiosopimusselvityksessä eduskunnalle (UTP 3/2009 vp) nostettiin keskeisenä asiana esiin perustuslain 47, 96 ja 97 §:n mukaiset tiedottamismenettelyt, joilla turvataan eduskunnan tiedonsaantioikeus kansainvälisistä sopimuksista jo niiden valmisteluvaiheessa. Eduskunta saa näiden säännösten pohjalta mahdollisuuden tarvittaessa vaikuttaa sopimusten valmisteluun.

Hallituksen esityksessä Eduskunnalle Suomen uudeksi Hallitusmuodoksi (HE 1998:94) tehtiin ero kansainvälisen veloitteen hyväksymisen ja sen voimaansaattamisen välillä.⁴

Sopimusten hyväksymisestä / sopimukseen sitoutumisesta

Sopimuksentekovalta kuuluu perustuslain mukaan tasavallan presidentille yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Päätöksen valtiosopimukseen tai muuhun kansainväliseen veloitteeseen sitoutumisesta tekee perustuslain 93 §:n 1 momentin mukaisesti tasavallan presidentti. Presidentti päättää valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta myös mahdollisista varaumista ja selityksistä.

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaisesti eduskunta kuitenkin hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset veloitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan hyväksymisen. Eduskunnan hyväksyminen vaaditaan myös tällaisen veloitteen irtisanomiseen (Perustuslain 93 – 96 §:t, Liite 2).

Dualistisen lähestymistavan mukaisesti valtiosopimuksen voimaantulo valtiosisäisesti vaatii Suomessa valtiosopimukseen sitoutumisesta erillisen toimenpiteen eli voimaansaatamissäädöksen. Perustuslaissa tehdään sen vuoksi ero valtiosopimusten ja muiden kansainvälisten veloitteiden hyväksymisen ja niiden voimaansaattamisen välillä.

Monenväliseen sopimukseen sitoutumisesta ilmoitetaan sitoutumiskirjalla, jolla tarkoitetaan ratifioimiskirjaa, hyväksymiskirjaa tai liittymiskirjaa. Sitoutumisen kansainvälinen vaikutus alkaa vasta sitoutumiskirjan luovuttamisesta. Esimerkiksi ratifioimispäiväksi katsotaan kansainvälisesti ratifioimiskirjan tallettamispäivä. Tallettaja ilmoittaa muille sopimuspuolille sitoutumiskirjan tallettamisesta sekä siihen mahdollisesti sisältyvistä varaumista.

⁴ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_1+1998.pdf

Sopimusten voimaansaattamisesta

Kansallisen voimaansaattamisen tarkoituksena Suomen oikeusjärjestelmässä on saattaa velvoite osaksi valtiosisäistä oikeutta ja siten tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa sovellettavaksi. Valtiosisäisesti voimaansaatettu velvoite voi sen sisällöstä riippuen perustaa myös yksilölle tai muulle oikeussubjektille oikeuksia tai velvollisuuksia tai vaikuttaa niihin.

Yleisin voimaansaattamistapa on blankettilaki ja -asetus tai pelkkä blankettiasetus. Blankettisäädöksen lisäksi kansallinen lainsäädäntö on saatettava asialliselta sisällöltään sopuun Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa.

Valtiosopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatetaan voimaan lailla. Muilta osin kansainväliset velvoitteet saatetaan voimaan pääsääntöisesti valtioneuvoston asetuksella. Laki tulee voimaan asetuksessa säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin sopimus tulee voimaan. Kansallisen voimaansaattamisasetuksen antaa pääsääntöisesti valtioneuvosto.

Eduskunta hyväksyy voimaansaattamislain samanaikaisesti, kun se hyväksyy itse valtiosopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen. Lain voimaantulosäännöksessä todetaan, että kyseisen lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Hyväksyessään valtiosopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen eduskunta antaa suostumuksensa sille, että tasavallan presidentti päättää valtioneuvoston yleisistunnon ratkaisuehdotuksesta velvoitteeseen sitoutumisesta. Eduskunta hyväksyy sellaisen varauksen tai selityksen, jolla on vaikutuksia sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten soveltamiseen Suomessa.

Jos sopimukseen tehtyä varaumaa myöhemmin supistetaan taikka se peruutetaan, voimaansaattamisasetusta on muutettava.

Perustuslakivaliokunnan mukaan valtiosopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen määräys on luettava lainsäädännön alaan,

1. jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista,
2. jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita,
3. jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla,

4. jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on voimassa lain säännöksiä,
tai
5. jos asiasta on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä
lailla.⁵

Suomessa voimaansaattatun valtiosopimuksen määräykset on rinnastettava ja niitä on tuomioistuimissa ja hallintoviranomaisissa myös sovellettava samalla tavalla kuin Suomen valtiosisäistä lainsäädäntöä. Tämä näkyy myös valtiosopimusoppaan liitteinä olevissa voimaansaattamislakien malleissa (“...sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa..., liite 11”).

Tekijänoikeuden alan kansainvälisten sopimusten määräykset kuuluvat aina lainsäädännön alaan. Suomen osalta voimassa olevat tekijänoikeusalan kansainväliset sopimukset on vuonna 1983 voimaan saatettua Rooman sopimusta lukuun ottamatta saatettu voimaan blankettilaeilla.

Varaumat

Varauma tarkoittaa Wienin yleissopimuksen 2 artiklan (d) kohdan mukaisesti “... miten tahansa muotoiltua tai nimitettyä yksipuolista selitystä, jonka valtio antaa allekirjoittaessaan, ratifioidessaan tai hyväksyessään valtiosopimuksen tai siihen liittyessään ja jonka tarkoituksena on valtiosopimuksen tiettyjen määräysten oikeudellisten vaikutusten poistaminen tai muuttaminen sovellettaessa niitä tähän valtioon”.⁶

Varauma voidaan tehdä, jos se on asianomaisen sopimuksen ja Wienin yleissopimuksen mukaan sallittua.

Varaumia voi yleissäännön mukaan tehdä, jos ne eivät ole sopimuksessa kiellettyjä. Varaumien tekemismahdollisuus voidaan sopimuksessa rajoittaa sopimuksessa spesifioituihin määräyksiin. Jos sopimuksessa on määräys, että varaumat sopimukseen eivät ole sallittuja, varaumia ei voi tehdä. Sellaisia varaumia ei saa tehdä, jotka ovat yhteen sopimattomia sopimuksen päämäärän tai tarkoituksen kanssa.

Kaikissa tekijänoikeusalan sopimuksissa on määräykset varaumista ja niissä ilmaistaan, saako, ja mihin sopimusmääräyksiin nähden, varaumia tehdä.

⁵ Valtiosopimusoppaassa, s. 94 viitattut perustuslakivaliokunnan lausunnot PeVL 11/2000 vp, PeVL 12/2000 vp ja PeVL 45/2000 vp.

⁶ Valtiosopimusoikeutta koskeva Wienin yleissopimuksen 19 – 23 artiklat käsittelevät varaumia.

Sopimusten tulkinnasta

Varaumien lisäksi sopimusten määräysten tulkinta saattaa antaa sopimusvaltioille liikkumavaraa. Liikkumavaran määrä riippuu siitä, kuinka täsmällisesti sopimusmääräykset on kirjoitettu. Joskus sopimusmääräys on tarkoituksellisesti kirjoitettu monitulkintaisella tavalla ("constructive ambiguity") – esimerkiksi jonkin kompromissin aikaansaamiseksi.

Wienin yleissopimuksen 31 artiklan yleisen tulkintasäännön mukaisesti "Valtiosopimusta on tulkittava vilpittömässä mielessä ja antamalla valtiosopimuksessa käytetyille sanonnoille niille kuuluvassa yhteydessä niiden tavallinen merkitys, sekä valtiosopimuksen tarkoituksen ja päämäärän valossa."⁷

7 Wienin yleissopimuksen yleinen tulkintasääntö ja määräykset täydentävistä tulkintakeinoista ovat 31 -32 artikloissa.

Kansainväliset sopimukset

Bernin sopimus

Yleistä

Bernin sopimus⁸ tehtiin, jotta saataisiin aikaan monenkeskinen kansainvälinen suojajärjestelmä. Sopimuksen ensimmäisen johdantokappaleen mukaisesti liittomaat haluavat ”kaikki samalla tavoin suojata mahdollisimman tehokkaasti ja yhdenmukaisesti tekijöiden oikeuksia heidän kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiinsa”. Jonkinlaisena ideaalina ja viimekätisenä tavoitteena oli suojajärjestelmän yleismaailmallinen kodifointi.

Sopimuksen 1 artiklan mukaisesti sopimusmaat ”muodostavat liiton suojatakseen tekijöiden oikeuksia heidän kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiinsa”. Voidaan keskustella siitä, mitä ”liitto” (”Union”) tarkoittaa. Sopimusta valmisteltaessa Saksa ehdotti liittoa koskevan maininnan poistamista, koska se katsoi, että sanaa voitaisiin käyttää vasta, kun yleismaailmallinen kodifointi on saavutettu. Ranska vastusti tätä, koska se katsoi, että tämän ajatuksen poistaminen heikentäisi tavoitteena olevia siteitä sopimusvaltioiden välillä. Lisäksi ajatuksella liitosta on merkittävä symbolinen tarkoitus: se ilmentää mainittua sopimuksen viimekätistä tarkoitusta. Ricketson on todennut, että unioni tässä saattaa monien muiden merkitysten lisäksi tarkoittaa aluetta, ”lakien liittoa”, jossa kansallisten rajojen merkitys on poistunut⁹.

Keskustelussa unionista häivähtää monistinen periaate siitä, että kansainvälisiä sopimuksia sovellettaisiin sellaisenaan valtiosisäisenä lakina. Nykyisin tiedetään paremmin, että unionin ihannetta ei ole toistaiseksi saavutettu. Tekijänoikeus on säilynyt territoriaalisena järjestelmänä, jossa sopimusmaiden kansallisia lakeja sovelletaan. Kansallisten lakien välil-

8 Bernin yleissopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta, tehty 9 päivänä syyskuuta 1886, viimeksi tarkistettu Tukholmassa 1967 ja Pariisissa 1971. Materiaaliset sopimusmääräykset pidettiin Pariisissa Tukholmassa tehtyjen tarkistusten mukaisina.

9 Ricketson, Sam. The Berne Convention for the Protection of Literary and artistic Works: 1886-1986. London: Queen Mary College, 1987, s. 147 – 156.

lä on maiden oikeusperinteistä ja kansallisista soveltamisratkaisuista johtuvia merkittäviäkin eroavuuksia.

Kansainvälisen suojan rakennetta koskevat määräykset ovat Bernin sopimuksen 3 – 6 artikloissa. Nämä määräykset uusittiin perusteellisesti Tukholman diplomaattisessa konferenssissa 1967.

Suojan saajien pääkategoria ovat liittomaihin kuuluvat tekijät. Liiton ulkopuolelta peräisin olevat tekijät voivat myös saada liittomaissa julkaistujen teostensa osalta suojaa, mutta suojaa voidaan 6 artiklan mukaisesti rajoittaa, jos tällaisen tekijän kansalaisuusmaa ei myönnä liittomaan kansalaisille riittävää suojaa (”fails to protect in an adequate manner”).

Bernin sopimuksen vuoden 1971 Pariisin tekstiin on liittynyt 184 valtiota.¹⁰ Suomi on tällä hetkellä tunnustanut 195 valtiota.¹¹ Kysymys Bernin liittoon kuulumattomien maiden tekijöiden suojasta on ajan kuluessa pienentynyt – ei täysin marginaaliseksi – mutta melko rajoitetuksi.¹²

Tukholman ja Pariisin tekstin 3 – 6 artikloissa suojan saamisen edellytykset (liittymäkriteerit) ja myönnettävän suojan taso (vähimmäisoikeudet) käsitellään omissa artikloissaan, kun nämä asiat aikaisemmin olivat toisiinsa nivottuina samoissa artikloissa.

Liittymäkriteerit

Kansalaisuus

Bernin sopimuksen 3 ja 4 artiklat sisältävät määräykset suojan saamisen edellytyksistä. Sopimuksen mukaisesti annettavan suojan puitetta tai struktuuria koskevien määräysten tarkastelu alkaa loogisesti 3 artiklan 1 kappaleesta:

”1. Tämän yleissopimuksen mukaista suojaa sovelletaan:

- a) tekijöihin, jotka ovat jonkin liittomaan kansalaisia, heidän julkaistujen ja julkaisemattomien teostensa osalta;*
- b) tekijöihin, jotka eivät ole liittomaiden kansalaisia, heidän jossakin näistä maista taikka samanaikaisesti liittoon kuulumattomassa maassa ja jossakin liittomaassa ensiksi julkaistujen teostensa osalta.”*

¹⁰ Esimerkiksi Uusi Seelanti ja Vatikaani ovat liittyneet Brysselin tekstiin vuodelta 1948.

¹¹ Yhdistyneisiin kansakuntiin on liittynyt 193 valtiota ja maailmassa on 203 valtiota (joista yhdenoista osalta suvereenisuudesta on kiistaa).

¹² Bernin sopimukseen kuulumattomista valtioista mainittakoon Afganistan, Angola, Etiopia, Iran, Irak, Kambodža, Kosovo, Moldova, Myanmar, Pakistan (joka on vain allekirjoittanut vuoden 1948 Brysselin tekstin) ja Somalia. Bernin sopimuksen ulkopuolella on lisäksi mm. joukko (pieniä) saarivaltioita.

Tekijöitä, jotka ovat liittomaiden kansalaisia, ja tekijöitä, jotka ovat liittoon kuulumattoman maan kansalaisia, käsitellään samassa artiklassa. Kansallisuudesta tehtiin Tukholman revisiossa 1967 liittomaiden kansalaisten osalta suojan ainoa kriteeri. Liittomaiden tekijöille riittää kansallisuus suojan saamiseen: julkaisupaikalla ja sillä, onko teos ylipäätään julkaistu, ei ole merkitystä. Aikaisemmin liittomaan kansalainen saattoi menettää suojan liiton ulkopuolella julkaistujen teostensa osalta.

Liittoon kuulumattomien maiden tekijät voivat saada suojaa ainoastaan julkaistujen teostensa osalta. Teoksen on oltava julkaistu liittomaassa. Liittomaiden ulkopuolella julkaistun teoksen osalta liittoon kuulumattoman maan tekijä voi saada suojaa, jos teos on julkaistu samanaikaisesti liittomaassa. Samanaikaisen julkaisemisen määritelmä on artiklan 4 kappaleessa:

”4. Teos katsotaan julkaistuksi samanaikaisesti useissa maissa, jos se on julkaistu kahdessa tai useammassa maassa kolmenkymmenen päivän kuluessa sen ensimmäisestä julkaisemisesta.”¹³

Aikaisemmin arveltiin, että tämä samanaikaisen julkaisemisen muodostama ”takaportti” Bernin sopimuksen mukaisen suojan piiriin vähentäisi ulkopuolella olevien maiden kiinnostusta liittyä Bernin sopimukseen. Kuitenkin viimeisten 30 vuoden aikana, vuoden 1987 jälkeen Yhdysvallat, Kiina ja Venäjä liittyivät Berniin, ja liittoon kuulumattomien maiden tekijöiden teosten suojaa koskevan kysymyksen merkitys on huomattavasti vähentynyt.

Tekijät, joiden vakinainen asuinpaikka on liittomaassa, samaistetaan (”assimilated”) liittomaiden kansalaisiin. Myös tämä määräys otettiin sopimukseen Tukholmassa:

”2. Tekijät, jotka eivät ole liittomaiden kansalaisia, mutta joilla on vakinainen asuinpaikkansa jossakin liittomaassa, rinnastetaan tässä yleissopimuksessa tuon maan kansalaisiin.”

Ratkaiseva ajankohta suojan saamisen kannalta on liittomaan ulkopuolella julkaistujen teosten osalta tekijän asuinpaikka julkaisuajankohtana. Tämä merkitsee sitä, että teos pysyy suojattuna, vaikka tekijä vaihtaisi myöhemmin kansallisuutta tai asuinmaata.

13 Kolmenkymmenen päivän määräaika otettiin sopimukseen Brysselin revisiossa 1948 Suomen valtuuskunnan ehdotuksesta. Aikaisemmin saatettiin kiistellä esimerkiksi siitä, tuliko teos julkaista liittomaassa ja liiton ulkopuolella olevassa maassa samana päivänä vai samalla viikolla jne.

Julkaisemattomien teosten osalta vakinaisen liittomaassa asumisen ajankohdan tulee olla se, jona teos tuli yleisön saataville.¹⁴ Tähän voi luonnollisesti liittyä näyttöongelmia. Yleisön saataville saattamisena voidaan pitää julkista esittämistä ja näyttämistä, radiointia ja esimerkiksi kaapelijakelua, jotka eivät aiheuta teoksen tulemistä julkaistuksi, vaikka ne johtavatkin teoksen välittämiseen yleisölle.

Julkaisemisen määritelmä

Julkaisemisen määritelmä, joka on sopimuksen 3 artiklan 3 kappaleessa, on ollut Bernin sopimuksessa alusta lähtien. Alun perin se on vaatinut painettujen teoksen kappaleiden tuomisen markkinoille:

”3. ”Julkaistuilla teoksilla” tarkoitetaan tekijöidensä suostumuksella julkaistuja teoksia, joiden millä tavoin tahansa valmistettuja kappaleita on saatavissa siten, että yleisön kohtuulliset tarpeet ovat teoksen luonteen huomioon ottaen tulleet täytetyiksi. Näytelmä-, musiikkinäytelmä-, elokuva- tai sävellysteoksen esittämistä, kirjallisen teoksen julkista luentaa, kirjallisten tai taiteellisten teosten välittämistä yleisölle johtimitse tai yleisradioimista, taideteoksen näytteillepanemista ja rakennusteoksen valmistamista ei pidetä julkaisemisena.”

Julkaisemisen määritelmä on suojan soveltamisen kannalta tärkeä. Määritelmä sisältää sekä positiivisen määritelmän että ”negatiivilistan” toimista, joiden kautta teoksen ei katsota tulevan julkaistuksi. Määritelmä liittyy liittomaiden ulkopuolelta olevien tekijöiden suojaan ja teoksen alkuperämaan määrittelyyn. Viimeksi mainitussa tehtävässä se ratkaisee, millaista suojaa teos saa. Kuten edellä on todettu, teoksen julkaisemisella ei ole enää merkitystä liittomaiden tekijöiden suojan saamiskelpoisuuteen.

Määritelmästä tehtiin Tukholman revisiossa koko konventiota koskeva ja poistettiin se, että se koskisi vain artikloita 4, 5 ja 6.

Alun perin määritelmällä tarkoitettiin siis painettua tai joka tapauksessa graafista julkaisua. Ohimenevät ja lyhytaikaiset fiksaatiot suljettiin jo sopimusta tehtäessä määritelmän ulkopuolelle; julkaisemisen tuli johtaa teoksen kappaleiden saatavilla oloon riittävän pysyvästi. Kuitenkin jo vuonna 1896 huomattiin, että markkinoille oli tullut mekaanisten soittolaitteiden rullia, äänilevyjä ja elokuvafilmejä. Tästä syntyi kysymys, tapahtuiko julkaisemista, kun näitä levitettiin yleisölle. Joissakin maissa ei hyväksytty julkaisuksi sellaista, mitä ihminen ei voi lukea, toisissa taas sellaisetkin hyväksyttiin julkaisemisen piiriin. Kysymys selvennet-

¹⁴ Tämän kannan otti Tukholman konferenssissa professori Svante Bergström, joka toimi konferenssin ensimmäisen pääkomitean raportojana.

tiin lopullisesti Brysselin revisiossa 1948¹⁵ ja sopimusmääräykseen otettiin sanonta "... valmistusmenetelmään katsomatta..."; joka Tukholmassa muuntui muotoon "... millä tavoin tahansa julkaistuja teoksia...".

Tulkinnan kannalta on merkitystä sillä, kuinka paljon teoskappaleita pitää olla saatavilla, jotta saatavilla olo muodostuu julkaisemiseksi. Brysselin revisiossa sopimukseen lisättiin vaatimus, että teoksen tulee olla ilmestynyt ja "... saatettu riittävässä määrin yleisön saataviin...", joka puolestaan Tukholmassa tarkennettiin muotoon "... siten, että yleisön kohtuulliset tarpeet ovat teoksen luonteen huomioon ottaen tulleet täytetyiksi".

Vielä on ollut ratkaistava kysymys siitä, mikä toimenpide muodostaa julkaisemisen: pitääkö teoskappaleiden olla tarjottuna yleisölle vai tuleeko kappaleita olla jo levitettynä ja sillä tavoin saatettuna yleisön saataviin. Tähän omaksuttiin Tukholmassa se tulkinta, että teos voi olla yleisön saatavilla, vaikka sen kappaleita ei ole vielä fyysisesti yleisön hallinnassa.

Jotta luvatta julkaistua teosta ei missään olosuhteissa katsottaisi julkaistuksi, lisättiin Tukholmassa elementti "... tekijöidensä suostumuksella...".

Julkaisemisen määritelmä aiheuttaa nykyisin ongelmia, sillä se sulkee pois monia yleisön saataviin saattamisen muotoja, joita voitaisiin sanoa julkaisemiseksi. Monet teokset "julkaistaan" nykyisin ilman painettuja tai muutoin monistettuja kappaleita – ja melko pysyvällä tavalla. Määritelmä muuttuu jatkuvasti vanhentuneemmaksi sitä mukaa, kun uusia kappaleisiin pohjautumattomia jakelumuotoja syntyy. Tämä ei ole Bernin sopimuksessa enää pelkkä terminologiavirhe vaan ajatusvirhe (joka olisi pitänyt korjata jo vuonna 1996, kun sopimusjärjestelmää täydennettiin WIPO:n tekijänoikeussopimuksella).

Jos näyttökysymykset ovat julkaisemisen nykyisen määritelmän piirteiden historiallisena syynä, voidaan sanoa, että monesta nykyisestä kappaleettomasta jakelutavasta on helppo esittää näyttöä. Tällaisten jakelumuotojen kautta yleisön saataville tulleita teoksia voidaan tallentaa moniin fiksattuihin muotoihin. Näyttökysymykset eivät enää oikeuta kaikkiin määritelmässä oleviin poissulkemisiin.

Julkaisemisen määritelmä sopimuksessa on suojan saamistilanteiden osalta vain liittoon kuulumattomista maista peräisin olevien tekijöiden kohdalla. Julkaisemisen määritelmän muodostaman kynnyksen jonkinlaisena jäljellä olevana perusteena voi pitää sitä, että liittoon kuulumattomien maiden tekijöille ei suojaa pitäisi myöntää liian helposti. Tekijät,

15 Määritelmän ensimmäinen virke Brysselissä vuonna 1948 tarkistetussa muodossa: "Julkaistuilla teoksilla" tarkoitetaan 4, 5 ja 6 artiklassa teoksia, jotka ovat ilmestyneet ja saatettu riittävässä määrin yleisön saataviin teoskappaleiden valmistusmenetelmään katsomatta."

jotka ovat Bernin sopimuksen ulkopuolella olevien maiden kansalaisia, eivät saa suojaa Bernin maissa julkaisemattomille teoksilleen.

Voitaisiinko julkaisemisen määritelmän vanhentuneisuus korjata laajentamalla määritelmä tulkinnalla sellaisiin aineettomiin jakelumuotoihin, joiden kautta yleisön saataville tulee mahdollisuus saada haltuunsa teoskappale?

Kun teos sijoitetaan verkkosivulle, kopioita on kaikkien saatavana. Verkkosivuille asettaminen voi hyvinkin tyydyttää yleisön kohtuulliset tarpeet. Ongelmaksi muodostuu se, että teoksen kappaleita on ladattavissa kaikissa maissa lähes koko maapallolla. Kaikki nämä maat olisivat laajennetun tulkinnan vallitessa julkaisumaita. Tästä aiheutuisi monenlaisia oikeudellisia seurauksia, ja julkaisemisen määritelmän modernisoinnista aiheutuisi tarve määritellä yksi maa julkaisumaaksi (ja samalla teoksen alkuperämaaksi). Minkä tulisi olla sellainen liityntä johonkin maahan, että teos voitaisiin katsoa julkaistuksi tuossa maassa? Tällä hetkellä ei ole mitään kansainvälisesti sitovaa tapaa määritellä verkkoympäristössä yhtä maata julkaisumaaksi.

Vuoden 1996 diplomaattisessa konferenssissa tehtiin yritys modernisoida julkaisemisen määritelmää ja sisällyttää siihen verkkojulkaisut. Hylätyksi tullut ehdotus koski nimenomaan verkkojulkaisuja, joiden kautta syntyy kappaleiden saamismahdollisuus; se ei sisältänyt kaikkia mahdollisesti kokonaan aineettomiksi jääviä yleisön saataviin saattamisen muotoja.¹⁶ Teokset olisi katsottu julkaistuksi siinä maassa, jossa tarpeelliset järjestelyt oli tehty teosten saattamiseksi yleisön saataviin verkon kautta.

Bernin sopimuksen 3 artiklan 3 kappaleessa olevaan sopimusmääräykseen sisältyvä ”negatiivilista” jarruttaa myös julkaisemisen käsitteen modernisointia. Se sulkee määritelmän piiristä muut ”ohimenevämmät” tavat yleisön saataviin saattamisesta, kuten tiettyjen teostyyppien julkisen esittämisen, julkisen luennan ja välittämisen yleisölle johtimitse tai radioimalla. Tulkintojen varmistamiseksi on vielä määrätty, että taideteoksen näyttämistä ja rakennusteoksen valmistamista ei pidetä julkaisemisena.

16 Diplomatic Conference on Certain Copyright and Neighboring Rights Questions, Geneva, December 2 to 20, 1996. Basic Proposal for the Substantive Provisions of the Treaty on Certain Questions Concerning the Protection of Literary and Artistic Works to be Considered by the Diplomatic Conference, prepared by the Chairman of the Committees of Experts on a Possible Protocol to the Berne Convention and on a Possible Instrument for the Protection of the Rights of Performers and Producers of Phonograms:

Article 3: Notion and Place of Publication

- (1) When literary or artistic works are made available to the public by wire or wireless means in such a way that members of the public may access these works from a place and at a time individually chosen by them, so that copies of these works are available, Contracting Parties shall, under the conditions specified in Article 3(3) of the Berne Convention, consider such works to be published works.
- (2) When applying Article 5(4) of the Berne Convention, Contracting Parties shall consider works referred to in paragraph (1) of the present Article to be published in the Contracting Party where the necessary arrangements have been made for availability of these works to members of the public.

Julkaisemisen määritelmän modernisointi on tuskin mahdollista ilman sitovaa kansainvälistä sopimusta. Digitaalinen ”julkaiseminen” jää toistaiseksi Bernin sopimuksen mukaisen julkaisemisen ulkopuolelle, ja sen vaikutusten ulottuminen kaikkialle aiheuttaisi sen, että koko julkaisemisen käsite ja ajatus teoksen alkuperämaasta menettäisivät mielekkyytensä.

Elokvateokset ja rakennusteokset

Sopimuksen 4 artiklassa on täydentäviä kriteereitä elokuvateosten ja rakennusteosten osalta:

”Tämän yleissopimuksen mukaista suojaa sovelletaan, vaikkeivät 3 artiklan mukaiset edellytykset ole täyttyneet:

a) sellaisten elokuvateosten tekijöihin, joiden valmistajan päätoimipaikka tai vakinainen asuinpaikka on liittomaassa;

b) liittomaahan rakennettujen rakennusteosten tai liittomaassa sijaitsevaan rakennukseen tai muuhun rakennelmaan kiinteästi liitettyjen muiden taiteellisten teosten tekijöihin.”

Nämä määräykset kattavat myös tilanteen, jossa elokuvateoksen tekijät ovat liittoon kuulumattoman maan kansalaisia, ja teos on julkaisematon tai julkaistu liiton ulkopuolella. Tällöin 3 artiklan kriteerit eivät täyty. Elokvateos saa kuitenkin Bernin unioniin kuuluviin maissa suojaa, jos elokuvateoksen valmistaja on liittomaan kansalainen tai hänellä on vakinainen asuinpaikka liittomaassa.

Bernin sopimusta sovelletaan tämän artiklan mukaisesti myös liittomaassa rakennettuihin rakennusteoksiin ja liittomaassa sijaitsevaan rakennukseen kiinteästi liitettyihin muihin taiteellisiin teoksiin.

Sopimuksen 4 artiklaa sovelletaan vain, kun 3 artiklan edellytykset eivät täyty.

Myönnettävä suojaa / minimisuoja ja kansallinen kohtelu

Myönnettävää suojaa koskevat puitemääräykset ovat Bernin sopimuksen 5 artiklassa. Määräykset muotoiltiin nykyiseen asuunsa Tukholman revisiossa 1967, ja artikla on pakattu tupaten täyteen ratkaisevan tärkeää suojan kansainvälistä soveltamista koskevaa asiaa.

Sopimuksen 5 artiklassa ovat määräykset kansallisesta kohtelusta, myönnettävästä suojasta / vähimmäissuojasta, suojan saamisen ehtona olevien muodollisuuksien kielto, suojan riippumattomuutta koskeva määräys ja sopimusmääräykset alkuperämaan konseptista.

Sopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa olevat sovellettavaa lakia koskevat määräykset ratkaisevat kansainvälisen yksityisoikeuden piiriin kuuluvaa pulmaa. Kansainväliseen soveltamiseen olisi kolme mahdollisuutta: toisesta liittomaasta peräisin olevaan teokseen voitaisiin soveltaa alkuperämaan lakia, sen maan lakia, jossa suojaa vaaditaan (assimilointi) tai mahdollisessa sopimuksessa mahdollisesti määrättyä lainsäädäntöä. Ratkaisuna Bernin sopimuksessa on se, että suojaan sovelletaan yksinomaan sen maan lakia, jossa suojaa vaaditaan. Liittomaissa myönnettävä suoja on sopimuksen mukaan riippumaton siitä, onko teos suojattu alkuperämaassa. Kansallinen tuomioistuin soveltaa näin vain oman maansa lakia; suoja voi kuitenkin eri maissa poiketa toisissa maissa myönnettävästä suojasta.

Kansallinen kohtelu (suoja liittomaissa teoksen alkuperämaan ulkopuolella)

Bernin sopimuksen 5 artiklan 1 kappaleessa ovat määräykset sekä kansallisesta kohtelusta että vähimmäisoikeuksista.

Kansallinen kohtelu on sopimuksen fundamentaalisimpia asioita. Se ja vähimmäisoikeudet kytkeytyvät toisiinsa. Tekijät, joilla on Bernin sopimuksen 3 artiklan 1 kappaleen mukainen suojan saamiskelpoisuus, saavat muissa liittomaissa kuin teoksen alkuperämaassa ne oikeudet, jotka näissä maissa myönnetään maiden omille kansalaisille.

”1. Tekijöillä on tässä yleissopimuksessa suojattujen teostensa osalta muissa liittomaissa kuin teoksen alkuperämaassa ne oikeudet, jotka niiden maiden asianomaisissa laeissa nyt tai vastedes myönnetään niiden omille kansalaisille, samoin kuin tässä yleissopimuksessa erityisesti myönnettyt oikeudet.”

Kansallinen kohtelu ei ulotu vain niihin oikeuksiin, jotka liittomaa myöntää sopimuksen tullessa sen osalta voimaan, vaan myös niihin oikeuksiin, joita sen lainsäädännössä vastedes myönnetään omille kansalaisille.

Kansallisen kohtelun velvoitetta Bernin sopimuksessa voidaan luonnehtia globaaliksi. Siihen ei sisälly yleistä ajatusta materiaalisesta vastavuoroisuudesta (tai olosuhteiden vaatimasta ”reiluudesta” tai ”kohtuudesta”). Tekijä, joka on matalamman suojan liittomaan kansalainen, saa korkeamman suojan maassa tätä (korkeampaa) suojaa ja omassa kansalaisuusmaassaan siellä vallitsevaa matalampaa suojaa.

Kansallista kohtelua on kuitenkin joissakin kohdissa rajoitettu. Niiden soveltamisessa annetaan rooli teoksen alkuperämaalle.

Ensimmäinen poikkeus kansallisesta kohtelusta on sopimuksen 14ter artiklan mukaisen taideteosten ja alkuperäisten käsikirjoitusten jälleenmyyntikorvausta (”droit de suite”) koskevan oikeuden kohdalla. Kun sitä koskevat määräykset otettiin Brysselissä sopimukseen,

tällainen oikeus oli vain muutamassa liittomaassa. Ei katsottu kohtuulliseksi, että monien liittomaiden tekijöiden olisi sallittu vaatia tätä oikeutta joissakin harvoissa maissa. Oikeuden myöntäminen tehtiin vastavuoroisuuden ehdolla. Tätä suojaa voi 14ter artiklan 2 kappaleen mukaan vaatia vain, jos ”tekijän oman maan lainsäädännössä myönnetään tällainen suoja, ja sen maan sallimassa laajuudessa, jossa suojaa vaaditaan”. Määräyksen sanonta johtanee kansallisen kohtelun myöntämiseen, mikäli vastavuoroisuus toteutuu, mutta sanonnan voisi myös tulkita jättävän tätäkin vapaammat kädet suojan laajuuden suhteen.

Muut poikkeukset kansallisesta kohtelusta vastavuoroisuuden suuntaan koskevat Bernin sopimuksessa koskevat käyttötaidetta ja suoja-aikoja. Sopimuksen 2 artiklan 7 kappaleen mukaisesti ”teokset, joita niiden alkuperämaassa suojataan vain muotoilun tuotteina tai malleina, saavat toisessa liittomaassa vain sellaista erityissuojaa, jota tuossa maassa annetaan muotoilun tuotteille ja malleille”.

Suoja-aikoja koskeva määräys sopimuksen 7 artiklan 8 kappaleessa on luultavasti näistä poikkeuksista tärkein. Määräyksessä olevan ns. suoja-aikojen vertailua koskevan periaatteen mukaisesti suoja-aika, kuten suojan muutkin aspektit, määräytyy sen maan lainsäädännön mukaan, jossa suojaa vaaditaan. Poikkeuksena kansallisesta kohtelusta on se, että ”suoja-aika ei kuitenkaan ole, ellei tuon maan lainsäädännöstä muuta johdu, teoksen alkuperämaassa määrättyä suoja-aikaa pidempi”. Perussäännöksi muodostuu teoksen alkuperämaan suoja-ajan noudattaminen, mikäli se on lyhyempi kuin suoja-aika maassa, jossa suojaa vaaditaan. Tämä maa voi kuitenkin olla myös avokätisempi ja myöntää halutessaan esimerkiksi täyttä kansallista kohtelua.

Suoja-aikojen vertailua koskeva kohta ei näytä varsinaiselta mahdollisuudelta tehdä sopimukseen varautua vaan pikemminkin eräänlaiselta valinnaiselta määräykseltä tai velvoitteelta. Tästä syystä Suomi on sopimusta osaltaan voimaan saattaessaan ilmoittanut myöntävänsä suoja-ajat teosten alkuperämaan suojan pituisina.

Voidaan kysyä, miten pitkälle itse suojan saamisen ja myönnettävän suojan laajuuden lisäksi esimerkiksi jonkin liittomaan sopimuksia ja niiden tekemistä koskevaa lainsäädäntöä pitää soveltaa kansallisen kohtelun velvoitteen perusteella. Tällaiset kansalliset sääntelyt kuuluvat sopimus- tai esimerkiksi työoikeuden piiriin, eikä kansallisen kohtelun velvoite ulotu niihin. Lisäksi tällaisin kansallisiin sääntelyihin saattavat soveltua myös kansainvälisen yksityisoikeuden periaatteet maassa, jossa suojaa vaaditaan.

Lisäksi on huomattava, että 2 ja 2 bis artiklat jättävät melkoisen määrän harkintavaltaa liittomaille sen suhteen, mitä suojataan. Tämä puolestaan vaikuttaa kansallisen kohtelun velvoitteen laajuuteen.

Vähimmäisoikeudet (suoja liittomaissa teoksen alkuperämaan ulkopuolella)

Bernin sopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen viimeinen elementti sisältää määräyksen vähimmäisoikeuksista, ”sopimuksessa erityisesti myönnetyt oikeudet”:

”1. Tekijöillä on tässä yleissopimuksessa suojattujen teostensa osalta muissa liittomaissa kuin teoksen alkuperämaassa ne oikeudet, jotka niiden maiden asianomaisissa laeissa nyt tai vastedes myönnetään niiden omille kansalaisille, samoin kuin tässä yleissopimuksessa erityisesti myönnetyt oikeudet.”

Sopimuksessa erityisesti myönnetyt oikeudet (”rights specifically granted”) tarkoittaa oikeuksia sopimuksen 6bis, 8, 9, 11, 11bis, 11ter, 12, 13, 14, ja 14ter artikloissa. Ne muodostavat minimisuojan, jota liittomaan kansalaiselle tulee myöntää muissa maissa kuin teoksen alkuperämaassa. Tällä määräyksellä pyritään varmistamaan, että kaikissa liittomaissa on tiettyyn pisteeseen asti yhdenmukainen suoja. Sopimuksen ensimmäisessä johdantokappaleessa tämä tavoite on ilmaistuna ”liittomaat, haluten kaikki samalla tavoin suojata mahdollisimman tehokkaasti ja yhdenmukaisesti tekijän oikeuksia...”.

”Erityisesti myönnetyt oikeudet” ovat yleensä päällekkäisiä kansallisen kohtelun kanssa; liittomaat antavat yleensä vähimmäisoikeuksiin sisältyvät oikeudet käytännössä myös omille kansalaisilleen. Velvollisuus myöntää ”erityisesti myönnetyt oikeudet” ovat kuitenkin sopimuksen tekniikassa jotain, joka on myönnettävä kansallisen kohtelun lisäksi. Näin ne tosiasiallisesti varmistavat myös kansallisen kohtelun sisältöä.

Sopimuksen 19 artiklan mukaisesti ”sopimuksen määräykset eivät estä vaatimasta jonkin liittomaan lainsäädännössään ehkä myöntämän laajemman suojan soveltamista”. Tämä määräys täydentää kansallista kohtelua koskevaa määräystä. Liittomaat voivat siis myöntää vähimmäissuojan ylittävää suojaa, ja kansallinen kohtelu ulottuu tähän suojan tasoon asti. Koko sopimus on siis eräänlainen ”minimisopimus”.

Kansallisesti – kansallista kohtelua koskevan veloitteen mukaisesti – myönnettävän suojan eroavuudet tulevat esille sellaisissa kohdissa, joissa tekijänoikeuden haltijoille myönnettävä suoja ylittää vähimmäisoikeudet. Seurauksena on epäyhtenäinen suojajärjestelmä, jossa suoja on joissakin maissa tosiasiallisesti korkeampi kuin sopimuksen mukainen suoja.

Formaliteettikielto (suoja teoksen alkuperämaan ulkopuolella)

Muodollisuuksien kieltämistä koskeva sopimusmääräys 5 artiklan 2 kappaleen ensimmäisessä elementissä on säilynyt samansisältöisenä 1900-luvun alkuvuosista, Berliinin revisiosta 1908, lähtien:

”2. Näiden oikeuksien nauttimisen ja käyttämisen ehdoksi ei saa asettaa mitään muodollisuuksia; oikeuksien nauttimisen ja käyttämisen on oltava riippumattomia siitä, suojataanko teosta sen alkuperämaassa. Tämän vuoksi sekä tämän yleissopimuksen määräysten estämättä määräytyvät täten suojan laajuus sekä tekijän oikeuksien suojaamiseksi käytettävissä olevat oikeuskeinot yksinomaan sen maan lakien mukaan, jossa suojaa vaaditaan.”

Määräys tarkoittaa sitä, että suojan saamisen ehdoksi (”näiden oikeuksien nauttimisen ja käyttämisen ehdoksi...”) ei liittomaassa, joka on muu kuin teoksen alkuperämaa, saa asettaa mitään muodollisuuksia. Ilmaus ”näiden oikeuksien” viittaa 5 artiklan 1 kappaleessa myönnettyihin oikeuksiin, joita ovat kansallinen kohtelu ja vähimmäisoikeudet muussa liittomassa kuin teoksen alkuperämaassa.

Tämä sopimusmääräykseen perustuva velvollisuus ei ulotu suojaan, joka koskee esimerkiksi tekijää, joka on sen maan kansalainen, jossa suojaa vaaditaan, ja tämä maa (tekijän kansallisuusmaa) on samalla teoksen alkuperämaa. Käytännössä kuitenkin liittomaat antavat suojaa omille tekijöilleen samoin perustein kuin muista liittomaista peräisin oleville tekijöille (vastaava huomautus koskee edellä vähimmäisoikeuksia).

Mitä ovat muodollisuudet (”any formality”), joita oikeuksien nauttimisen ja käyttämisen ehdoksi ei saa asettaa? Varhain sopimuksen syntyhistorian aikana syntyneen tulkinnan mukaan tällä tarkoitetaan kaikkea sellaista, mitä pitää täyttää, että suoja syntyy¹⁷. Tällaisina ehtoina tunnetaan velvollisuudet teoksen rekisteröintiin tai teoskappaleen tallentamiseen, joidenkin maksujen maksamiseen, joidenkin julistusten antamiseen, tai tällaisten ehtojen yhdistelmät.

Suojan laajuuteen vaikuttavat toimet, esimerkiksi suoja-ajan rajoittaminen, eivät vaikuta siihen, että tekijä saa suojaa. Vaatimusta, että oikeuksien siirtämistä koskevat sopimukset on tehtävä kirjallisesti, ei ole kiistetty sillä perusteella, että sellaista voidaan pitää ”oikeuksien ... käyttämisen” ehtona. Tällaisia vaatimuksia on pidetty normaalina käytäntönä joissakin oikeusjärjestyksissä, eivätkä ne vaikuta oikeuksien olemassaoloon.

Suojan riippumattomuus (suoja alkuperämaan ulkopuolella)

Suojan riippumattomuutta koskeva määräys, joka on toisena elementtinä sopimuksen 5 artiklan 2 kappaleessa, tuli sopimukseen Berliinin revisiossa 1908.

¹⁷ Ricketson, Sam. The Berne Convention for the Protection of Literary and artistic Works: 1886-1986. London : Queen Mary College, 1987, s. 219 – 224. Tekstissä mainitun tulkinnan lausui vuoden 1884 diplomaattisessa konferenssissa Saksan valtuutettu Meyer, siis kaksi vuotta ennen Bernin sopimuksen tekemistä.

”2. Näiden oikeuksien nauttimisen ja käyttämisen ehdoksi ei saa asettaa mitään muodollisuuksia; oikeuksien nauttimisen ja käyttämisen on oltava riippumattomia siitä, suojataanko teosta sen alkuperämaassa. Tämän vuoksi sekä tämän yleissopimuksen määräysten estämättä määräytyvät täten suojan laajuus sekä tekijän oikeuksien suojaamiseksi käytettävissä olevat oikeuskeinot yksinomaan sen maan lakien mukaan, jossa suojaa vaaditaan.”

Suojan on siis oltava riippumaton siitä, suojataanko teosta alkuperämaassa. Näin ollen tekijän tulee vedota sen maan lakiin, jossa hän vaatii suojaa. Teoksen alkuperämaan lakiin ei ole tarvetta vedota.

Muodollisuuksien kieltä ja suojan riippumattomuutta koskevia perusmääräyksiä täydentävän ja sovellettavaa lakia määrittävän 5 artiklan 2 kappaleen toisessa virkkeessä lienee epätarkkuus tai käänkövirhe. Sopimusmääräyksen mukaan suojan laajuus ja tekijän oikeuksien suojaamiseksi käytettävissä olevat oikeuskeinot määräytyvät ”tämän yleissopimuksen määräysten estämättä” (engl. ”apart from the provisions of this Convention”) yksinomaan sen maan lakien mukaan, jossa suojaa vaaditaan. Sopimuskohdan käännöksen tulisi siis kuulua asiallisesti ”lukuun ottamatta tapauksia, joissa tässä sopimuksessa toisin määrätään”. Tällä viitattaneen edellä mainittuihin poikkeuksiin kansallisesta kohteesta (mm. suoja-aikojen osalta 7 artiklan 8 kappale, ja droit de suite, 14 ter artikla).

Muiden suojan toteuttamisen yksityiskohtien (kuin suojan laajuus ja suojan oikeuskeinot) ei sopimuksen mukaan yksittäisessä tapauksessa tarvitse järjestyä sen maan lain mukaan, missä suojaa vaaditaan. Esimerkiksi lisensiointia ja oikeuksien siirtoa koskevat mahdolliset kansallisen sääntelyn yksityiskohdat eivät vaikuta esimerkiksi oikeuksien laajuuteen. Osapuolilla pitää olla mahdollisuus esimerkiksi sopia sopimusriitoihinsa ja vaikkapa korvauksien määrään sovellettavasta laista; tämän ei tarvitse olla sen maan laki, jossa suojaa vaaditaan. Tämä tuo tekijänoikeuksien kansainvälisen soveltamisen kuvaan kansainvälisen yksityisoikeuden periaatteet ja säännöt.

Suoja teoksen alkuperämaassa

Bernin sopimuksen 5 artiklan 3 kappale on jännittävä ja luonnehtii koko sopimuksen tärkeintä asiaa, suojan myöntämistä:

”3. Alkuperämaassa annettava suoja määräytyy kansallisen lain mukaan. Milloin tekijä ei ole sen teoksen alkuperämaan kansalainen, jonka osalta häntä suojataan tämän yleissopimuksen nojalla, hänellä on kuitenkin tuossa maassa samat oikeudet kuin niillä tekijöillä, jotka ovat sen kansalaisia.”

Teoksen alkuperämaassa myönnettävä suoja ei tämän sopimusmääräyksen mukaisesti käsitä 5 artiklan 1 kappaleen viimeisen elementin mukaisia sopimuksessa ”erityisesti myönnettyjä oikeuksia”.

Bernin sopimus ei siis sääntele minimioikeuksien osalta sitä suojaa, jota liittomaan on myönnettävä omille kansalaisilleen, edes siinä tapauksessa, että tekijän kansalaisuusmaa ja teoksen alkuperämaa on sama maa. Tosiasia kuitenkin on, kuten aiemmin on huomautettu, että maa yleensä antaa lakinsa mukaisen suojan myös omille kansalaisilleen.

Edellä sanottua valaisee esimerkki. Tekijä, jonka kansalaisuusmaa on liittomaa A, julkaisee teoksen toisessa liittomaassa B. Tekijälle on maassa B – Bernin sopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen mukaisesti – myönnettävä kansallisessa laissa tunnustettu suoja. Tämä sopimusvelvollisuus ei kuitenkaan ulotu ”erityisesti myönnettyihin oikeuksiin”, eli maassa B suoja voi käytännössä olla sopimusta alemmalla tasolla. Saman teoksen osalta tekijä saa kuitenkin muissa liittomaissa C, D jne., samoin kuin kansalaisuusmaassaan A, sekä kansallisen lain mukaisen suojan että sopimuksen mukaiset vähimmäisoikeudet.

Viimeistään tämän sopimusmääräyksen kohdalla yhdessä seuraavaksi esiteltävien teoksen alkuperämaata koskevien määräysten kanssa on käynyt täysin selväksi, että Bernin sopimuksessa oleva sääntely on kaiken kaikkiaan monimutkainen, jopa tarpeettoman monimutkainen. Siinä voi lisäksi olla kätkeytyjä aukkoja.

Sopimusmääräyksen toinen virke näyttää toistavan ensimmäisen virkkeen ajatuksen – mutta jättää kysymyksiä. Ensimmäisen virkkeen määräys rajoittuu kansallisen lain soveltamiseen, mikä voi olla vähemmän kuin koko sopimuksen vaatima suoja vähimmäisoikeuksineen. Toisen virkkeen lause puolestaan näyttää takaavan muille tekijöille kuin liittomaan kansalaisille vain saman kansallisen kohtelun kuin sopimuksen 5 artiklan 1 kappale, ilman velvollisuutta vähimmäisoikeuksien myöntämiseen.

Teoksen alkuperämaa

Määräykset teoksen alkuperämaasta ovat menettäneet merkitystään Bernin sopimuksen revisioiden kautta ja sopimuksen tultua yhä laajemmin horisontaalisesti – valtio valtiolta – hyväksytyksi. Kansallinen laki ratkaisee nykyisin yleisimmin suojan laajuuden. Kansallisella lailla on merkitystä suoja-ajan kohdalla, silloin kun suoja-aika on teoksen alkuperämaassa lyhyempi kuin liittomaassa, jossa suojaa vaaditaan. Merkitystä sillä on jäljellä myös muiden materiaaliseen vastavuoroisuuteen pohjautuvien määräysten ja suojan riippumattomuutta koskevan sopimusmääräyksen kohdalla.

Määräykset sopimuksen 5 artiklan 4 kappaleessa teoksen alkuperämaasta kuuluvat Tukholmassa 1967 tarkistettuihin sopimusmääräyksiin:

”4. Alkuperämaana pidetään:

- a) liittomaassa ensiksi julkaistujen teosten osalta tuota maata; samanaikaisesti useissa sellaisissa liittomaissa, joissa suoja-ajat ovat erilaiset, julkaistujen teosten osalta maata, jonka lainsäädännössä myönnetään lyhin suoja-aika;*
- b) samanaikaisesti liittoon kuulumattomassa maassa ja liittomaassa julkaistujen teosten osalta viimeksi mainittua maata;*
- c) julkaisemattomien teosten osalta tai sellaisten teosten osalta, jotka on ensiksi julkaistu liittoon kuulumattomassa maassa julkaisematta niitä samanaikaisesti liittomaassa, sitä liittomaata, jonka kansalainen tekijä on, kuitenkin niin, että:*

(i) sellaisten elokuvateosten osalta, joiden valmistajalla on päätoimipaikkansa tai vakinainen asuinpaikkansa liittomaassa, alkuperämaana pidetään tätä maata, ja

(ii) liittomaahan rakennettujen rakennusteosten tai liittomaassa sijaitsevaan rakennukseen tai muuhun rakennelmaan kiinteästi liitettyjen taiteellisten teosten osalta alkuperämaana pidetään tätä maata.”

Yksinkertaistettuna teoksen alkuperämaana pidetään:

- teoksen ensimmäisen julkaisemisen maata; samanaikaisten julkaisujen osalta lyhimmän suoja-ajan maata
- liittomaassa ja sen ulkopuolella julkaistujen teosten osalta ao. liittomaata
- julkaisemattomien teosten osalta ja samanaikaisjulkaisujen osalta tekijän kansallisuusmaata.

Elokuvateoksia koskevat erityismääräykset ovat 5 artiklan 4 kappaleen c-kohdassa.

Ajatus teoksen alkuperämaasta liittyy suojan alueelliseen aspektiin (territorialiteetti), tai on osa sitä. Teoksen alkuperämaa on lähtökohtaisesti maa, jossa teoksen ensimmäinen julkaiseminen tapahtui. Sillä ei ole suojan saamisen kannalta merkitystä liittomaiden tekijöiden osalta, jotka saavat suojaa sekä julkaistuille että julkaisemattomille teoksilleen. Merkitystä sillä on tässä suhteessa vain liittomaihin kuulumattomien maiden tekijöiden kohdalla.

Lisäksi sillä on merkitystä sovellettaessa edellä esiteltyjä kansallisen kohtelun poikkeuksia (droit de suite, käyttötaiteen suoja ja suoja-ajat). Näissäkin kohdissa koko alkuperämaan idean sisällyttäminen järjestelmään tuottaa tarpeetonta monimutkaisuutta erityisesti, koska teoksen alkuperämaa saattaa olla muu kuin tekijän kansallisuuden maa.

On kysytty, eikö olisi parempi, että teoksen kotimaa on aina sama kuin tekijän kansallisuusmaa. Tällöin liittomaan kansalaisten osalta teoksen alkuperämaa olisi aina sama.

Tukholman konferenssissa oli neuvottelijoita, jotka olisivat halunneet päästä eroon koko alkuperämaa-käsitteestä. Se jouduttiin kuitenkin jättämään sopimukseen, koska muutoksella olisi ollut vaikutusta erityisesti suoja-aikoihin. Lisäksi muun muassa katsottiin, että on helpompi todeta ensimmäisen julkaisemisen maa kuin tekijän kansallisuusmaa.

Vastatoimet

Sopimuksen 6 artikla sisältää määräykset mahdollisista vastatoimista sellaisia tapauksia varten, joissa liittoon kuulumaton maa ei myönnä liittoon kuuluvien maiden tekijöille asianmukaista suojaa ("riittävästi suojaa").

"1. Jos liittoon kuulumaton maa ei riittävästi suojaa jonkin liittomaan kansalaisten teoksia, viimeksi mainittu maa voi rajoittaa sellaisten teosten suojaa, joiden tekijät ovat teoksia ensiksi julkaistaessa tuon toisen maan kansalaisia ja joilla ei ole vakinaista asuinpaikkaa liittomaassa. Jos maa, jossa teokset on ensiksi julkaistu, käyttää tätä oikeutta, muut liittomaat eivät ole velvollisia antamaan tällaisen erityiskohtelun alaisille teoksille laajempaa suojaa kuin mitä ne saavat siinä maassa, jossa ne on ensiksi julkaistu.

2. Edellä olevan kappaleen nojalla tehdyt rajoitukset eivät vaikuta niihin oikeuksiin, jotka tekijä on saanut liittomaassa ennen rajoituksen voimaantuloa julkaistuun teokseensa.

3. Liittomaiden, jotka tämän artiklan mukaisesti rajoittavat tekijänoikeuden suojaa, on tehtävä siitä Maailman henkisen omaisuuden järjestön pääjohtajalle (jäljempänä "pääjohtaja") ilmoitus kirjallisena selityksenä, jossa mainitaan ne maat, joiden osalta suojaa on rajoitettu, sekä ne rajoitukset, jotka kohdistuvat noiden maiden kansalaisiin kuuluvien tekijöiden oikeuksiin. Pääjohtaja tiedottaa tästä selityksestä välittömästi kaikille liittomaille."

Näiden sopimusmääräysten mukaisesti ja niissä olevin ehdoin liittomaa voi rajoittaa liittoon kuulumattomasta maasta peräisin olevalle tekijälle tulevaa suojaa. Tarkastelussa ratkaisevaa on se, millaista suojaa liittoon kuulumaton maa myöntää teoksen julkaisuajan-kohtana. Jos vastavuoroisuus ei toteudu, suojaa voitaisiin alentaa.

Kaikissa muissa liittomaissa teos saisi edelleen täyden kansallisen kohtelun, mukaan luettuna erityisesti myönnettyt oikeudet. Sopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen määräysten mukaan, jos liittomaa, jossa teos on ensiksi julkaistu, käyttää tätä mahdollisuutta (rajoittaa toisen ei-liittomaan tekijöiden suojaa), muut liittomaat voisivat alentaa suojaa vastaavasti.

Artiklan mukaista vastatointa voisi siis toinen liittomaa käyttää vain, jos julkaisumaa rajoittaa suojaa. Kysymyksessä ei näin ole yleinen vastavuoroisuusmääräys. Sopimus ei yleisesti edellytä vastavuoroisuutta. Sopimusmääräyksen rationa on, että liittomaihin kuulumaton

valtio todennäköisesti myöntää liittomaissa vallitsevaa suojaa vastaavaa suojaa näiden tekijöille, jos liittomaat kohtelevat niiden tekijöitä avokätisemmin.

Bernin sopimuksen vuoden 1971 tekstin voimaansaattaminen

Suomi allekirjoitti Pariisissa 1971 tarkistetun Bernin sopimuksen 25.1.1972 ja saattoi sen voimaan lailla (770/1986). Laki tuli asetuksella voimaan 1.11.1986. (Liite 5)

Blankettilaki noudatti tuolloin käytössä ollutta mallia. Sen 1 §:n mukaisesti sopimuksen määräykset ovat, ”mikäli ne kuuluvat lainsäädännön alaan, voimassa niin kuin siitä on sovittu”.

Lain 2 §:n mukaisesti ”tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella”.

Blankettilain kummankin säännöksen mallia on sittemmin tarkennettu. Mallin 1 §:ään on lisätty, että sopimuksen määräykset ovat ”lakina voimassa sellaisina, kuin Suomi on niihin sitoutunut”. Tämä vastaa sitä, miten myös aikaisemman mallin mukaista säännöstä on tullut kattava.

Asetuksenantovaltuus on mainitussa laissa sellaisessa avoimessa muodossa, mitä nykyisin ei uuden perustuslain valossa pidetä hyväksyttävänä. Muita asetuksia kuin jo 7.10.1986 annettu asetus blankettilain voimaantulosta ei lain täytäntöönpanosta voida antaa.

Asetuksen 2 §:ssä Suomi sääti poikkeuksen kansalliseen kohteluun Bernin sopimuksen 7 artiklan 8 kappaleen nojalla. Määräys koskee suoja-aikojen vertailua, ja sen mukaisesti voidaan suoja-aikojen pituuden osalta soveltaa vastavuoroisuutta. Suojaa ei näin ollen Suomessa myönnetä teokselle, jos sen alkuperämaan lain mukainen suoja-aika on päättynyt. Siihen, mitä maata pidetään teoksen alkuperämaana, sovelletaan sopimuksen 5 artiklan 4 kappaleessa olevia määräyksiä.

Suoja-aikojen vertailua koskeva määräys Bernin sopimuksessa on lähinnä valinnaismääräyksen tyyppinen.

Bernin sopimuksen 30 artiklassa on rajoitettu pitkälle mahdollisuutta tehdä suojan materiaaliseen sisältöön liittyviä varauksia. Ellei suoja-aikojen soveltamista koskevaa säännöstä sopimuksen voimaansaattamisasetuksen 2 §:ssä pidetä varaumana, Suomi ei ole tehnyt Bernin sopimukseen nähden varauksia.

Laki ja asetus ovat selvityksen liitteenä (Liite 5).

TRIPS-sopimus

Liittymäkriteerit

Maailman kauppajärjestön WTO:n perustamissopimuksen liitesopimuksena olevan TRIPS-sopimuksen (Sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista soveltamisalaa koskevat määräykset ovat sopimuksen 1 artiklassa. Liittymäkriteereitä koskevat määräykset ovat 1 artiklan 3 kappaleessa:

”3. Jäsenten tulee myöntää tässä sopimuksessa tarkoitettu kohtelu muiden jäsenten kansalaisille. Kulloinkin kyseisen teollis- tai tekijänoikeuden osalta jäsenen kansalaisilla tarkoitetaan luonnollisia ja oikeushenkilöitä, jotka täyttäsivät Pariisin yleissopimuksen (1967), Bernin yleissopimuksen (1971), Rooman yleissopimuksen ja integroituihin piireihin liittyvästä henkisestä omaisuudesta tehdyn sopimuksen mukaiset suojan saamisen edellytykset, jos kaikki WTO:n jäsenet olisivat mainittujen sopimusten jäseniä. Jokaisen jäsenen, joka käyttää hyväkseen Rooman sopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa tai 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua mahdollisuutta, tulee tehdä ilmoitus mainituissa määräyksissä tarkoitettulla tavalla teollis- ja tekijänoikeutta kauppaan liittyviä näkökohtia käsittelevälle neuvostolle (”TRIPS-neuvosto”).”

TRIPS-sopimuksessa on käytetty hyväksi sitä tosiasiaa, että henkisen omaisuuden oikeuksien kansainvälisissä perussopimuksissa on yksityiskohtaiset määräykset liittymäkriteereistä. Tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien osalta 1 artiklan 3 kappaleessa viitataan Bernin sopimukseen ja Rooman sopimukseen.

Suomi oli Rooman sopimuksen 17 artiklassa tarkoitettussa erityisasemassa oleva valtio, joka sopimuksen voimaan tullessa 26.10.1961 oli myöntänyt äänitteiden valmistajille suojaa pelkästään tallennuskriteerin perusteella. Samassa asemassa olivat vuonna 1961 ainakin Norja, Ruotsi ja Tanska, ja mainittu sopimusmääräys oli pohjoismaita varten räätälöity. Rooman sopimuksen mukaista tapausta ei TRIPS-sopimusta tehtäessä nähtävästi kuitenkaan huomattu.

TRIPS-sopimuksen 14 artiklan 6 kappaleen ensimmäisessä virkkeessä on lisäksi määräys siitä, että jäsenet voivat säätää esittäjien, äänitteiden tuottajien ja lähettäjäyritysten suojaan ehtoja, rajoituksia, poikkeuksia ja varaumia Rooman sopimuksessa sallitussa laajuudessa:

”6. Jäsen voi edellä 1-3 kohdissa tarkoitettujen oikeuksien osalta säätää ehtoja, rajoituksia, poikkeuksia ja varaumia siinä laajuudessa, kuin se on sallittua Rooman yleissopimuksen nojalla.”

Edellä sanotun perusteella Suomi antoi TRIPS-neuvostolle yleisemmän ilmoituksen, jonka mukaan Suomi aikoi edelleen käyttää hyväkseen Rooman sopimuksen 17 artiklan mukais-

ta mahdollisuutta, ja viittauksin TRIPS-sopimuksen 14 artiklan 6 kappaleeseen ilmoituksen siitä, että se aikoo Rooman sopimuksen 5 artiklan osalta soveltaa edelleen ainoastaan tallennuskriteeriä.¹⁸ Tanska seurasi tässä vaiheessa Suomen esimerkkiä samanasaisella ilmoituksella.

Suomi ei tehnyt TRIPS-sopimuksen 1 artiklan 3 kappaleen jälkipuoliskossa tarkoitettua lähettäjäryitysten suojan kriteereitä koskevaa 6 artiklan 2 kohdan mukaista ilmoitusta.

Rooman sopimuksen liittymäkriteerien osalta viitataan muutoin siihen, mitä jäljempänä esitetään Rooman sopimuksen kohdalla.

Kansallinen kohtelu

Kansallisen kohtelun velvoitetta koskevat nimenomaiset määräykset ovat TRIPS-sopimuksen 3 artiklassa. Artiklan 1 kappaleen määräykset kuuluvat seuraavasti:

”1. Jokaisen jäsenen tulee myöntää teollis- ja tekijänoikeuksien suhteen muiden jäsenten kansalaisille kohtelu 3), joka ei saa olla heikompi kuin minkä se myöntää omille kansalaisilleen lukuun ottamatta poikkeuksia, joista on jo määrätty Pariisin yleissopimuksessa (1967), Bernin yleissopimuksessa (1971), Rooman yleissopimuksessa tai integroituihin piireihin liittyvästä henkisestä omaisuudesta tehdyssä sopimuksessa. Esittäjien, äänitteiden tuottajien ja yleisradio-organisaatioiden osalta tämä velvoite koskee vain tässä sopimuksessa myönnettyjä oikeuksia. Jäsen, joka käyttää hyväkseen Bernin yleissopimuksen 6 artiklan ja Rooman yleissopimuksen 16 artiklan 1 kohdan b alakohdan mahdollisuuksia, tulee tehdä ilmoitus näissä määräyksissä tarkoitettulla tavalla TRIPS-neuvostolle.”

Tässä sopimuskohdassa on kansallisen kohtelun velvoite yhdenmukaistettu tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien osalta Bernin sopimuksen ja Rooman sopimuksen vastaavien velvoitteiden kanssa ottamalla tekstiin viittaus niihin poikkeuksiin, joista näissä sopimuksissa on määrätty. TRIPS-sopimuksen kansallinen kohtelu ei siis ylitä sitä, mitä näissä ao. oikeuksien erityissopimuksissa on määrätty. Tekijänoikeuksien kohdalla voidaan kansallisesta kohtelusta poiketa vastavuoroisuuden suuntaan Bernin sopimuksessa määräytyissä tai sallituissa

18 Ilmoitus TRIPS-neuvostolle kesäkuun 28 päivältä 1995 kuului kokonaisuudessaan seuraavasti: ”Communication to the TRIPS Council. The Government of Finland wishes to inform the Council for Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights that Finland has made a notification in accordance with Article 17 of the International Convention for the protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations, adopted in Rome on 26 October 1961 (the Rome Convention), according to which Finland applies the criterion of fixation alone for the purpose of Article 5 of the said Convention. Finland intends to maintain the criterion of fixation as the single criterion for protection. Referring to paragraph 6 of Article 14 of the TRIPS Agreement, Finland declares, that it will apply the criterion of fixation alone as far as Article 5 of the Rome Convention is concerned and wishes to apply the same criterion in the context of the TRIPS Agreement.”

kohdissa. Samalla tavoin Rooman sopimuksen mukaisten oikeuksien kohdalla voidaan nojautua vastavuoroisuuteen ja rajoittaa kansallisen kohtelun velvoite koskemaan vain Rooman sopimuksessa erityisesti taattua suojaa ja ulottaa suojaan samat rajoitukset.

Kansallista kohtelua koskevan sopimusmääräyksen keskivaiheilla olevan virkkeen mukaisesti kansallisen kohtelun velvoite rajoitetaan TRIPS-sopimuksessa lisäksi lähioikeuksien osalta vain TRIPS-sopimuksessa myönnettyihin oikeuksiin.

Kansallista kohtelua koskevan TRIPS-määräyksen lopussa on lause, jonka mukaan jäsenvaltion tulee tehdä TRIPS-neuvostolle ilmoitukset, mikäli se tukeutuu Bernin sopimuksen 6 artiklan mukaisiin vastatoimiin ja jättää Rooman sopimuksen 16 1 kohdan b alakohdan mukaisesti (vastavuoroisesti) myöntämättä toisista sopimusmaista peräisin oleville lähettäjäläisyykselle oikeuden määrätä toisintamisesta paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy pääsymaksua vastaan. Suomi ei ole käyttänyt kummankaan sopimuskohdan mukaisia mahdollisuuksia.

TRIPS-sopimuksessa on liittymäkriteerien ja kansallisen kohtelun kohdalla kaksoisvarmistus. Näitä kysymyksiä koskevat erityismääräykset 1 artiklan 3 kohdassa ja 3 artiklan 1 kohdassa joko nojautuvat Bernin sopimukseen tai ne on sommiteltu Bernin sopimuksen määräyksiä vastaaviksi. Tämän lisäksi TRIPS-sopimuksessa on määräys, joka viittauksen kautta sisällyttää tähän sopimukseen Bernin sopimuksen puitemääräykset ja aineelliset määräykset kokonaisuudessaan:

”1. Jäsenten tulee saattaa lainsäädäntönsä Bernin yleissopimuksen (1971) 1-21 artiklojen ja sen liitteen mukaiseksi. Jäsenillä ei kuitenkaan ole tämän sopimuksen nojalla tuon yleissopimuksen 6 bis artiklassa tarkoitettuja tai siitä johdettuihin oikeuksiin perustuvia oikeuksia tai velvoitteita.”

Myönnytyksenä Yhdysvalloille määräyksessä on, että TRIPS-sopimukseen ei sisälly velvollisuutta soveltaa Bernin sopimuksen 6 bis artiklan moraalisia oikeuksia koskevia määräyksiä. Koska suojan struktuuria koskevat määräykset oli jo TRIPS-sopimuksen erityismääräyksissä yhdenmukaistettu Bernin sopimukseen, tästä ei aiheudu ongelmaa.¹⁹

¹⁹ Hong Kong ja Macao eivät kuulu Bernin sopimukseen mutta ovat sidottuja TRIPS-sopimukseen. Tätä kautta niillä on velvollisuus myöntää muille TRIPSin jäsenille Bernin sopimuksen mukainen suoja.

Suosituimmuuskohtelu

TRIPS-sopimukseen on kansallisen kohteluelvoitteen lisäksi sisällytetty toinen, kauppasopimuksista tuttu kohteluelvoite. Määräykset suosituimmuuskohtelusta ("Most-Favoured-Nation Treatment", "MFN") ovat sopimuksen 4 artiklassa:

*"Teollis- ja tekijänoikeuksien suojan osalta mikä tahansa jäsenen toisen jäsenen kansalaisille myöntämä etu, suosituimmuus, etuoikeus tai vapautus tulee myöntää välittömästi ja ehdoitta muiden jäsenten kansalaisille. Tästä velvoitteesta on vapautettu sellainen jäsenen myöntämä etu, suosituimmuus, etuoikeus tai vapautus, (...)
(b) joka on myönnetty sellaisten Bernin yleissopimuksen (1971) tai Rooman yleissopimuksen määräysten nojalla, jotka sallivat sellaisen kohtelun, joka ei perustu kansalliseen kohteluun vaan toisessa maassa myönnettyyn kohteluun,
(c) josta esittäjien, äänitteiden tuottajien ja yleisradio-organisaatioiden oikeuksien osalta ei ole määrätty tässä sopimuksessa..."*

Suosituimmuuskohtelun myöntämistä koskeva velvollisuus on melko vieras henkisen omaisuuden oikeuksien alaan nähden. Sen taustahistoriaan kuuluu se, että TRIPS-sopimuksen esikuvana oli 1980-luvun alkupuoliskolta Yhdysvaltojen ja Etelä-Korean välinen vapaakauppasopimus ja tilanne, jossa Korea myönsi yhdysvaltalaisille oikeudenhaltijoille (tietokoneohjelmien osalta) korkeampaa suojaa kuin omille kansalaisilleen.

Saattaa olla, että suosituimmuuskohtelua koskevien määräysten ottaminen TRIPS-sopimukseen oli tarpeetonta: kansallista kohtelua koskeva velvoite on riittävä ja kattava. MFN:stä tuskin kuitenkaan aiheutuu normaalitapauksissa ongelmia tai kansainvälisten kiistojen siementä. TRIPSin jäsenvaltiot tuskin myöntävät korkeampaa suojaa ulkomaisille henkisen omaisuuden oikeuksien edunsaajille kuin omilleen.

TRIPS ei myöskään MFN-velvoitteen kautta laukaise velvollisuutta myöntää yksipuolisesti esimerkiksi tekijänoikeuden alueella teoksen alkuperämaan suoja-aikaa pidempää suojaa. Tämä on otettu nimenomaisesti huomioon rajoittamalla MFN-velvoitetta 4 artiklan (b) kohdassa. Sopimuksen 4 artiklan (c) kohdassa on vastaava suojalauseke lähioikeuksien osalta siltä osin kuin TRIPS-jäsenet myöntävät suojaa, joka on laajempi kuin TRIPSin mukainen suoja.

TRIPS-sopimuksen voimaansaattaminen

TRIPS-sopimus tuli Suomessa voimaan 29.12.1994 annetulla blankettilailla (16/1995). Lain voimaantulosta annettiin 5.1.1995 tavanmukainen asetus (17/1995). (Liite 6)

Sekä laki että asetus tulivat voimaan 10.1.1995. Asetuksen 1 §:ään sisältyvän säännöksen mukaan TRIPS-sopimuksen määräyksiä sovelletaan kuitenkin vasta 1.1.1996 alkaen. TRIPS-sopimus on Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen muodostamassa valtavassa sopimusnipussa liitesopimus 1C.

Vuoden 1995 alussa annetut laki ja asetus TRIPS-sopimuksesta noudattavat sanonnoiltaan Bernin sopimuksen voimaansaattamisesta 1996 annettujen säädösten malleja ja niihin voidaan esittää samat kommentit kuin Bernin sopimuksen kohdalla.

TRIPS-sopimuksen voimaansaattamissäädöksissä ei ole muuta merkillepantavaa. Laki ja asetus ovat selvityksen liitteenä (Liite 6).

WIPO:n tekijänoikeussopimus (WCT)

Liittymäkriteerit ja kansallinen kohtelu

Bernin sopimuksen suojan rakennetta koskevien määräysten tultua edellä esitellyiksi WIPO:n tekijänoikeussopimuksen (WCT) tarkastelu on tämän selvityksen tarkoituksen kannalta kaiken kaikkiaan yksinkertainen.

Kun 1980-luvun lopulla oli tullut selväksi, että Bernin sopimusta on jälleen uudistettava, vallitseva arvio maailman muutosten takia oli, että sopimusta ei ole enää mahdollista tarkistaa. Valtioiden määrä oli kasvanut ja poliittisten ja maantieteellisten maaryhmien käsityksissä oletettiin olevan sellaisia ideologisia ja muita eroavuuksia, että Bernin sopimuksen tekstiä ei pystytä enää tarkistamaan. Niinpä uudistamisen valmistelua käynnistettäessä 1980-luvun lopulla oli vakavana vaihtoehtona myös se, että laaditaan sopimukseen lisäpöytäkirja. Teknisenä ja poliittisena pääsyynä oli, että Bernin sopimuksen 27 artiklan 3 kappaleen mukaan sopimuksen tarkistamiseen vaaditaan kaikkien äänestyskykyisten osallistuneiden yksimielinen päätös.

Sopimuksen taustan ja luonteen mukaisesti sen liittymäkriteerit ja kansallisen kohtelun velvollisuus on määritelty yhdenmukaisimmalla mahdollisella tavalla Bernin sopimuksen kanssa. WCT:n 3 artiklan mukaisesti Bernin sopimuksen 2 – 6 artikloita sovelletaan soveltuvin osin (”mutatis mutandis”) sellaisenaan:

”Sopimuspuolten tulee soveltaa Bernin yleissopimuksen 2—6 artiklan määräyksiä soveltuvin osin tämän sopimuksen mukaiseen suojaan.”

WCT:stä tuli itsenäinen sopimus ja eräänlainen jatko tai liitännäinen Bernin sopimukseen, ja se edustaa samalla eräänlaista Bernin sopimuksen revisiota. Joka tapauksessa WCT on

myös Bernin sopimuksen 20 artiklan mukainen erillissopimus. Mainitun artiklan mukaisesti tällaisten sopimusten ehtona on, että niillä myönnetään Bernin sopimusta laajempia oikeuksia. Mikäli tällaisiin sopimuksiin sisältyy muita määräyksiä, ne eivät saa olla ristiriidassa Bernin sopimuksen kanssa.

WCT:n voimaansaattaminen

WCT:n voimaansaattamista Suomessa koskeva blankettilaki (823/2005) annettiin 14.10.2005. Sen voimaantuloa koskeva asetus (94/2010) annettiin 5.2.2010.

Noin neljän vuoden ja kolmen kuukauden odotusaika lain antamisen ja voimaansaattamisen välillä johtui siitä, että niiden kuudentoista Euroopan yhteisöjen jäsenvaltion sekä Euroopan yhteisön itsensä, jotka eivät vielä olleet liittyneet WCT:hen, ratifiointi- ja hyväksymisasiakirjat talletettiin WIPO:n pääjohtajalle 14.12.2009 Genevessä yhtä aikaa sen jälkeen, kun viimeisetkin jäsenvaltiot (Portugali ja Malta) olivat saattaneet loppuun tarpeelliset kansalliset toimensa.²⁰

Blankettilain 1 §:n mukaisesti sopimuksen määräykset "ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut". Lain 2 §:ssä oleva säännös valtuudesta antaa tarkempia säännöksiä asetuksella on tuohon aikaan käytetyn mallin mukaisesti avoin. Voimaantulosta säädetään lain 3 §:n mukaisesti tasavallan presidentin asetuksella.

Tasavallan presidentin asetus sopimuksen ja sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta tuli voimaan samanaikaisesti blankettilain kanssa 14.3.2010. Tarkennuksena tasavallan presidentin asetuksessa oli tuolloin 3 §:ssä jo säännös, jonka mukaan sopimuksen muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat asetuksena voimassa.

Teknisesti laki ja asetus edustivat välivaihetta Bernin sopimuksen ja TRIPS-sopimuksen voimaansaattamissäädösten ja nykyisten voimaansaattamissäädösten mallien välillä. Kaikki nykyisin tarpeellisiksi katsotut elementit oli identifioitu, mutta asioiden säätämisyjärjestys oli vielä hakeutumassa uomaansa.

WCT:n 22 artiklan mukaisesti varaukset eivät ole sallittuja tähän sopimukseen nähden.

WCT:n voimaansaattamissäädökset ovat liitteenä (Liite 7).

²⁰ EY täytti näiden WIPO-sopimusten vaatimukset lainsäädännössään antamalla vuoden 2001 direktiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa).

Rooman sopimus

Liittymäkriteerit

Rooman sopimus²¹ tehtiin 26.10.1961, vajaan kaksi kuukautta sen jälkeen kun yhteis-pohjoismaiseen valmisteluun pohjautunut Suomen tekijänoikeuslaki tuli voimaan.²²

Sopimuksen liittymäkriteereitä koskevat määräykset ovat 4 – 6 artikloissa. Esittäviä taiteilijoita koskevat liittymäkriteerit ovat 4 artiklassa:

”4 artikla

Sopimusvaltion tulee myöntää esittäville taiteilijoille kansallinen kohtelu, jos jokin seuraavista ehdoista on täytetty:

- a) esitys tapahtuu toisessa sopimusvaltiossa;*
- b) esitys on tallennettu äänitteelle, joka on suojattu tämän sopimuksen 5 artiklan mukaan;*
- c) esitys, jota ei ole tallennettu äänitteelle, sisältyy radiolähetykseen, joka on suojattu tämän sopimuksen 6 artiklan mukaan.”*

Elävien esitysten suojan kiinnityspiste Rooman sopimusmaihin on artiklan a-kohdan mukaisesti esityksen tapahtumapaikka. Äänitteelle tallennetun esityksen suoja seuraa b-kohdan mukaisesti äänitteiden tuottajien suoja: esitys on suojattu, jos se on tallennettu 5 artiklan mukaisesti suojatulle äänitteelle. Radiolähetykseen sisältyvän elävän esityksen suoja puolestaan on kytketty siihen, sisältyykö se sopimuksen 6 artiklan mukaan suojattuun radiolähetykseen.

Äänitteiden tuottajien (”valmistajien”) suojaan nähden Rooman sopimuksen 5 artiklan 1 kappaleessa tarjotaan kolmea liittymäkriteeriä, jotka ovat tuottajan kansalaisuus, äänitteen ensimmäinen tallentaminen ja äänitteen ensimmäinen julkaiseminen:

”5 artikla

1. Sopimusvaltion tulee myöntää äänitteiden valmistajille kansallinen kohtelu, jos jokin seuraavista ehdoista on täytetty:

- a) äänitteen valmistaja on toisen sopimusvaltion kansalainen (kansallisuuskriteeri);*
- b) ääni tallennettiin ensimmäiseksi toisessa sopimusvaltiossa (tallennuskriteeri);*
- c) äänite julkaistiin ensin toisessa sopimusvaltiossa (julkaisukriteeri);*

21 Kansainvälinen yleissopimus esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyriyten suojaamisesta.

22 Suomen nykyinen tekijänoikeuslaki (404/1961) annettiin 8.7.1961 ja se tuli voimaan 1.9.1961.

- 2. Jos äänite julkaistiin ensin muussa kuin sopimusvaltiossa, mutta äänite julkaistaan kolmenkymmenen päivän kuluessa myös sopimusvaltiossa (samanaikainen julkaiseminen), katsotaan ensimmäisen julkaisemisen tapahtuneen sopimusvaltiossa.*
- 3. Sopimusvaltio voi Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan talletetussa ilmoituksessa selittää, ettei se tule soveltamaan julkaisukriteeriä tai, vaihtoehtoisesti, tallennuskriteeriä. Sellainen ilmoitus voidaan tallettaa yleissopimuksen ratifioinnin, sen hyväksymisen tai siihen liittymisen yhteydessä tahi myöhempänä ajankohtana; viimeksi mainitussa tapauksessa ilmoitus tulee voimaan kuusi kuukautta tallettamisen jälkeen.”*

Näistä kansallisuuskriteeri on sopimuksen mukaan lähtökohtaisesti ”pakollinen”. Vähintään sitä on kaikkien sopimusvaltioiden noudatettava. Tähän nähden oli kuitenkin sopimuksen 17 artiklassa omaksuttu Pohjoismaita varten räätälöity poikkeus, johon palataan jäljempänä. Artiklan 3 kappaleen mukaan sopimusvaltiot voivat YK:n pääsihteerille tehdyllä ilmoituksella selittää, että ne eivät sovelle joko julkaisukriteeriä tai tallennuskriteeriä. Kaikkien sopimusvaltioiden on siis – 17 artiklan poikkeustapausta lukuun ottamatta – joka tapauksessa omaksuttava kaksi kriteeriä ja äänitteelle on myönnettävä kansallinen kohtelu, jos jompikumpi täyttyy.

Artiklan 2 kappaleessa on samanaikaista julkaisemista koskeva määräys. Tämän mukaisesti, jos sopimusvaltioiden ulkopuolella ensi kertaa julkaistu äänite julkaistaan 30 päivän kuluessa myös sopimusvaltiossa, katsotaan ensimmäisen julkaisemisen tapahtuneen sopimusvaltiossa. Samanaikaisen julkaisemisen idea otettiin Bernin sopimuksesta. Määräys oli silloisen Brysselissä tarkistetun Bernin sopimuksen 3 artiklan 4 kappaleessa. Tätä määräystä on Rooman sopimuksessa kutsuttu ”takaoveksi”. Rooman sopimusvaltioiden ulkopuolella, esimerkiksi Yhdysvalloissa, julkaistut äänitteet oli mahdollista saada Rooman sopimusmaissa suojaetuiksi samanaikaisella julkaisemisella. Tätä ovat yhdysvaltalaiset tuottajat ahkerasti hyödyntäneetkin. Tällä keinolla hankittu suoja ulottuu niihin Rooman sopimusvaltioihin, jotka hyväksyvät julkaisukriteerin. On arveltavissa, että samanaikaista julkaisemista koskeva sopimusmääräys oli ainakin Yhdysvaltoja varten räätälöity.

Lähetäjäyritysten (”radioyritysten”) suojan saamiskriteerejä koskevat määräykset ovat Rooman sopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa:

”6 artikla

- 1. Sopimusvaltion tulee myöntää radioyritykselle kansallinen kohtelu, jos jompikumpi seuraavista ehdoista on täytetty:*
- a) radioyrityksen kotipaikka on toisessa sopimusvaltiossa;*
 - b) radiolähetys on tapahtunut toisessa sopimusvaltiossa sijaitsevasta lähetimestä.*
- 2. Sopimusvaltio voi Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan talletetussa ilmoituksessa selittää, että se tulee suojaamaan radiolähetyksiä ainoastaan jos radioyrityksen kotipaikka on toisessa sopimusvaltiossa ja lähetys on tapahtunut*

samassa sopimusvaltiossa sijaitsevasta lähettimestä. Sellainen ilmoitus voidaan tallettaa yleissopimuksen ratifioinnin, sen hyväksymisen tai siihen liittymisen yhteydessä tahi myöhemmän ajankohtana; viimeksi mainitussa tapauksessa ilmoitus tulee voimaan kuusi kuukautta tallettamisen jälkeen.”

Lähettäjäyritykselle tulee myöntää kansallinen kohtelu, jos yrityksen kotipaikka (sopimuksessa ”headquarters”, tekijänoikeuslain 64 §:n 6 momentissa ”päätoimipaikka”) on toisessa sopimusvaltiossa ja jos lähetys on tapahtunut toisessa sopimusvaltiossa sijaitsevasta lähettimestä. Suoja myönnetään, jos jompikumpi kriteeri täyttyy.

Artiklan 2 kappaleen mukaisesti sopimusvaltio voi YK:n pääsihteerille tehdyssä ilmoituksessa selittää, että se myöntää suojaa lähettäjäyrityksille vain, jos yrityksen kotipaikka on sama kuin lähettimen sijaintimaa. Tämä kaventaa suojaa tapauksissa, joissa sopimusmaahan sijoittautunut lähettäjäyritys käyttää lähetyksiinsä toisessa sopimusmaassa tai muualla sijaitsevaa lähetintä.

Rooman sopimukseen otettiin erityinen määräys sellaisia valtioita varten, jotka sopimuksen tekopäivänä 26.10.1961 myönsivät äänitteiden tuottajille suojaa yksinomaan tallennuskriteerin perusteella:

”17 artikla

Valtio, joka 26 päivänä lokakuuta 1961 myöntää äänitteiden valmistajille suojan yksinomaan tallennuskriteerin perusteella, voi Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan talletettavassa ilmoituksessa ratifioinnin, hyväksymisen tai liittymisen yhteydessä selittää, että se 5 artiklassa mainittuja tarkoituksia varten tulee soveltamaan yksinomaan sanottua tallennuskriteeriä ja että se 16 artiklan 1 kappaleen a (iii) ja (iv)-kohdassa mainittuja tarkoituksia varten tulee soveltamaan tallennuskriteeriä kansallisuuskriteerin asemasta.”

Tämä määräys otettiin Rooman sopimukseen siitä syystä, että Norjassa, Ruotsissa, Tanskassa ja Suomessa oli lähioikeuksien suojasta säädetty vastikään, joko samana vuonna kuin Rooman sopimus tehtiin – tai edellisenä vuonna – ja äänitteiden tuottajan suojan kriteeriksi oli kansallisessa laissa omaksuttu tallennusmaakriteeri.²³ Ilmoituksen tallennuskriteerin käyttämistä ainoana äänitteiden suojan kriteerinä saattoi valtio tehdä ainoastaan saatessaan sopimusta osaltaan voimaan.

²³ Suomen tekijänoikeuslain 64 §:n säännös kuului alkuperäisessä asussaan: ”Edellä 45 - 48 §:ssä olevia määräyksiä on sovellettava Suomessa tapahtuvaan esitykseen, äänen laitteeseen ottamiseen sekä radio- ja televisiolähetykseen.”

Kaikki mainitut pohjoismaat hyödynsivät aluksi tätä mahdollisuutta, joka jonkin verran kasvansi suojan alaa.

Kansallinen kohtelu

Määräykset velvoitteesta kansallisen kohtelun myöntämiseen ovat sopimuksen 2 artiklassa:

- ”1. Kansallisella kohtelulla tarkoitetaan tässä yleissopimuksessa kohtelua, jota sopimusvaltio, jonka alueella suojaa pyydetään, lainsäädännössään soveltaa:*
- a) esittäviin taiteilijoihin, jotka ovat sen kansalaisia, sen alueella tapahtuneista, radiossa lähetetyistä tai ensi kerran tallennetuista esiintymisistä;*
 - b) äänitteiden valmistajiin, jotka ovat sen kansalaisia, sen alueella ensi kerran tallennetuista tai julkaistuista äänitteistä;*
 - c) radioyryksiin, joiden kotipaikka on sen alueella, sillä alueella sijaitsevista lähettimistä tapahtuneista radiolähetyksistä.*
- 2. Kansallista kohtelua sovellettaessa on noudatettava mitä tässä yleissopimuksessa on siinä erityisesti taatusta suojasta ja erityisesti tehdyistä rajoituksista määrätty.”*

Kansallisella kohtelulla tarkoitetaan Rooman sopimuksessa ensinnäkin sitä kohtelua, jonka sopimusvaltio, jonka alueella suojaa pyydetään, myöntää omille oikeudenhaltijoilleen, jotka ovat sen oman lainsäädännön soveltamisen piirissä. Sopimusmääräyksillä on tarkoitus samaistaa muiden sopimusvaltioiden oikeudenhaltijat sopimusmaan kansalaisiin. Edellä esitellyt sopimuksen 4–6 artiklat sisältävät kriteerit, jotka kansallisen kohtelun edun saajien on täytettävä.

Kansallisen kohtelun sisältöä on määritelty artiklan 2 kappaleessa. Kansallista kohtelua sovellettaessa on ”noudatettava, mitä tässä yleissopimuksessa on siinä erityisesti taatusta suojasta...” määrätty. Tämä kytkee kansallisen kohtelun veloitteen sopimuksen vähimmäissuojaan, josta ovat määräykset eri oikeudenhaltijaryhmien osalta sopimuksen 7, 10 ja 13 artikloissa. Tästä seuraa se, että vaikka sopimusvaltio ei myöntäisi omille oikeudenhaltijoilleen Rooman sopimuksen mukaista vähimmäissuojaa, sen on myönnettävä vähimmäissuoja muiden sopimusvaltioiden kansalaisille.

Samalla artiklan 2 kappale myös kvalifioi ja rajoittaa kansallisen kohtelun velvollisuutta. Kansallinen kohtelu ulottuu vain siihen suojaan, joka on sopimuksessa erityisesti taattu (“.. shall be subject to the protection specifically guaranteed...”; kohtelu on siis tämän erityisesti taatun suojan ”alainen”). Kohteluelvoite ei ulotu sellaiseen kansallisessa laissa myönnettyyn suojaan, joka ylittää Rooman sopimuksen mukaisen suojan laajuuden tai tason. Määräys asettaa myönnettävän kohtelun myös sopimuksen mukaisesti erityisesti tehtyjen rajoitusten alaiseksi. Näitä rajoituksia ovat sopimuksen 15 artiklan mukaisesti tehdyt oikeuksien rajoitukset. Lisäksi sopimuksen 16 artiklan määräykset sallivat esimerkiksi sen,

että valtio rajoittaa ulkomaalaisten oikeutta saada sopimuksen 12 artiklan mukaisia korvauksia äänitteiden käyttämisestä, vaikka korvauksista on säädetty kansallisessa laissa.

On huomattava, että valtio voi halutessaan myöntää laajempaa kansallista kohtelua kuin Rooman sopimuksen 2 artiklan 2 kappaleessa määrätään, joko vastavuoroisuusehdoin tai ilman, mutta tällainen ratkaisu on puhtaasti kansallinen ja yleensä yksipuolinen toimi. Suomi ei ole perinteisesti myöntänyt yksipuolista suojaa toisen maan kansalaisille.

Varaumat

Varaumat ovat olleet Rooman sopimuksen suojajärjestelmässä Suomen kannalta tärkeä väline ja ovat sitä edelleen. Sopimus sallii erilaisten sopimuksen soveltamista koskevien ilmoitusten tekemisen 5 artiklan 3 kappaleessa, 6 artiklan 2 kappaleessa, varsinaisessa varaumia koskevassa 16 artiklan 1 kappaleessa, ja lisäksi vielä 17 artiklassa.

Sopimuksen 18 artiklan mukaisesti valtio, joka on YK:n pääsihteerille tallettanut jonkin tällaisen ilmoituksen, voi uudessa ilmoituksessa rajoittaa sen soveltamisalaa tai peruuttaa sen. Suomi on jäljempänä kerrotuin tavoin käyttänyt näitä mahdollisuuksia.

Rooman sopimuksen voimaansaattaminen

Rooman sopimus saatettiin Suomen osalta voimaan 14.10.1983 annetulla asetuksella, joka – samoin kuin itse sopimus – tuli voimaan 21.10.1983 (Liite 8). Lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tulvillaan olevan sopimuksen voimaan saattaminen asetuksella ei nykyisen perustuslain säännösten valossa kävisi päinsä. Tuolloin, vuonna 1983, tämän menettelytavan siunasi tekijänoikeuslain 65 §, jonka säännösten mukaisesti ”tasavallan presidentti voi vastavuoroisuuden ehdolla, antaa määräyksiä tämän lain soveltamisesta toiseen maahan nähden...”. Tällainen valtuussäännös lienee vielä tuolloin katsottu riittäväksi.

Asetuksessa²⁴ yksilöitiin ratifiointikirjassa tehdyt varaumat. Varaumiksi oli jo ratifiointikirjassa luokiteltu kaikki tehdyt ilmoitukset, ja sellaisiksi ne myös asetuksessa otsikoitiin, riippumatta siitä, oliko kysymys enemmän valinnaismääräyksistä kuin varaumista. Otsikointia varaumiksi tukee se, että ilmoituksilla yleensä kavennettiin myönnettävää suojaa.

Alkuperäiset varaumat 1983. Rooman sopimuksen ratifioinnin yhteydessä vuonna 1983 Suomi teki seuraavat kuusi varaumaa; niistä on alla muutama lyhyt huomautus:

²⁴ Asetus 793/83, Suomen säädöskokoelman sopimussarjassa n:o 56/1983. Tämä asetus annettiin 14.10.1983. Ratifiointikirja oli päivätty jo 21.1.1983 ja se talletettiin YK:n pääsihteerille 21.7.1983.

"1. Varauma sopimuksen 6 artiklan 2 kappaleeseen nähden. Tämän mukaisesti radioyryyksille annetaan suoja ainoastaan, jos niiden kotipaikka on toisessa sopimusvaltiossa ja lähetys on tapahtunut samassa valtiossa sijaitsevasta lähettimestä."

Tämä varauma (1) vastasi kutakuinkin Suomen tuolloin voimassa olevaa lakia. Lähettäjäyrytyksen suojan molempien kriteerien oli täytyttävä. Tuolloin oli vaivoin kuviteltavissa, että voisi olla olemassa suomalainen lähettäjäyryitys, joka harjoittaisi lähetystoimintaa muualla kuin Suomessa toimivasta lähettimestä.

"2. Varauma sopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen alakohtaan (a) (i) nähden. Tämän mukaisesti sopimuksen 12 artiklan määräyksiä ei sovelleta äänitteisiin, jotka radioyryitys on hankkinut ennen syyskuun 1 päivää 1961."

Varauman (2) ajatus siitä, että Rooman sopimuksen 12 artiklan mukaisia korvauksia ei tulisi maksaa sellaisten äänitteiden käyttämisestä, jotka oli hankittu ennen uuden tekijänoikeuslain voimaan tuloa, oli muodostunut poliittiseksi ehdoksi sopimuksen ratifiointille. Näin efektiivinen suoja alkoi lähes nollostasta. Sellaisten äänitteiden kokonaismäärä, joita lähettäjäyryitys (ainoa Suomessa oli Oy Yleisradio Ab) hankki lain voimaantulopäivästä lähtien toimintaansa ja tosiasiallisesti käytti lähetyksissään, kasvoi hankintojen tahtia vuosi vuodelta – ja lopulta on kattanut melkein kaikki kulloisenkin suoja-ajan piiriin kuuluvat äänitteet. Varauman perusteena ollut tekijänoikeuslain 72 §:n 1 momentin 2 virke kumottiin 1995 (1654/1995). Varauma on ajan kulumisen takia menettänyt merkityksensä vuoden 2012 alusta lähtien.

"3. Varauma sopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen alakohtaan (a) (ii) nähden. Tämän mukaisesti sopimuksen 12 artiklan määräyksiä sovelletaan ainoastaan radio- ja televisiolähetyksiin."

Varauma (3), jonka mukaan ainoastaan lähettäjäyryitys tai lähettäjäyrytykset olisivat velvollisia maksamaan korvausta, pohjautui Suomessa siihen, että äänitteiden muusta julkisesta käyttämisestä ei ollut säädetty oikeutta korvaukseen kansallisessa laissa.

"4. Varauma sopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen alakohtaan (a) (iv) nähden. Tämän mukaisesti sellaisten äänitteiden suoja, joihin ääni talletettiin ensimmäiseksi toisessa sopimusvaltiossa, rajoitetaan sopimuksen 12 artiklassa määrätyn suojan laajuuden ja voimassaoloajan osalta vastaavaksi kuin asianomaisen toisen sopimusvaltion voimassaolevat säännökset edellyttävät sellaisilta äänitteiltä, joihin ääni talletettiin ensimmäiseksi Suomessa."

Tämä materiaaliseen vastavuoroisuuteen pohjautuva varauma (4) oli erittäin merkittävä ja se on edelleen tärkeä varauma.

”5. Varauma sopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen alakohdan (b) nähden. Tämän mukaisesti sopimuksen 13 artiklan alakohdan (d) määräyksiä sovelletaan ainoastaan televisiolähetysten julkiseen toisintamiseen elokuvateatterissa tai vastaavissa tiloissa.”

Varauma (5) vastasi tuolloin vallinnutta katsantokantaa, ja nykyisin voidaan todennäköisesti hyvin perusteluin sanoa, että koko varaumassa käsitelty asia on muuttunut lähes merkityksettömäksi. Tätä koskeva säännös on kuitenkin tekijänoikeuslaissa edelleen vuonna 1991 muutetussa muodossa.

”6. Varauma sopimuksen 17 artiklaan nähden. Tämän mukaisesti sopimuksen 5 artiklassa mainittuja tarkoituksia varten sovelletaan yksinomaan tallennuskriteeriä ja 16 artiklan 1 kappaleen alakohdassa (a) (iv) mainittuja tarkoituksia varten sovelletaan tallennuskriteeriä kansallisuuskriteerin sijasta.”

Suomi käytti muiden Manner-Pohjolan maiden tapaan sopimusta voimaan saattaessaan mahdollisuutta selittää, että Suomi soveltaa äänitteiden suojaan nähden ainoastaan tallennuskriteeriä (varauma 6). Tämä näkökanta rapautui aikanaan ja kansallisuuskriteeri otettiin täälläkin käyttöön tallennuskriteerin ohella. Pohjoismaat luopuivat kannastaan eri aikoina ja Suomi, perusteellisen harkinnan jälkeen, vuonna 2015, kuten seuraavassa tulee esille. Italia lienee ollut ”viimeinen mohikaani” yhdessä Suomen kanssa pitämässä yllä pelkkää tallennusmaakriteeriä. Italia oli toisaalta historiallisesti 1920–1930-luvulta lähtien äänitteiden tuottajien suojan pioneerimaa ja asian puolesta puhuja.

Kahden varauman peruutus ja varauman muutos 1994. Vuonna 1991 tehtiin lailla 34/1991 tekijänoikeuslakiin muutoksia, jotka johtivat siihen, että varaumia voitiin muuttaa. Muutokset varaumiin tehtiin kiirettä pitämättä vuonna 1994. Rooman sopimuksen voimaansaattamisesta annetun asetuksen 2 §:ää muutettiin 31.1.1994 (asetus 92/1994; voimaantulo 7.2.1994, Liite 8).

Ensinnäkin Suomen tekijänoikeuslain 64 §:ää oli vuonna 1991 muutettu siten, että suojaa myönnetään lähettäjäyrityksille sekä silloin, kun lähetys tapahtuu Suomessa, että silloin, kun lähettäjäyritys on Suomen kansalainen tai suomalainen yhteisö tai jos hänen vakinaisen asuinpaikkansa on Suomessa. Katsottiin, että suojaa voidaan vastaavasti myöntää muista sopimusmaista peräisin oleville lähetyksille ja lähettäjäyrityksille, ja Rooman sopimuksen 6 artiklan 2 kappaleen nojalla tehty ensimmäinen edellä luetelluista varaumista kumottiin.

Toiseksi tekijänoikeuslain 48 §:n 1 momenttia oli muutettu siten, että elokuvateatterissa tai verrattavassa huoneistossa tapahtuvaa toisintamista koskeva säännös vastasi tarkemmin Rooman sopimuksen 13 artiklan d-alakohdan määräyksiä (”ilman suostumusta ei televisiolähetystä myöskään saa toisintaa tiloissa, joihin yleisöllä on pääsy maksua vastaan”). Näin

ollen kumottiin myös viides varauma, joka oli annettu sopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen alakohdan (b) nojalla.

Myös tekijänoikeuslain 47 §:ssä olevia äänitteiden käyttämisestä maksettavia korvauksia koskevia säännöksiä muutettiin 1991 siten, että korvauksia tuli suorittaa – ei vain äänitteen käyttämisestä radio- tai televisiolähetyksessä – vaan myös käyttämisestä ansiotarkoituksessa tapahtuvassa muussa julkisessa esityksessä. Rooman sopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen alakohdan (a) (ii) nojalla tehty kolmas varauma muutettiin muotoon, jolla muiden sopimusmaiden oikeudenhaltijoiden sopimuksen 12 artiklan mukaista korvausoikeutta vastaavasti laajennettiin ansiotarkoituksessa tapahtuvaan muuhun julkiseen esittämiseen.

Varauman peruutus ja uusi ilmoitus 2016. Vuonna 2015 muutettiin tekijänoikeuslain 64 §:n 2 momenttia niin, että äänitteiden suojassa siirryttiin tallennuskriteerin lisäksi soveltamaan äänitteen tuottajan kansallisuuden pohjautuvaa kriteeriä:

Edellä 46 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan laitteeseen, jonka:

- 1) tuottaja on Suomen kansalainen tai suomalainen yritys taikka jonka tuottajalla on Suomessa vakinainen asuinpaikka tai toimipaikka;*
- 2) ääni on tallennettu laitteelle Suomessa.*

Tämän pohjalta peruutettiin Rooman sopimuksen 17 artiklan nojalla tehty varauma ja sopimuksen voimaansaattamisesta annetun asetuksen 2 §:ää muutettiin 13.10.2016 (VN asetus 849/2016, sopimussarja 68/2016; voimaantulo 18.10.2016, Liite 8).

Muutoksen perusteena olivat äänitteiden tuottamisen tekniikassa ja markkinoissa tapahtuneet muutokset. Koska yksittäisiä ääniraitoja saatettiin äänittää useassa maassa, oli joissakin tapauksissa epäselvä, mitä maata pidetään musiikkikappaleen tallennusmaana. Äänitteen tai sen osien tallennusmaata ei systemaattisesti ilmoiteta äänitteiden yhteydessä eikä yksittäisten ääniraitojen tallennuspaikoista pidetä luetteloa. Ainoana liittymäkriteerinä sovellettava tallennuskriteeri oli tehnyt kansainvälisen suojajärjestelmän ylläpitämisen mahdottomaksi. Äänitallenteiden suoja toteutui Suomessa sattumanvaraisesti; Suomi oli viimeinen (tai toiseksi viimeinen) maa, joka sovelsi tuohon asti tallennuskriteeriä ainoana suojan myöntämiskelpoisuuden perusteena.

Tämän muutoksen jälkeen oli syytä poistaa Rooman sopimuksen 17 artiklan nojalla tehty (kuudes alkuperäinen) varauma, jonka mukaisesti 5 artiklassa mainittuja tarkoituksia varten sovelletaan yksinomaan tallennuskriteeriä ja 16 artiklan 1 kappaleen alakohdassa (a) (iv) mainittuja tarkoituksia varten sovelletaan tallennuskriteeriä kansallisuuskriteerin sijasta. Sopimuksen 5 artiklassa säännellään kansallisen kohtelun myöntämisen perusteet. Mainitussa 16 artiklan kohdassa on määräyksiä sallitusta vastavuoroisuuden pohjautuvasta varaumasta sopimuksen 12 artiklan mukaiseen korvausoikeuteen nähden: korvausoi-

keutta voidaan sopimusvaltiossa suojan laajuuden ja voimassaolon osalta rajoittaa samaksi kuin toinen sopimusvaltio myöntää äänitteille, joiden tuottaja on ensin mainitun valtion kansalainen.

Tämän 17 artiklan salliman erityisjärjestelyn poistaminen laukaisi Suomelle myös tarpeen tehdä sopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen mukainen ilmoitus, jonka mukaan Suomi ei sovellu julkaisukriteeriä. Varauman poisto ja ilmoitus toteutettiin 18.4.2016.²⁵ Maininta tästä ilmoituksesta otettiin myös Rooman sopimuksen voimaansaattamista koskevan asetuksen 2 §:n loppuun.

Nykyinen tilanne. Jäljellä Suomen alkuperäisistä varaumista ovat toinen (ei korvausta ennen 1.9.1961 hankituista äänitteistä; rauennut 2012 lähtien ajan kulumisen takia), kolmas (korvaus käyttämisestä lähetyksiin ja julkiseen esittämiseen) ja neljäs (suojan laajuuden ja voimassaoloajan rajoittaminen vastavuoroisuuden pohjalta) varauma, jotka ovat vuonna 2016 muutetussa asetuksessa kohtina 1 – 3. Ne kaikki on tehty sopimuksen 16 artiklan perusteella ja ne rajoittavat sopimuksen 12 artiklan mukaista korvausoikeutta äänitteiden käyttämisestä. Voimassa on myös ilmoitus, jonka mukaan Suomi ei sovello julkaisukriteeriä.

Jäljellä olevien varaumien osalta on vain yksi tekninen kysymys sen jälkeen, kun vuoden 2015 lainmuutoksessa kansallisen äänitteiden suojan soveltamiseen lisättiin tallennuskriteerin lisäksi tuottajan kansallisuuden pohjautuva kriteeri: pitäisikö sopivassa vaiheessa myös sopimuksen 12 artiklan mukaisen korvausoikeuden vastavuoroiseen rajoittamiseen perustuvaa varaumaa tarkistaa seuraavan suuntaisesti?

”Viitaten yleissopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen a (iv) kohtaan sellaisten äänitteiden suoja, joihin ääni talletettiin ensimmäiseksi toisessa sopimusvaltiossa, tai joiden tuottaja on toisen sopimusvaltion kansalainen tai tuohon valtioon sijoittautunut yritys tai jolla on mainitussa valtiossa vakinainen asuinpaikka tai toimipaikka, rajoitetaan sopimuksen 12 artiklassa määrätyn suojan laajuuden ja voimassaoloajan osalta vastaavaksi kuin asianomaisen toisen sopimusvaltion voimassaolevat säännökset edellyttävät sellaisilta äänitteiltä, joihin ääni talletettiin ensimmäiseksi Suomessa, tai joiden tuottaja on Suomen kansalainen tai suomalainen yritys tai jonka tuottajalla on Suomessa vakinainen asuinpaikka tai toimipaikka.”

Todettakoon lopuksi Rooman sopimuksen osalta, että myös asetuksella vuonna 1983 voimaan saatetun sopimuksen varaumien muutokset ja sopimuksen mahdollista muuttamista koskevat kysymykset vaativat nykyisin eduskunnan hyväksynnän. Näin toimittiinkin

²⁵ Opetus- ja kulttuuriministeriön ilmoitus esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyriyten suojaamisesta tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen tehdyistä varaumista. Suomen säädöskokoelman sopimussarja 69/2016, Helsingissä 13 päivänä lokakuuta 2016.

perusteellisesti 2015 – 2016 varauman peruutuksen ja uuden ilmoituksen käsittelyn yhteydessä (HE 119/2015).

WIPO:n esitys- ja äänitesopimus (WPPT)

Liittymäkriteerit

Rooman sopimuksen suojan rakennetta koskevien määräysten tultua edellä esitellyiksi myös WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen (WPPT) tarkastelu on tämän selvityksen tarkoituksen kannalta muuttunut kaiken kaikkiaan verraten yksinkertaiseksi. WPPT:n suojajärjestelmä seuraa tärkeiltä osin Rooman sopimuksen järjestelmää.

WPPT:n 3 artiklan 1 kappaleen mukaisesti esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien kansainvälisen suojan myöntämisen peruskriteeri on kansallisuuskriteeri:

”3 artikla

- 1. Sopimuspuolten tulee myöntää tämän sopimuksen mukainen suoja esittäjille ja äänitetuottajille, jotka ovat toisten sopimuspuolten kansalaisia.*
- 2. Toisten sopimuspuolten kansalaisina tulee pitää niitä esittäjiä tai äänitetuottajia, joita suojattaisiin Rooman yleissopimuksen perusteella, jos kaikki tämän sopimuksen sopimuspuolet olisivat myös mainitun sopimuksen sopimuspuolia. Sopimuspuolten tulee soveltaa tämän sopimuksen 2 artiklan asianomaisia määritelmiä näihin suojan saamisen edellytyksiin.*
- 3. Jos sopimuspuoli käyttää hyväkseen Rooman yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen mukaisia tai saman yleissopimuksen 5 artiklan soveltamiseksi sen 17 artiklan mukaisia mahdollisuuksia, sen tulee antaa mainittujen sopimusmääräysten mukainen ilmoitus Maailman henkisen omaisuuden järjestön (WIPO) pääjohtajalle.”*

Artiklan 2 kappaleessa määritellään se, keitä pidetään toisten sopimuspuolten kansalaisina. Tässä tarkoituksessa WPPT:hen on lainattu Rooman sopimuksen liittymäkriteerit sellaisenaan, sopimusmääräyksiä yksilöimättä. Tämä on toteutettu eräänlaisella hypoteettisella kokeella. WPPT:n sopimuspuolten kansalaisina pidetään esittäjiä ja äänitetuottajia, jotka saisivat suojaa Rooman sopimuksen mukaisesti, jos sopimuspuolet olisivat Rooman sopimuksen sopimusvaltioita.

Se, kenelle tulee WPPT:n mukaisesti myöntää kansallista kohtelua, määräytyy siis Rooman sopimuksen hypoteettisen soveltamisen kautta.

Artiklan 3 kappaleessa on sopimukseen tuotu myös Rooman sopimuksen liittymäkriteereihin liittyvä ilmoitusmenettely. Se on kokonaisuudessaan ollut ja on edelleen osittain Suo-

men osalta merkityksellinen. Suomi oli Rooman sopimusta ratifioidessaan tehnyt 17 artiklan mukaisen ilmoituksen tallennuskriteerin soveltamisesta sekä 5 artiklan että 16 artiklan a (iv) kohdan tarkoituksia varten.

Kansallinen kohtelu

Myös velvoite myöntää kansallinen kohtelu toisten sopimuspuolten kansalaisille on WPP-T:ssä rakennettu samaan tapaan kuin kansallisen kohtelun velvoite Rooman sopimuksessa. WPPT:n 4 artiklan 1 kappaleen mukaisesti kansallisen kohtelun velvoite ei seuraa Bernin sopimuksen ja WCT:n mukaista globaalin kansallisen kohtelun linjaa vaan on rajoitettu tai kvalifioitu:

”4 artikla

1. Jokaisen sopimuspuolen tulee antaa toisten sopimuspuolten kansalaisille, jotka on määritelty 3 artiklan 2 kappaleessa, sama kohtelu kuin omille kansalaisilleen tässä sopimuksessa erityisesti myönnettyjen oikeuksien sekä tämän sopimuksen 15 artiklan mukaisen kohtuullista korvausta koskevan oikeuden suhteen.

2. Tämän artiklan 1 kappaleen mukaista velvollisuutta ei ole niissä tapauksissa, joissa toinen sopimuspuoli tekee tämän sopimuksen 15 artiklan 3 kappaleessa sallitun varauman.”

Toisten sopimuspuolten kansalaisille tulee myöntää sama kohtelu kuin sopimuspuoli myöntää omille kansalaisilleen tässä sopimuksessa erityisesti myönnettyjen yksinomaisen oikeuksien (”exclusive rights specifically granted”, vrt. Rooman sopimuksen 2 artiklan 2 kappale: ”protection specifically guaranteed”) ja sopimuksen 15 artiklan mukaisen korvausoikeuden suhteen. Tällä sopimusmääräyksellä kansallisen kohtelun velvoitteen laajuus on ”säädetty” samaksi kuin WPPT:n vähimmäisoikeudet.

WPPT:n 4 artiklan 2 kappaleessa on määräys toisesta kansallisen kohtelun rajoituksesta. Kansallisen kohtelun velvoite ei ulotu 15 artiklan mukaiseen korvausoikeuteen siinä laajuudessa (”to the extent”) kuin toinen sopimuspuoli tekee tähän oikeuteen rajoituksia 15 artiklan 3 kappaleen sallimalla tavalla. Tämä kansallisen kohtelun rajoitus on voimassa suoraan sopimustekstin mukaisesti, eikä sen toteuttamiseksi tarvitse tehdä sopimukseen varaumaa.

Varaumat

WPPT:n 21 artiklan mukaan varaumat ovat sallittuja ainoastaan koskien sopimuksen 15 artiklan 3 kappaletta. WPPT:n 15 artikla koskee korvausoikeutta äänitteiden käyttämisestä radio- ja televisiolähetyksissä ja julkisessa esittämisessä (”korvausoikeus yleisradioimisesta ja yleisölle välittämisestä”). Artiklan 3 kappaleen mukaisesti sopimuspuoli voi WIPOn

pääjohtajalle tehtävässä ilmoituksessa selittää, että se soveltaa korvausoikeutta vain tiettyihin käyttötapoihin, rajoittaa korvausoikeutta muulla tavoin tai ei lainkaan sovelle korvausoikeutta koskevia määräyksiä.

Samalla tavoin kuin Rooman sopimuksen 16 artiklassa WPPT:n 15 artiklan 3 kappaleessa sallitaan äänitteiden käytöstä maksettavan korvausoikeuden säätäminen nolnaan asti. Tämän ”äärimmäisyyteen asti ulottuvan” sopimusmääräyksen tarkoitus on sallia mitä erilaisimmissa kehitysasteissa olevien valtioiden liittyminen WPPT:hen. Tällä tavoin varmistetaan, että WPPT:stä voisi tulla siinä käsiteltyjen lähioikeuksien yleismaailmallinen normi.

WPPT:n voimaansaattaminen

WPPT saatettiin Suomessa voimaan blankettilailalla (824/2005), joka tuli voimaan 14.10.2010. Sen voimaantuloa koskeva asetus (95/2010) annettiin 5.2.2010. (Liite 9)

Voimaansaattamissäädöksistä voidaan esittää samat kommentit kuin edellä WCT:n kohdalla. Odotusaika vuosien 2005 ja 2010 välillä johtui siitä, että Euroopan unioni ja ne 16 EU:n jäsenvaltiota, jotka eivät vielä olleet saattaneet WCT:tä ja WPPT:tä voimaan, odottivat ajankohtaa, jolloin kaikki mainitut jäsenvaltiot olisivat valmiit ratifiointi-, liittymis- tai hyväksymiskirjojensa tallettamiseen WIPOn pääjohtajalle. Tallettaminen pääjohtajan huostaan tapahtui 4.12.2009.

Ilmoitus 2010. Suomi teki WPPT:n liittymiskirjan tallettamisen yhteydessä joulukuussa 2009 WPPT:n 3 artiklan 3 kappaleen mukaisen ilmoituksen, joka koski Rooman sopimuksen 17 artiklan mukaista mahdollisuutta soveltaa 5 artiklan yhteydessä yksinomaan tallennuskriteeriä ja 16 artiklan 1 kappaleen alakohdan (a) (iv) yhteydessä tallennuskriteeriä kansallisuuskriteerin sijasta.

Tehty ilmoitus yksilöitiin edelleen normaalin käytännön mukaisesti WPPT:n voimaansaattamista koskevan asetuksen 2 §:ssä.

Ilmoituksen muutos 2016. Syystä, joka on mainittu Rooman sopimusta koskevan jakson yhteydessä, Suomi peruutti mainitun ilmoituksen huhtikuussa 2016 ja antoi samalla uuden ilmoituksen, jonka mukaan Suomi ei sovelle Rooman sopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen sallimalla tavalla julkaisukriteeriä. WPPT:n voimaansaattamista koskevaa asetusta muutettiin

13.10.2016 annetulla valtioneuvoston asetuksella (850/2016, sopimussarja 70/2016), joka tuli voimaan 18.10.2016.²⁶

Ilmoituksen muutoksen jälkeen jäljellä on yksi tekninen kysymys. Suomi on muotoillut Rooman sopimuksen 12 artiklan mukaisen korvausoikeuden sopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen a (iv) kohdan mukaisesti siten, että suojan laajuuden ja voimassaoloajan suhteen noudatetaan vastavuoroisuutta. Tulisiko sopivassa yhteydessä tarkistaa WPPT:n soveltamista antamalla sen 15 artiklan 3 kappaleen nojalla vastaava varauma? Tällöin Suomi myöntäisi sellaisille maille 70 vuoden sijasta 50 vuoden suoja-ajan, jotka myöntävät suomalaisten äänitteiden käytöstä korvausta 50 vuoden suoja-ajan mukaisesti.

Pekingin sopimus

Yleistä

Audiovisuaalisia esityksiä koskeva WIPO:n sopimus tehtiin Pekingissä 24.6.2012. Sopimus koskee näyttelijöiden, tanssijoiden ja muusikoiden tekijänoikeudellista suojaa elokuvan ja television alueella. Sopimus täydentää vuonna 1996 tehtyjä niin sanottuja WIPO:n internet-sopimuksia, joilla tekijöiden, esittäjien ja äänitteiden tuottajien oikeudet saatettiin vastaamaan teknisen kehityksen vaatimuksia, erityisesti käyttöä tietoverkoissa.

Sopimus täyttää kansainvälisessä tekijänoikeudellisessa järjestelmässä olleen aukon. Ennen tätä sopimusta näyttelijöiden, tanssijoiden ja muusikoiden esitykset elokuvassa ja televisiossa olivat käytännöllisesti katsoen kansainvälisen suojan ulkopuolella. Audiovisuaalisen sektorin esittävien taiteilijoiden suoja saatettiin Pekingin sopimuksella vastaamaan muusikoille vuonna 1996 tehdyn WPPT:n sisältöä.

Pekingissä järjestetty konferenssi oli jatkoa samasta asiasta Genevessä vuonna 2000 järjestetylle diplomaattiselle konferenssille, jossa sopimuksen keskeisimmät asiakysymyksiä koskevat 19 artiklaa alustavasti hyväksyttiin. Sopimus jäi kuitenkin tuolloin kokonaisuudessaan hyväksymättä, koska vallitsi erimielisyys siitä, miten esittävien taiteilijoiden oikeudet siirtyvät audiovisuaalisten teosten tuottajille mm. kaupallista levitystä varten. Vuoden 2000 konferenssi hyväksyi WIPO:n yleiskokoukselle suosituksen, että konferenssi kutsuttaisiin aikanaan uudelleen koolle avoimiksi jääneiden kysymysten ratkaisemiseksi.

²⁶ Valtioneuvoston asetus WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta annetun tasavallan presidentin asetuksen 2 §:n muuttamisesta (sopimussarja 70/2016). Opetus- ja kulttuuriministeriön ilmoitus WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen yhteydessä annetusta ilmoituksesta (sopimussarja 71/2016). Eduskunta oli hyväksynyt varauksen peruuttamisen ja uuden ilmoituksen antamisen, joita esitettiin hallituksen esityksessä eduskunnalle 19.11.2015 (HE 119/2015).

Läpimurto asiassa tapahtui 11 vuotta myöhemmin. WIPO:n tekijänoikeuden ja lähioikeuksien pysyvä komitea (SCCR) hyväksyi kokouksessaan kesäkuussa 2011 kompromissin oikeuksien siirtymistä koskevasta sopimusmääräyksestä. WIPO:n jäsenvaltioiden enemmistö asetti konferenssiin uudelleen koolle kutsumisen ehdoksi sen, että vuonna 2000 hyväksytyt sopimusmääräyksiä ei avata.

Sopimus sisältää määräykset niistä oikeuksista, jotka sopimusvaltioiden on myönnettävä audiovisuaalisissa tuotannoissa esiintyville esittäville taiteilijoille. Näihin kuuluvat sekä esittävien taiteilijoiden moraaliset oikeudet että heidän taloudellisia etujaan turvaavat oikeudet. Taloudelliset oikeudet koskevat muun muassa esitysten tallentamista, tallenteiden kopioimista, vuokraamista ja muuta levittämistä, tilauspohjaista yleisön saataville saattamista sekä televisiointia ja muuta yleisön saataville saattamista.

Oikeuksien siirtymistä koskevien määräysten mukaisesti sopimuspuolet voivat kansallisessa laissaan säätää, että esittävien taiteilijoiden oikeudet siirtyvät tuottajalle, ellei toisin ole sovittu. Sopimuspuolet voivat myös joissakin tapauksissa säätää esittäjien oikeudesta kohtuulliseen korvaukseen.

Vuonna 2000 hyväksytyt 19 artiklaa sisällytettiin sellaisinaan sopimukseen. Uuden, oikeuksien siirtymistä koskevan artiklan lisäksi sopimukseen otettiin myös eräitä tulkintoja ohjaavia yhteisesti hyväksytyjä lausumia.

Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välisessä suhteessa sopimuksen sisältö kuuluu suurimmalta osin unionin yksinomaiseen toimivaltaan. Sopimuksessa on kuitenkin myös määräyksiä, jotka kuuluvat jäsenvaltioiden yksinomaiseen toimivaltaan, kuten sopimuksen 5 artiklan määräykset esittäjien moraalista oikeuksista ja 11 artiklan määräykset oikeuksista suhteessa yleisradiointiin ja yleisölle välittämiseen. Nämä eivät ole vähäisiä kysymyksiä. Sopimukseen liittymisestä ei suoranaisesti aiheudu Suomen lainsäädäntöön muutostarpeita. Myöskään Euroopan unionin lainsäädäntöön ei välttämättä tarvita muutoksia.

Sopimukseen sisältyy joitakin määräyksiä, joiden mukainen suojan taso ylittää unionin ja useimpien WIPO:n jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön tason. Sopimus sallii näiltä osin myös nykyisten kansallisten ratkaisujen säilyttämisen sopimukseen tehtävällä varauksella ja WIPO:n pääjohtajalle tehtävällä ilmoituksella.

EU:n jäsenvaltioiden suhtautumisesta Pekingin sopimuksen voimaansaattamiseen käytiin Brysselissä keskusteluja jo syksyllä 2014. Esillä oli mm. kysymys siitä, pitäisikö jäsenvaltioiden lainsäädäntö moraalisten oikeuksien ja yleisradiointia ja yleisölle välittämistä koskevien oikeuksien osalta harmonisoida Euroopan unionissa ennen sopimuksen voimaansaattamista. Monet jäsenvaltiot olivat sitä mieltä, että Pekingin sopimus voidaan saattaa

voimaan ilman tällaisia harmonisointitoimia. EU ja sen jäsenvaltiot tekisivät erityisesti sopimuksen 11 artiklaan tarpeelliset varaumansa.

Esiin tulee varmasti myös kysymys EU:n ja jäsenvaltioiden toimivallasta Pekingin sopimuksen suhteen. Kuten jäljempänä esitetään, Euroopan komission politiikka tekijänoikeusalan kansainvälisten sopimusten osalta on viime vuosina tiukentunut. Pekingin sopimus on monessa suhteessa samassa asemassa kuin WCT ja WPPT, jotka oli katsottu sekasopimuksiksi, joiden suhteen toimivalta EU:n ja sen jäsenvaltioiden välillä oli jaettua. Sekä unioni että kukin jäsenvaltio saattoi mainitut sopimukset osaltaan voimaan.

Kuten jäljempänä nähdään, arvio Marrakeshin sopimukseen nähden oli – Euroopan komission ja jäsenvaltioiden erimielisyydestä huolimatta – toinen. Viimeinen sana tässä asiassa oli ja on Euroopan tuomioistuimella.

Pekingin sopimuksen voimaansaattamisen vaatimien toimien valmistelua ei ole vielä syksyllä 2017 varsinaisesti aloitettu Brysselissä Euroopan komission ja jäsenmaiden kesken. Komissio on epäilemättä aloittanut sisäisen arviointinsa ja valmistelunsa. Niinpä on järkevää arvioida esiin tulevia kysymyksiä avoimesti Suomen kannalta. Voi olla mahdollista vielä harjoittaa ennakkovaikuttamista siihen nähden, mitä Euroopan komissio aikanaan ehdottaa.

Liittymäkriterit

Pekingin sopimuksen suoja on pohjattu lähtökohtaisesti pelkkään kansalaisuuteen. Kansalaisiksi on rinnastettu henkilöt, joiden vakinainen asuinpaikka on jonkin sopimuspuolen alueella:

”Suojaan oikeutetut

(1) Sopimuspuolten on myönnettävä tämän sopimuksen mukainen suoja esittäjille, jotka ovat toisten sopimuspuolten kansalaisia.

(2) Esittäjät, jotka eivät ole jonkin sopimuspuolen kansalaisia mutta joiden vakinainen asuinpaikka sijaitsee jossakin sopimuspuolella, on rinnastettava tätä sopimusta sovellettaessa sopimuspuolen kansalaisiin.”

Kansalaisuutta koskevat määräykset ovat yksinkertaisempia kuin useimmissa muissa sopimuksissa. Yhtenä syynä tähän on, että Pekingin sopimuksen suoja kohdistuu alaan, jolla muodostetaan kokonaan uutta kansainvälistä suojaa.

Kansallinen kohtelu

Pekingin sopimuksen 4 artiklan 1 kohdan perusmääräys kansallisesta kohtelusta seuraa Rooman sopimuksessa aloitettua ja WPPT:ssä jatkettua spesifioidun tai rajoitetun kansallisen kohtelun linjaa:

”Kansallinen kohtelu

(1) Jokaisen sopimuspuolen on annettava toisten sopimuspuolten kansalaisille sama kohtelu kuin omille kansalaisilleen tässä sopimuksessa erityisesti myönnettyjen oikeuksien sekä tämän sopimuksen 11 artiklan mukaisen kohtuullista korvausta koskevan oikeuden suhteen.

(2) Sopimuspuolella on oltava oikeus rajoittaa toisen sopimuspuolen kansalaisille 1 kohdan nojalla myönnetyn suojan laajuus ja kesto tämän sopimuksen 11 artiklan 1 ja 2 kohdassa myönnettyjen oikeuksien osalta oikeuksiin, jotka sen omilla kansalaisilla on kyseisessä toisessa sopimuspuolessa.

(3) Edellä olevan 1 kohdan mukaista velvoitetta ei sovelleta sopimuspuoleen, jos toinen sopimuspuoli käyttää tämän sopimuksen 11 artiklan 3 kohdassa sallittua varaumamahdollisuutta tai jos sopimuspuoli on tehnyt tällaisen varauksen.”

Kansallinen kohtelu tulee myöntää toisten sopimuspuolten kansalaisille sopimuksessa erityisesti myönnettyjen oikeuksien (”exclusive rights specifically granted”) ja sopimuksen 11 artiklan mukaisen korvausoikeuden osalta.

Sopimuksen 4 artiklan 2 kohdassa on sisällöltään Rooman sopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen a (iv) kohtaa muistuttava määräys mahdollisuudesta rajoittaa 11 artiklan 1 ja 2 kohdassa myönnettyjä oikeuksia vastavuoroisuuden pohjalta. Sopimuspuoli voi rajoittaa suojan laajuudeltaan ja kestoaltaan oikeuksiin, jotka sen omilla kansalaisilla on toisessa sopimuspuolessa.

Artiklan 3 kohdan määräyksen alkuosa vastaa WPPT:n 4 artiklan 2 kappaleen mukaista määräystä mutta on sanonnaltaan, mikäli mahdollista, sitäkin jyrkempi. Sopimuspuolella ei ole velvollisuutta kansallisen kohtelun myöntämiseen, jos toinen sopimuspuoli käyttää sopimuksen 1 artiklan 3 kohdassa sallittua varaumamahdollisuutta. Tämä määräys rajoittaa kansallisen kohtelun velvollisuutta automaattisesti, eikä sen noudattaminen vaadi varauksen tekemistä.

Sopimuksen 4 artiklan 3 kohdan loppuosan mukaisesti sopimuspuoli voi sulkea toisille sopimuspuolille myönnettävän kansallisen kohtelun kokonaan pois 11 artiklan mukaisen suojan osalta tekemällä itse varauksen 11 artiklan 3 kohdan mukaisesti. Ehdotuksen tästä kansainvälisen ”nollasuojan” (”zero protection”) 11 artiklan kohdalla mahdollistavasta sopimusmääräyksestä teki Euroopan unioni Pekingin diplomaattisessa konferenssissa.

Materiaalinen suoja ja varaumat

Sopimuksen 11 artikla. Esittävien taiteilijoiden sopimuksen 11 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaiset oikeudet tallennettujen esitystensä käyttämisestä ”yleisradioimalla” (”broadcasting”) ja ”yleisölle välittämisessä” (”communication to the public”) vaihtelevat Euroopan unionissa ja sen jäsenvaltioissa huomattavasti. Tästä syystä on perusteltua tarkastella 11 artiklan mukaista materiaalista suojaa.

”11 artikla

(1) Esittäjillä on yksinoikeus sallia audiovisuaalisille tallenteille tallennettujen esitystensä yleisradiointi tai välittäminen yleisölle.

(2) Sopimuspuolet voivat ilmoittaa WIPO:n pääjohtajan haltuun talletetussa ilmoituksessa, että ne ottavat 1 kohdan mukaisen oikeuden sijaan käyttöön oikeuden kohtuulliseen korvaukseen audiovisuaalisiin tallenteisiin tallennettujen esitysten suorasta tai epäsuorasta käytöstä yleisradioimiseen tai yleisölle välittämiseen.

Sopimuspuolet voivat myös ilmoittaa, että ne säätävät lainsäädännössään ehdoista, joita sovelletaan kohtuullista korvausta koskevan oikeuden käyttöön.

(3) Sopimuspuoli voi ilmoittaa, että se soveltaa 1 tai 2 kohdan määräyksiä vain tiettyihin käyttötapoihin tai että se rajoittaa niiden soveltamista jollakin muulla tavalla taikka ettei se sovelleta lainkaan 1 ja 2 kohdan määräyksiä.”

Termejä ”broadcasting” ja ”communication to the public” on Pekingin sopimuksessa käytetty soveltuvin kohdin samalla tavoin kuin WPPT:ssä. Termi ”broadcasting” on Pekingin sopimuksen 2 artiklan c)-alakohdassa määritelty täsmälleen samoin kuin WPPT:ssä. ”Yleisradioinnilla” tarkoitetaan ilman johdinta tapahtuvaa äänien tai kuvien, kuvien ja äänien tai niitä edustavien merkkien lähettämistä yleisön vastaanotettaviksi. ”Broadcasting” on Bernin sopimuksen ja WPPT:n käännöksissä käännetty paremman puutteessa ”yleisradioinniksi”. Tämä johtuu siitä, että tekijänoikeuden alan kansainvälisissä sopimuksissa ”broadcasting” on ITU:n radio-ohjesäännön tapaan varattu vapaasti eteneviä aaltoja käyttäen tapahtuville lähetyksille. Se on siis teknisesti epäneutraali käsite.

”Communication to the public” puolestaan noudattaa Rooman sopimuksen 12 artiklan ja WPPT:n 2 ja 15 artiklan traditiota, joka on eriytynyt huomattavasti tekijöiden oikeuksia koskevasta vastaavan termin käytöstä. ”Yleisölle välittäminen” on Pekingin sopimuksen 2 artiklan d)-alakohdassa määritelty millä tahansa välineellä paitsi yleisradioimalla tapahtuvaksi tallentamattoman tai audiovisuaaliselle tallenteelle tallennetun esityksen välittämiseksi yleisölle. Tämä sisältää siis kaikki johtimitse ja johdinverkoissa tapahtuvat lähetykset. Määritelmän toisen puoliskon mukaan yleisölle välittäminen sisältää myös tallennetun esityksen saattamisen yleisön kuultaviin tai nähtäviin tai sekä kuultaviin että nähtäviin. Yleisölle välittäminen sisältää siis langallisten lähetyksen lisäksi toiminnot, joita Suomen tekijänoikeusjärjestelmässä tavallisesti kutsutaan julkiseksi esittämiseksi tai tallenteen käyttämiseksi julkisessa esittämisessä.

Sopimuksen 11 artiklan 1 kohdan mukaisesti esittäville taiteilijoilla on lähtökohtaisesti yksinoikeus määrätä audiovisuaalisille tallenteille tallennettujen esitystensä yleisradioinnista tai välittämisestä yleisölle. Artiklan 2 kohdan mukaisesti sopimuspuolet voivat yksinoikeuden sijaan myöntää esittäville taiteilijoille oikeuden kohtuulliseen korvaukseen tallennettujen esitysten suorasta tai epäsuorasta käyttämisestä yleisradioimiseen tai yleisölle välittämiseen. Määräys on muotoiltu valinnaismääräyksen tapaan, ja tämän mahdollisuuden käyttämisestä on tehtävä ilmoitus WIPO:n pääjohtajalle.

Varaumat. Sopimuksen 11 artiklan 3 kohdassa on määräykset sallituista varaumista 11 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaisiin oikeuksiin. Määräys vastaa sisällöltään WPPT:n vastaavaa 15 artiklan 3 kappaleessa olevaa määräystä. Sopimuspuoli voi ilmoittaa, että se soveltaa 1 kohdan mukaista yksinoikeutta tai 2 kohdan mukaista korvausoikeutta vain tiettyihin käytötapoihin, rajoittaa niiden soveltamista muulla tavoin tai ei sovelta lainkaan 1 ja 2 kohdan määräyksiä.

Sopimuksen 18 artiklan mukaisesti varaumien tekeminen on sallittua ainoastaan 11 artiklan 3 kohdan mukaisesti. Sopimuksen 11 artiklan 2 kohdan ja 19 artiklan 2 kohdan mukaiset ilmoitukset on sopimustekstissä luokiteltu omaksi ilmoitusten ryhmäkseen. Molemmat kuitenkin rajoittavat sopimuksessa myönnettävää suojaa ja ne lienevät Wienin yleissopimuksen 2 artiklan 1 kappaleen d)-alakohdan määritelmän mukaisesti varaumia.

"18 artikla

Varaumat ja ilmoitukset

(1) Jollei 11 artiklan 3 kohdasta muuta johdu, varaumien tekeminen tähän sopimukseen ei ole sallittua.

(2) Tämän sopimuksen 11 artiklan 2 kohdan tai 19 artiklan 2 kohdan mukaiset ilmoitukset voidaan tehdä ratifioimis- tai liittymisasiakirjoissa, ja ilmoitusajankohdan on oltava sama kuin ajankohta, jona tämä sopimus tuli ilmoituksen tehneen sopimuspuolen osalta voimaan. Tällaiset ilmoitukset voidaan tehdä myös myöhemmin, jolloin ilmoitus tulee voimaan kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun WIPO:n pääjohtaja on vastaanottanut sen, tai minä tahansa ilmoituksessa annettuna ajankohtana."

Sopimuksen 19 artiklan 2 kohdan määräys koskee sopimuksen ajallista soveltamista ja sallii sen, että sopijapuoli saattaa sopimuksen voimaan niin, että suoja ei kohdistu sopimuksen voimaansaattamishetkellä olemassa oleviin tallennettuihin esityksiin. Muut sopijapuolet voivat tällöin rajoittaa tästä sopijapuolesta peräisin olevien esitysten oikeuksien soveltamisen esityksiin, jotka tapahtuvat sen jälkeen, kun sopimus tuli voimaan kyseisen sopijapuolen osalta.

”19 artikla

Ajallinen soveltaminen

(1) Sopimuspuolten on myönnettävä tämän sopimuksen nojalla myönnettävä suoja tallennetuille esityksille, jotka ovat olemassa tämän sopimuksen voimaantuloajankohtana, ja kaikille esityksille, jotka tapahtuvat sen jälkeen, kun tämä sopimus on tullut kunkin sopimuspuolen osalta voimaan.

(2) Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, sopimuspuoli voi ilmoittaa WIPOn pääjohtajan haltuun talletetussa ilmoituksessa, ettei se sovelle tämän sopimuksen 7–11 artiklaa tai yhtä tai useampaa niistä tallennettuihin esityksiin, jotka olivat olemassa ajankohtana, jona tämä sopimus tuli kunkin sopimuspuolen osalta voimaan. Tällaisen sopimuspuolen osalta muut sopimuspuolet voivat rajoittaa mainittujen artiklojen soveltamisen esityksiin, jotka tapahtuivat sen jälkeen, kun tämä sopimus tuli kyseisen sopimuspuolen osalta voimaan.”

Pekingin sopimuksen voimaansaattaminen

Pekingin sopimuksen voimaansaattamiseen nähden on syytä tässä esittää muutamia huomautuksia ja analyyseja. Lienee selvää, että sopimus saatetaan voimaan EU:n ja sen jäsenvaltioiden osalta yhtäaikaaisesti. Voimaansaattamistapaan vaikuttaa se, miten arvioidaan EU:n ja sen jäsenvaltioiden toimivalta sopimuksen suhteen.

Mahdollisesti tärkein seikka sopimuksen voimaansaattamista harkittaessa on se, että sopimuksen 11 artiklan mukaiset oikeudet vaihtelevat suuresti Euroopan unionissa ja sen jäsenvaltioissa. EU:n direktiiveissä ei ole säännöksiä tallennettujen audiovisuaalisten esitysten käyttämisestä televisiossa tai sopimuksessa määritellyssä yleisön saataviin saattamisessa, mukaan luettuna julkisessa esittämisessä. Tällaisia oikeuksia esittäville taiteilijoille ei myöskään ole myönnetty ETA-maista lainkaan Suomessa, Islannissa, Unkarissa eikä Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Eri tavoilla osittaisia tällaiset oikeudet ovat Itävallassa, Tšekissä, Saksassa, Kreikassa, Irlannissa ja Espanjassa.

Ensimmäiseksi kysymykseksi EU:n ja sen jäsenvaltioiden osalta saattaa tulla edellä mainittu kysymys unionin ja jäsenvaltioiden toimivallasta sopimuksen suhteen. EU:lla ei ole lainsäädäntöä sopimuksen 11 artiklan mukaisista oikeuksista eikä moraalisisista oikeuksista, joista on määräykset sopimuksen 5 artiklassa. Mainitut asiat ovat esittävien taiteilijoiden suojan kannalta olennaisia asioita. Jos toimivalta katsotaan jaetuksi, sopimus on sekasopimus ja sekä unioni että jäsenvaltiot saattavat sopimuksen osaltaan voimaan.

Toinen mahdollinen kysymys on, tulisiko EU:n piirissä harmonisoida esittäjien oikeudet niin, että vallitsevat suuret erot poistuisivat. Harmonisoinnin todennäköinen väline olisi harmonisoimattomia alueita koskeva direktiivi. Tämä johtaisi EU:n oman lainsäädännön kautta unionin toimivallan laajentumiseen. Sopimus muodostuisi kokonaan unionin toi-

mivaltaan kuuluvaksi sopimukseksi. Tällaisen sopimuksen unioni yksin saattaa voimaan. Jäsenvaltioiden osalta voimaansaattamistoimet eivät tällöin tulisi kysymykseen.

EU itse, Suomi ja 17 muuta jäsenvaltiota²⁷ on allekirjoittanut Pekingin sopimuksen joko sopimuksen tekemistilanteessa tai sen jälkeen. Tämä viittaa siihen, että jäsenvaltioiden piirissä katsotaan verrattain laajasti, että toimivalta sopimuksen sisältöön nähden on jaettua.

EU:n jäsenvaltioiden keskuudessa on verrattain laaja näkemys myös siitä, että Pekingin sopimuksen voimaansaattamiseen tulisi edetä ennen (etukäteen tapahtuvaa) esittäjien oikeuksien harmonisointia. Tähän käsitykseen ovat todennäköisesti vaikuttamassa useat syyt; jotkut jäsenvaltiot haluavat omista poliittisista syistään ratifioida sopimuksen nopeasti ja ilman harmonisoinnin tuottamaa viivytystä; toiset, jäsenvaltioiden toimivaltaa vartioivat jäsenvaltiot katsovat, että tämä korostaa sopimuksen luonnetta sekasopimukseksi. Useimmat jäsenvaltiot todennäköisesti kuitenkin myöntävät sen, että jossain vaiheessa unionin piirissä on tarpeellista harmonisoida mainitut esittäjien oikeudet.

Eteneminen sopimukseen liittymiseen ilman edeltävää harmonisointitointia synnyttää useita kysymyksiä.

Eteneminen sopimuksen voimaan saattamiseen ilman edeltävää harmonisointia aiheuttaa sekä Euroopan unionille että useille jäsenvaltioille tarpeen tehdä sopimuksen 11 artiklaan varauksia. Itse EU:n ja muutamien jäsenvaltioiden osalta varauksien olisi oltava sopimuksen 2 artiklan 3 kohdan mukainen täysi varaus, "zero protection". Joidenkin jäsenvaltioiden tulisi tehdä rajoitetumpi varaus, ja usean jäsenvaltion kansallinen lainsäädäntö mahdollistaisi sopimuksen saattamisen voimaan myös ilman 11 artiklan mukaisiin oikeuksiin tehtävää varauksia.

Tällaisen menettelyn harkinta johtaisi kysymykseen, pitäisikö varauksien tekeminen yhdenmukaistaa siten, että sekä EU että kaikki sen jäsenvaltiot tekisivät täyden varauksen 11 artiklan mukaisiin oikeuksiin. Tällöin oikeudellinen tilanne säilyisi tältä osin ennallaan: kenelläkään EU:ssa ei olisi velvollisuutta tunnustaa toisista sopimuspuolista peräisin oleville oikeudenhaltijoille 11 artiklan mukaisia oikeuksia. Ne jäsenvaltiot, joilla on tällä alueella kansallisessa lainsäädännössään eritasoista suojaa, voisivat edelleen myöntää sitä kansallisesti oikeudenhaltijoille, jotka ovat niiden kansalaisia.

27 Pekingin sopimuksen ovat Euroopan unionin lisäksi allekirjoittaneet seuraavat jäsenvaltiot: Belgia, Englanti, Irlanti, Italia, Kreikka, Kypros, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Suomi, Tanska, Tšekki, Unkari ja Viro.

Tämä antaisi EU:lle ja sen jäsenvaltioille aikaa sen pohtimiseen, minkä tasoista suojaa ne haluavat myöntää audiovisuaalisille esityksille kansallisesti ja unionin laajuisesti. Kun ratkaisut olisi aikanaan tehty, EU ja sen jäsenvaltiot muuttaisivat sovitulla tavalla varaumiaan.

Koska Pekingin sopimuksen mukainen esittäjien suoja on kuitenkin kansallisuuteen perustuva suojamuoto, aiheutuisi EU:n perussopimusten ja ETA-sopimuksen sisältämästä kansallisuuteen perustuvan syrjinnän kiellosta²⁸ se, että niiden jäsenvaltioiden, jotka myöntävät kansalaisilleen sopimuksen 11 artiklan alueella jotakin suojaa, on myönnettävä tätä suojaa myös esittäjille, jotka ovat muiden EU-jäsenvaltioiden tai ETA-jäsenvaltioiden kansalaisia. Tämä johtaa näiden valtioiden osalta kansallisen kohtelun saajien jakautumiseen kahteen ryhmään: EU/ETA-oikeudenhaltijat ja kolmansien maiden oikeudenhaltijat. Tämä herättäisi taatusti kriittistä kansainvälistä huomiota.

EU:n sisäisesti jäsenvaltiot, jotka myöntävät puheena olevaa suojaa esittäville taiteilijoille, joutuisivat varaumistaan riippumatta myöntämään kansallisen lakinsa mukaista suojaa myös esittäjille, jotka ovat sellaisten jäsenvaltioiden kansalaisia, joissa suojaa ei myönnetä tai myönnetään laajuudeltaan tai tasoltaan erilaisena.

Tällainen kansallisuuteen perustuvan syrjinnän kiellon vaikutus vahvistettiin lähioikeuksien osalta Phil Collins –tapauksessa vuonna 1993. Tapaukseen palataan jäljempänä Euroopan unionia koskevassa jaksossa.

Edellä kuvatun kaltainen tilanne EU:ssa ja ETA:ssa on epäyhtenäinen ja epätoivottava. Myös tämä polku johtaisi tarpeeseen harkita esittäville taiteilijoille audiovisuaalisiin tallenteisiin tallennettujen esitysten suojan unionin laajuista yhtenäistämistä.

Kaiken kaikkiaan edellä olevat pohdinnat antavat hyvän syyn palata kysymykseen, olisiko EU:n piirissä järkevintä ennen Pekingin sopimuksen voimaansaattamista kuitenkin harkita esittävien taiteilijoiden oikeuksien harmonisointia puheena olevalla alueella.

Marrakeshin sopimus

Yleistä

Marrakeshin sopimus on eräänlainen uuden polven kansainvälinen tekijänoikeussopimus. Siinä ei käsitellä perinteisten sopimusten tapaan tekijänoikeuden perusnormien asettamista ja soveltamisalan määrittelyä vaan sitä, millaisia rajoituksia tekijänoikeusjärjestel-

²⁸ Kansallisuuteen perustuvan syrjinnän kiello on nykyisin Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 18 artiklan 1 kappaleessa.

mään voidaan ja pitää tehdä näkövammaisten hyväksi. Tärkeä osa sopimuksen sisällöstä käsittelee sitä, millaisilla järjestelyillä suojattua aineistoa voidaan saattaa näkövammaisten saataville yli valtioiden rajojen.

Sopimus tehtiin Marrakeshissa Marokossa järjestetyn WIPO:n diplomaattisen konferenssin päätteeksi 27.6.2013.

Valtioiden virallisen sopimusehdotuksen asiasta teki joukko Latinalaisen Amerikan maita Brasilian johdolla vuonna 2009. Tämän jälkeen ehdotuksia tekivät vuonna 2010 mm. Afrikan maiden ryhmä, Yhdysvallat ja Euroopan unioni. Yhdysvallat ja Euroopan unioni ajoivat linjaa, jonka mukaan asiasta ei pitäisi tehdä kansainvälistä sitovaa asiakirjaa vaan WIPO:n yleiskokouksen hyväksymä suositus tai päätöslauselma. Sitovan sopimuksen linja muodostui kuitenkin vahvemmaksi.

Sopimuksen valmisteluprosessin alusta, vuodesta 2012 lähtien aikana osoittautui, että Euroopan komission ja jäsenvaltioiden välillä on toimivaltaan liittyvistä arvioista erimielisyyttä. Joukko EU:n jäsenvaltioita katsoi, että vaikka sopimuksen sisältö kuuluu suurimmalta osin unionin yksinomaiseen toimivaltaan, merkittäviä osia siitä kuuluu myös jäsenvaltioiden toimivaltaan. Tämä kysymyksen käsittely viivytti sopimukseen liittymistä EU:n ja sen jäsenvaltioiden osalta.

EU ja joukko jäsenvaltioita oli – sopimuksen ollessa 2012 – 2013 allekirjoitettavana – allekirjoittanut sen. Euroopan komissio pyysi huhtikuussa 2015 Euroopan tuomioistuimelta mielipidettä toimivallasta. Tuomioistuin katsoi 14.2.2017, että sopimus kuuluu Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan. Samalla se katsoi, toisin kuin komissio pyyntöä tehdessään, että sopimus ei kuulu unionin yhteisen kauppapolitiikan alaan.

Yhtenäiset määräykset kansainvälisten sopimusten neuvottelemiseen ja hyväksymiseen sovellettavasta menettelystä sisältyvät uuteen SEUT 218 artiklaan, jota sovelletaan lähtökohtaisesti kaikilla politiikan aloilla.

Sopimuksen sisällöstä

Sopimuksen edunsaajina ovat sokeat, heikkonäköiset, havaitsemis- tai lukemisesteiset sekä sellaiset henkilöt, jotka fyysisen vamman vuoksi eivät kykene pitämään tai käsittelemään kirjaa taikka kohdistamaan tai siirtämään silmiään tavanomaisen lukemisen edellyttämällä tavalla.

Sopimus velvoittaa sopimuspuolet ottamaan kansallisessa tekijänoikeuslainsäädännössään käyttöön rajoituksen tai poikkeuksen, jota sovelletaan kappaleiden valmistamiskeuteen, levitysoikeuteen ja oikeuteen yleisön saataville saattamiseen, jotta edunsaajat

saavat teokset helpommin saatavilleen esteettömässä muodossa. Sopimuspuolet voivat päättää rajoittaa näiden rajoitusten tai poikkeusten soveltamisen tapauksiin, joissa esteettömässä muodossa olevia jäljennöksiä ei ole edunsaajien alueella kaupallisesti saatavilla kohtuullisin ehdoin.

Sopimuksella mahdollistetaan myös julkaistujen teosten esteettömässä muodossa olevien sellaisten jäljennösten vaihto yli kansallisten rajojen, jotka on valmistettu tekijänoikeuteen sovelletun rajoituksen tai poikkeuksen perusteella sopimuspuolen alueella.

Sopimuksessa määritellään 'teos' Bernin yleissopimuksen mukaisesti kirjalliseksi ja taiteelliseksi teokseksi. 'Esteettömässä muodossa olevalla jäljennöksellä' tarkoitetaan jäljennöstä, joka on saatavilla muussa muodossa kuin alun perin julkaistu teos ja jonka ansiosta teos on yhtä helposti edunsaajien käytettävissä kuin se on normaalisti näkevien käytettävissä.

Rajoituksen perusteella valmistettujen esteettömässä muodossa olevien jäljennösten viemistä voivat harjoittaa 'valtuutetut yhteisöt' ("authorised entities"). Tällä tarkoitetaan valtion laitoksia tai muita organisaatioita, jotka tarjoavat palveluja sokeille, heikkonäköisille tai muulla tavoin lukemisesteisille. Sopimuspuolten olisi myös sallittava jäljennösten tuonti.

Sopimuspuolet voivat valita vapaasti, mikä on tarkoituksenmukainen keino sisällyttää sopimus niiden omiin oikeusjärjestelmiin ja omaan oikeuskäytäntöön.

Suomen ja Euroopan unionin kannalta tärkeitä ratkaistavia kohtia olivat, miten oikeuksien rajoitusten ehtona oleva niin sanottu kolmen kohdan testi sisällytetään sopimukseen, miten kaupallinen levitys turvataan, ja millä tavalla käsitellään tilanteet, joissa alkuperäinen aineisto on teknisesti suojattu. Näihin asioihin saavutettiin sopimusneuvottelujen aikana sekä Euroopan unionin että Suomen kannalta hyväksyttävät ratkaisut.

Sopimus tuli voimaan 30.9.2016, kun 20 sopimuspuolta oli saattanut sen osaltaan voimaan. Myös Euroopan unioni voi liittyä sopimukseen.

Liittymäkriteerit ja kansallinen kohtelu

Marrakeshin sopimuksen liittymäkriteerit ja kansallisen kohtelun velvoite järjestyvät suoraan – tai välillisesti WCT:n kautta – Bernin sopimuksen mukaisesti. Sopimuksessa ei sen luonteen takia ole, eikä siinä tarvita, omia kansainvälistä soveltamista koskevia määräyk-

siä. Sopimus koskettaa 4 artiklan 1 a) alakohdan mukaisesti vain tekijänoikeutta (Euroopan komission käännös)²⁹:

”Esteettömässä muodossa olevia jäljennöksiä koskevat rajoitukset ja poikkeukset kansallisessa lainsäädännössä

Sopimuspuolet säätävät kansallisessa tekijänoikeuslainsäädännössään rajoituksesta tai poikkeuksesta, jota sovelletaan valmistamisoikeuteen, levitysoikeuteen ja yleisön saataville saattamista koskevaan oikeuteen, joista säädetään WIPO:n tekijänoikeussopimuksessa, jotta voidaan helpottaa teosten esteettömässä muodossa olevien jäljennösten saatavuutta edunsaajien hyväksi. Kansallisessa lainsäädännössä säädetyn rajoituksen tai poikkeuksen olisi mahdollistettava tarvittavat muutokset, jotta teos voidaan saattaa saataville muussa muodossa.”

Sopimuspuolilla on tämän sopimuksen päävelvoitteen mukaisesti sitova velvollisuus säätää kansallisessa laissaan rajoitukset teoksen kappaleiden valmistamista koskevaan oikeuteen, levitysoikeuteen ja yleisön saataviin saattamista koskevaan oikeuteen, jotta voidaan helpottaa esteettömässä muodossa olevien kopioiden saatavuutta sopimuksen edunsaajien hyväksi. Tämä sopimusmääräys on selvästi kirjoitettu tarkoittamaan missä tahansa kansainvälisessä sopimuksessa sovittuja oikeuksia; viittaus WCT:hen voi koskea ainoastaan yleisön saataviin saattamisen oikeutta ja enintään levitysoikeutta.

Sopimuksen muut päävelvoitteet ovat 5 artiklan 1 kohdassa ja 6 artiklassa. Ensiksi mainitun mukaisesti sopimuspuolten tulee säätää siitä, että valtuutettu yhteisö voi levittää esteettömässä muodossa olevan jäljennöksen tai saattaa sen edunsaajan tai toisen sopimuspuolen valtuutetun yhteisön saataville (”vientä”), jos kyseinen jäljennös on tehty rajoituksen tai poikkeuksen perusteella tai lain nojalla. Jälkimmäisen sopimusmääräyksen mukaisesti osapuolten pitää kansallisessa lainsäädännössään sallia esteettömässä muodossa olevan kappaleen tuonti maahan ilman oikeudenhaltijoiden lupaa, jos asianomaisen sopimuspuolen lainsäädäntö sallii tällaisten kopioiden tekemisen.

Monet Pekingin sopimuksen sopimusmääräykset ovat suomalaisesta näkökulmasta katsottuna WIPO:n normaaliin sopimusperinteeseen verrattuna monimutkaisia ja niihin sisältyy epätavallinen määrä ei-sitovia sopimuslausekkeita, jotka ilmaisevat vain sen, mitä sopimuspuolet voivat tehdä.

²⁹ Sopimuksen 4 artiklan 1 a) alakohhta kuuluu englanniksi seuraavasti: ”National Law Limitations and Exceptions Regarding Accessible Format Copies. Contracting Parties shall provide in their national copyright laws for a limitation or exception to the right of reproduction, the right of distribution, and the right of making available to the public as provided by the WIPO Copyright Treaty (WCT), to facilitate the availability of works in accessible format copies for beneficiary persons. The limitation or exception provided in national law should permit changes needed to make the work accessible in the alternative format.”

Sopimuksen mukaan säädettävät rajoitukset koskevat siis ennen kaikkea Bernin sopimuksessa sovittua kappaleiden valmistusoikeutta, Bernin sopimuksessa ja WCT:ssä määrättyä levitysoikeutta ja WCT:n mukaista oikeutta yleisön saataviin saattamiseen.

Marrakeshin sopimuksen voimaansattaminen

Euroopan komissio teki 14.9.2016 nipun ehdotuksia tekijänoikeusjärjestelmään tehtävistä muutoksista. Ehdotuksiin sisältyi kaksi Pekingin sopimuksen voimaansattamistoimiin liittyvää ehdotusta.³⁰ Toinen oli ehdotus direktiiviksi, jolla jäsenvaltiot veloitettaisiin tekemään sopimuksen mukaiset oikeuksien rajoitukset kansallisiin tekijänoikeuslakeihinsa. Toinen oli ehdotus asetukseksi, joka koskee rajoitusten perusteella valmistettujen kappaleiden levittämistä ja yleisön saataviin saattamista rajojen yli, vientiä ja tuontia.

Tämän selvityksen kirjoitusvaiheen aikana ehdotusten käsittely EU:ssa oli pitkällä ja sen jälkeen syyskuussa 2017 Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät direktiivin³¹.

Direktiivin tultua hyväksytyksi ja julkaistuksi jäsenvaltioilla on noin yksi vuosi saattaa kansallinen lainsäädäntönsä (11.10.2018 mennessä) vastaamaan direktiivin vaatimuksia. Neuvoston päätöksellä komissio valtuutetaan tallettamaan sopimuksen ratifiointiasiakirjat.

Direktiivin perusteella annettavien lainmuutosten mukaisesti jäsenvaltioiden tulee tekijänoikeutta rajoittamalla sallia saavutettavassa muodossa olevien kappaleiden valmistaminen näkövammaisten hyväksi ja tällaisten kappaleiden levittäminen ja välittäminen EU:ssa ja kolmansiin valtioihin, jotka ovat Pekingin sopimuksen sopimuspuolia.

30 Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekijänoikeudella ja lähioikeuksilla suojattujen tiettyjen teosten ja muun aineiston esteettömien kappaleiden rajatylittävistä vaihdosta unionin ja kolmansien maiden välillä sokeiden, heikkonäköisten tai muulla tavoin lukemisesteisten hyväksi. Bryssel 14.9.2016, COM(2016) 595 final. Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tekijänoikeudella ja lähioikeuksilla suojattujen teosten ja muun aineiston tietyistä sallituista käytöistä sokeiden, heikkonäköisten tai muulla tavoin lukemisesteisten hyväksi sekä tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY muuttamisesta. Bryssel 14.9.2016, COM(2016) 596 final.

31 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2017/1564, annettu 13 päivänä syyskuuta 2017, tekijänoikeudella ja lähioikeuksilla suojattujen tiettyjen teosten ja muun aineiston tietyistä sallituista käyttötarkoituksista sokeiden, heikkonäköisten tai muulla tavoin lukemisesteisten hyväksi sekä tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa annetun direktiivin 2001/29/EY muuttamisesta.

Euroopan unionin lainsäädäntö

Yleistä

Tämän selvityksen tehtäviin kuului myös tarkastella mahdollisen sääntelyn tarvetta suhteessa tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskeviin Euroopan unionin direktiiveihin ja kysymystä siitä, miten tapahtuu niissä vaadittujen suojanormien soveltaminen Euroopan talousalueeseen (ETA)³² kuuluviin maihin ja laajemmin kansainvälisesti. Tämä on itse direktiiveissä ja niiden valmistelukeskusteluissa verrattain harvoin käsitelty aihe.

Tällä hetkellä voimassa on kymmenen tekijänoikeutta koskevaa direktiiviä.³³ Niistä kaksi, ns. täytäntöönpanodirektiivi vuodelta 2004 ja kollektiivihallinnointia koskeva direktiivi

32 Sopimus Euroopan talousalueesta, pöytäkirja 28 ja liite XVII.

33 Euroopan yhteisöjen neuvoston tai Euroopan parlamentin ja neuvoston tekijänoikeutta käsittelevät direktiivit:

- 1) Neuvoston direktiivi tietokonekoneohjelmien oikeudellisesta suojasta 91/250/ETY, kodifioituna direktiivillä 2009/24/EY;
- 2) Neuvoston direktiivi 92/100/ETY vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla, kodifioitu direktiivillä 2006/115/EY;
- 3) Neuvoston direktiivi 93/83/ETY tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapelien kautta tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta;
- 4) Neuvoston direktiivi 93/98/ETY tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajan yhdenmukaistamisesta, kodifioitu direktiivillä 2006/116/EY;
- 5) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 96/9/EY tietokantojen oikeudellisesta suojasta, muutettu 12.9.2011 hyväksytyllä direktiivillä 2011/77/EU, jolla pidennettiin musiikoiden ja äänitetuottajien suoja-aikaa ja yhtenäistettiin sanoitettujen sävellysten suoja-ajan laskeminen;
- 6) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa;
- 7) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/84/EY alkuperäisen taideteoksen tekijän oikeudesta jälleenviennin korvaukseen;
- 8) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/48/EY teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta;
- 9) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/28/EU orpoteosten tietyistä sallituista käyttötarkoituksista, ja
- 10) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/26/EU tekijänoikeuden ja lähioikeuksien kollektiivisesta hallinnoinnista sekä usean valtion alueen kattavasta musiikkiteosten oikeuksien lisensioinnista verkkokäyttöä varten sisämarkkinoilla.

vuodelta 2014, ei käsittele itse tekijänoikeuden aineellista sisältöä vaan sitä ympäröiviä ja siihen läheisesti sovellettavia oikeusjärjestyksen osia.

Direktiivien mukainen suoja

Direktiivit ovat Euroopan unionin keskeinen lainsäädäntöväline tekijänoikeuden harmonisoinnissa ja Euroopan talousalueen laajuisten järjestelyjen muodostamisessa. Direktiivit ovat sitovia lainsäädäntöohjeita, jotka edellyttävät, että jäsenvaltiot saattavat kansalliset lainsäädäntönsä vastaamaan direktiivien vaatimuksia. SEUT 288 artiklassa luetellaan ja luonnehditaan lyhyesti unionin säädökset. Artiklan mukaisesti ”direktiivi velvoittaa saavutettavaan tulokseen nähden jokaista jäsenvaltiota, jolle se on osoitettu, mutta jättää kansallisten viranomaisten valittavaksi muodon ja keinot”.³⁴ Direktiivissä annetaan jäsenvaltioiden lainsäädännön muuttamiselle yleensä 1 – 2 vuoden mittainen määräaika.

Direktiivien säännöksiä ei yleensä sovelleta suoraan. Kuitenkin esimerkiksi tilanteissa, joissa kansallinen laki poikkeaa direktiivin vaatimasta ja direktiivissä annettu oikeusohje on riittävän tarkka ja yksiselitteinen, direktiiviä voidaan soveltaa tuomioistuimessa. Tuomioistuimilla on velvollisuus tulkita kansallista lakia direktiivin tarkoituksen mukaisesti.

Pääosa direktiivien vaatimien tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevien suojanormien soveltamisesta ETA-maihin ja laajemmin kansainvälisesti perustuu siihen, että EU:n ja ETA:n jäsenvaltioiden tulee muotoilla kansalliset lakinsa vastaamaan direktiivien vaatimuksia.

Kaikki EU:n ja ETA:n jäsenvaltiot ovat Bernin sopimuksen liittomaita ja Rooman sopimuksen sopimusvaltioita. Jäsenvaltioiden tulee myöntää sopimuksissa määrätty rajoittamaton tai rajoitettu kansallinen kohtelu muista sopimusmaista peräisin oleville suojakohteille ja oikeudenhaltijoille.

Suojan laajuus määräytyy tekijänoikeuksien osalta Bernin sopimuksen mukaan yksinomaan sen maan lakien mukaan, jossa suojaa vaaditaan. Sopimuksen sallimissa tapauksissa kansallisen kohtelun sijasta noudatetaan vastavuoroisuutta (esimerkiksi Bernin sopimuksen kohdalla edellä esitelty suoja-aikojen vertailu). Lähioikeuksien osalta Rooman

34 Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 288 artikla:

”Käyttäessään unionin toimivaltaa toimielimet hyväksyvät asetuksia, direktiivejä ja päätöksiä sekä antavat suosituksia ja lausuntoja.

Asetus pätee yleisesti. Se on kaikilta osiltaan velvoittava, ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa.

Direktiivi velvoittaa saavutettavaan tulokseen nähden jokaista jäsenvaltiota, jolle se on osoitettu, mutta jättää kansallisten viranomaisten valittavaksi muodon ja keinot.

Päätös on kaikilta osiltaan velvoittava. Jos siinä nimetään ne, joille se on osoitettu, se velvoittaa ainoastaan niitä.

Suosituksien ja lausunnot eivät ole sitovia.”

sopimuksen mukaisesti myönnettävän suojan laajuus määräytyy ”sopimuksessa erityisesti taatusta suojasta” ja siitä, millaisia varauksia asianomainen maa on tehnyt pääasiassa sopimuksen 16 artiklan nojalla.

Direktiivit siis määrittävät EU:n ja ETA-maiden kansallisen suojan, ja suojan kansainvälinen ulottuvuus määräytyy kansainvälisten tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevien sopimusten mukaisesti.

Suoja-ajat ja kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltö

EU:n jäsenvaltioiden ja ETA-maiden kansalaisille myönnettävän suojan suoja-aikoihin vaikuttaa myös EU:n perussopimusten ja ETA-sopimuksen mukainen kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltö.³⁵ Tämän perussopimusten vaikutuksen vahvisti Euroopan tuomioistuin 20.10.1993 englantilaisen muusikon Phil Collinsin oikeuksia koskevassa ratkaisussa.³⁶ Suoja-aikadirektiivi annettiin yhdeksän päivän kuluttua tuomioistuimen ratkaisusta, eikä siinä näin ollen ottaa huomioon tuomioistuimen ratkaisun vaikutuksia.

Phil Collins –tapauksessa tuomioistuin tutki Saksan lain soveltamista tilanteessa, jossa Saksassa levitettiin Collinsin Yhdysvalloissa vuonna 1983 pitämässä konsertissa hänen luvattaan tehdystä tallennuksesta valmistettua äänitettä. Saksan laissa annetaan esittäjille, jotka ovat Saksan kansalaisia, suoja tällaista levittämistä vastaan. Laissa ei annettu muiden maiden kansalaisille tällaista suojaa, eikä siihen velvoittanut myöskään Rooman sopimus.

Phil Collins vei asian Euroopan tuomioistuimeen ja katsoi, että Saksan laki syrjii häntä kansalaisuuden perusteella. Hän vetosi Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen silloiseen 7 artiklaan, joka vastaa nykyistä SEUT 18 artiklaa, joka kieltää kaiken kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän.

Tuomioistuin katsoi, että tekijänoikeus ja lähioikeudet kuuluvat syrjintäkieltoa koskevan määräyksen soveltamisalaan. Tapaus koski ainoastaan Phil Collinsin lähioikeutta esittäjänä. Syrjintäkiellolla on tuomioistuimen mukaan suoraan sovellettava vaikutus.

Tuomioistuimen ratkaisu koskee kaikkia suojamuotoja, joissa oikeuksien myöntäminen perustuu kansalaisuuteen.

35 Kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltö on SEUT:n 18 artiklaa 1 kappaleessa: ”Kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä perussopimusten soveltamisalalla, sanotun kuitenkaan rajoittamatta perussopimusten erityismääräysten soveltamista.” Vastaava syrjinnän kielto on ETA-sopimuksen 4 artiklassa.

36 Phil Collins -tapaus, C-92/92 ja C-326/92, 20.10.1993. Katso selostusta HE 8/1995, s. 11-13, jota tässä on soveltuvin kohdin seurattu.

Tuomioistuimen ratkaisusta aiheutui suoja-aikoihin ja suoja-aikadirektiivin soveltamiseen nähden useita ennakoimattomia vaikutuksia. Tekijänoikeuden direktiivillä pidennetty 70 vuoden suoja-aika oli myönnettävä myös teoksille, jotka olivat kansallisen lain aikaisemman 50 vuoden suoja-ajan kuluttua tulleet vapaiksi.

Ajan kulumisesta aiheutuvan suoja-aikojen tasoittumisen vuoksi Phil Collins –ratkaisun dramaattisimmat vaikutukset ovat jääneet historiaan. Ratkaisu esimerkiksi ”jyräsi” ETA:n laajuisesti pois mahdollisuuden rajoittaa Bernin sopimuksen mukaisesti suoja-ajat vasta-vuoroisuuden nojalla.

Phil Collins –ratkaisu ei vaikuta ETA-valtioiden mahdollisuuteen suoja-aikojen vertailuun suhteessa kolmansiiin valtioihin.

Direktiiveissä olevat suojamuodot, joiden tukena ei ole kansainvälistä sopimusta

Elokuvatuottajien suoja. Elokuvatuottajille on Euroopan unionissa myönnetty erityinen sui generis –suoja. Elokuvan ensimmäisten tallennusten tuottajien suojasta ovat säännökset vuoden 1992 vuokraus- ja lainausdirektiivin 2 artiklan 1 kappaleessa (vuokraus- ja lainaus-oikeus), 7 artiklan 1 kappaleessa (kopiointioikeus) ja 9 artiklan 1 kappaleessa (levitysoikeus) sekä vuoden 2001 tietoyhteiskuntadirektiivin 3 artiklan 2 kappaleessa. Näissä säännöksissä on määritelty jäsenvaltioissa myönnettävän suojan laajuus. Siitä, mitä käsitteellä elokuva tarkoitetaan, on säännös vuokraus- ja lainausdirektiivin 2 artiklan 1 kappaleessa.

Mainituissa direktiiveissä ei ole säännöksiä elokuvatuottajan suojan liittymäkriteereistä. Tämä seikka jätti suojan saamiskelpoisuuden kansalliseen harkintaan. Suomessa tämä johti järjelyyn, että koska kyseessä ovat Euroopan yhteisöjen tai Euroopan unionin säädökset, lienee tarkoituksena se, että suoja myönnettäisiin Euroopan yhteisöjen tai unionin jäsenvaltioista peräisin oleville tuottajille tai tuotannoille. ETA-jäsenyyden kautta suoja laajenee ETA:n laajuiseksi.

Liittymäkriteerin valinta kallistui Suomessa tallennuskriteeriin, jonka soveltaminen on Suomessa tuttu asia äänitteiden suojan kohdalta. Suoja myönnettiin Suomessa tekijänoikeuslain 46 a §:ssä, ja lain 64 §:n 3 momentin mukaisesti mainitussa pykälässä olevia säännöksiä ”sovelletaan laitteeseen, jonka liikkuva kuva on tallennettu laitteelle Suomessa”.

ETA-asetuksen (liite4) 4 §:n säännöksellä 46 a §:n mukainen suoja on ulotettu ”laitteeseen, jonka liikkuva kuva on tallennettu Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa”. Säännös sekä laajentaa suojan soveltamisen kansainvälisesti ETA:n laajuiseksi että rajoittaa sen ETA-maihin. Kolmansissa maissa tallennettujen elokuvien tuottajille suojaa ei myönnetä. Sen sijaan kolmansien maiden kansalaisten ETA-maissa tuottamat elokuvat, joiden liikkuva kuva on tallennettu ETA-maassa, saavat Suomessa tätä eurooppalaista suojaa.

Se, että direktiivissä ei säännellä sitä, kenelle direktiivin edellyttämä suoja tulisi antaa, on luvattoman epäselvä ja löyhällä pohjalla. Euroopan komissio ei direktiiviehdotusta tehdesään ollut vielä huomannut suojan kansainvälisten myöntämiskriteerien tärkeyttä. Niinpä liittymäkriteerit jäivät harmonisoimatta.

Tästä viisastuneena Euroopan komissio suunnitteli ja teki vuosina 2001–2004 pohjatyötä äänitteiden suojan suojakriteerien harmonisoimiseksi. Tämä jäi suunnitelmaksi ja aika lie-nee korjannut asian, kun pelkän tallennusmaakriteerin soveltamismahdollisuus on muut-
tunut historialliseksi detaljiksi.

Julkistamaton teos. Suoja-aikadirektiivin 4 artiklassa muodostettiin sui generis –suojamuoto, aikaisemmin julkaisemattomien teosten suoja. Direktiivi ei anna viitteitä suojan myöntämisen kriteereistä. Suojamuoto toimeenpantiin tekijänoikeuslain 44 a §:n säännöksillä. Lain 63 a §:ssä omaksuttiin suojan myöntämiskriteeriksi kansallisuuskriteeri. Suojan myöntäminen rajoitettiin ETA-maiden kansalaisiin ja kansalaisiksi rinnastettaviin henkilöihin.

Tietokantojen sui generis -oikeus. Vuonna 1996 annetun tietokantadirektiivin III luvussa säädetystä tietokantojen erityissuojasta ei ole kansainvälistä sopimusta. WIPO:n vuoden 1996 diplomaattisen konferenssin yhteydessä tehtiin Euroopan yhteisöjen ajama vaisu yritys tehdä tätä suojaa koskeva kansainvälinen sopimus, joka kuitenkin jäi pelkäksi yritykseksi.

Tietokantadirektiivin 11 artiklassa ovat määräykset sui generis –oikeuden antamaan suojaan oikeutetuista:

”1. Edellä 7 artiklassa säädettyä oikeutta sovelletaan tietokantoihin, joiden valmistaja tai oikeudenhaltija on jonkin jäsenvaltion kansalainen tai jolla on vakinainen asuinpaikka yhteisön alueella.

2. Mitä 1 kohdassa säädetään, sovelletaan myös yhtiöihin ja yrityksiin, jotka on perustettu jonkin jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti ja joiden yhtiöjärjestyksessä määrätty kotipaikka, keskushallinto tai pääasiallinen toimipaikka on yhteisön alueella; jos tällaisella yhtiöllä tai yrityksellä on ainoastaan yhtiöjärjestyksessä määrätty kotipaikka yhteisön alueella, sen toimilla tulee olla todellinen ja jatkuva yhteys jonkin jäsenvaltion talouteen.

3. Neuvosto tekee komission ehdotuksesta sopimukset, joilla ulotetaan 7 artiklassa säädetty oikeus kolmansissa maissa valmistettuihin tietokantoihin, jotka eivät kuulu 1 ja 2 kohdan säännösten soveltamisalaan. Tämän menettelyn nojalla tietokannoille annettu suoja-aika ei ole pitempi kuin 10 artiklassa säädetty suoja-aika.”

Liittymäkriteeriksi omaksuttiin direktiivissä kansalaisuuskriteeri. Suoja rajoitettiin kuitenkin lähtökohtaisesti jäsenvaltioiden kansalaisiin, jollaisiksi samaistettiin jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaisesti perustetut yhteisöt ja yritykset, joiden kotipaikka tms. on yhteis-

sön alueella. Tämä on ollut asianmukainen tapa eurooppalaisen suojan muodostamisessa. Suomen tekijänoikeuslain 64 §:n 7 momentin 2 virkkeessä direktiivin mainittujen säännösten liittymäkriteerit on saatettu osaksi Suomen lakia.

Direktiivin 11 artiklan 3 kappaleessa on varauduttu siihen, että suojaa voidaan ulottaa kolmansissa maissa valmistettuihin tietokantoihin. Säännöksen mukaan neuvosto tekee komission ehdotuksesta sopimukset suojan laajentamisesta kolmansiin maihin. Tällainen kehitys ei kuitenkaan ole varsinaisesti lähtenyt liikkeelle.³⁷

Jälleenmyyntikorvaus. Bernin sopimuksen 14 ter artiklan mukaisesti liittomaat voivat säätää oikeudesta jälleenmyyntikorvaukseen ja pohjata sen myöntämisen vastavuoroisuuteen. Vuonna 2001 annetulla direktiivillä harmonisoitiin jälleenmyyntikorvaus Euroopan laajuisesti.

Direktiivin 7 artiklassa on annettu säännökset kolmansien maiden kansalaisten oikeudesta jälleenmyyntikorvaukseen:

- ”1. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että tekijöillä, jotka ovat kolmansien maiden kansalaisia ja, jollei 8 artiklan 2 kohdasta muuta johdu, heidän oikeudenomistajillaan on oikeus jälleenmyyntikorvaukseen tämän direktiivin sekä kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti ainoastaan siinä tapauksessa, että sen maan lainsäädännössä, jonka kansalaisia tekijä tai hänen oikeudenomistajansa ovat, myönnetään jäsenvaltioista oleville tekijöille ja heidän oikeudenomistajilleen oikeus jälleenmyyntikorvaukseen kyseisessä maassa.*
- 2. Komissio julkaisee jäsenvaltioiden toimittamien tietojen pohjalta mahdollisimman pian alustavan luettelon niistä kolmansista maista, jotka täyttävät 1 kohdassa säädetyt ehdot. Luettelo on pidettävä ajan tasalla.*
- 3. Siltä osin kuin on kyse oikeudesta jälleenmyyntikorvaukseen jäsenvaltiot voivat kohdella tekijöitä, jotka eivät ole jäsenvaltioiden kansalaisia mutta joiden asuinpaikka on kyseisessä jäsenvaltiossa, samalla tavoin kuin omia kansalaisiaan.”*

Artiklan 1 kohdassa on omaksuttu Bernin sopimuksen mainittua määräystä vastaava säännös oikeuden vastavuoroisesta myöntämisestä. Artiklan 2 kohdassa on säännös, jolla direktiivi yhdenmukaistaa suojan myöntämistä kolmansiin maihin nähden. Komissio julkaisee jäsenvaltioiden toimittamien tietojen mukaisesti luettelon niistä kolmansista maista, jotka täyttävät vastavuoroisuuden ehdot.

³⁷ Man-saaren osalta on tehty päätös tietokantojen sui generis –suojusta.

Suomen tekijänoikeuslain 63 §:n 3 momentissa on direktiivin 7 artiklan säännökset saatettu osaksi Suomen lainsäädäntöä siten, että suojaa myönnetään ETA-maiden kansalaisiin.

*Lehtijulkaisujen suoja. DSM-direktiiviehdotus.*³⁸ Direktiiviehdotus sisältää ehdotuksen uuden suojamuodon omaksumisesta Euroopan unionissa. Tällaista suojamuotoa ei esiinny kansainvälisissä sopimuksissa. Ehdotuksen 11 artiklassa ovat säännökset lehtijulkaisijoiden suojasta. Ehdotuksessa on ”unohdettu” tarve tehdä selväksi se, kenelle suojaa tulisi myöntää. Mikäli tämä uusi suojamuoto hyväksytään, ehdotukseen olisi syytä lisätä suojan liittymäkriteeri(t). Ellei suojaan oikeutettuja mainita direktiivissä, jäsenvaltioiden harkintaan jää, myönnetäänkö suoja lehtijulkaisun kustantajan kansallisuuden vai esim. julkaisun julkaisumaan perusteella.

Asetuspohjainen sääntely

Asetukset ovat unionin lainsäädäntöä, joka vastaa luonteeltaan kansallista lainsäädäntöä. SEUT 288 artiklan mukaan asetus ”pätee yleisesti. Se on kaikilta osiltaan velvoittava, ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa.” Asetus syrjäyttää yleensä kansallisen lain. Asetuksissa voidaan kuitenkin antaa jäsenvaltioille harkintavaltaa ja voidaan edellyttää kansalliseen lainsäädäntöön säännöksiä, joilla asetuksen säännös toimeenpannaan.

Unionin asetusten käyttäminen tekijänoikeuslainsäädännön ja -järjestelmän kehittämisessä ja yhdenmukaisen eurooppalaisen lainsäädännön muodostamisessa on verrattain uusi asia. Syntymässä on kolme asetusta, siirrettävyysasetus³⁹, satelliitti- ja kaapelidirektiivin laajennusasetus⁴⁰ ja Marrakesh-asetus⁴¹.

Ehdotusten hyväksyminen ja soveltamisen alkaminen ovat eri vaiheissa. Kussakin on määriteltävä aika uusiensäännösten soveltamisen aloittamiseen. Tämän selvityksen alaan ei kuulu sen arviointi, minkä verran ja millaista lainsäädäntöä asetusten soveltaminen vaatii.

Asetukset ovat Euroopan unionissa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä ja tekijänoikeuksien osalta ne käsittelevät olennaisesti rajat ylittäviä asioita.

38 Ehdotus – Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla, Bryssel 14.9.2016, COM(2016) 593 final.

39 Ehdotus – Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus verkkosisältöpalvelujen rajatylittävän siirrettävyyden varmistamisesta sisämarkkinoilla, Bryssel 9.12.2015, COM(2015) 627 final.

40 Ehdotus – Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus lähetystoimintaa harjoittavien organisaatioiden tiettyihin verkkolähetyksiin ja televisio- ja radio-ohjelmien edelleenlähetyksiin sovellettavien tekijänoikeuden ja lähioikeuksien käyttämisestä koskevien sääntöjen vahvistamisesta, Bryssel 14.9.2016, COM(2016) 594 final.

41 Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus tekijänoikeudella ja lähioikeuksilla suojattujen tiettyjen teosten ja muun aineiston esteettömien kappaleiden rajatylittävistä vaihdosta unionin ja kolmansien maiden välillä sokeiden, heikkonäköisten tai muulla tavoin lukemisesteisten hyväksi, Bryssel 14.9.2016, COM(2016) 595 final.

Muiden pohjoismaiden lainsäädännöstä

Kaikkien muiden pohjoismaiden laeissa on edelleen jossain muodossa säilytettynä säännös, joka vasta Suomen tekijänoikeuslain 65 §:ää. Se on valtuussäännös, joka koskee ”määräysten” antamista vastavuoroisuuden ehdolla ”tämän lain soveltamisesta toiseen maahan nähden”.

Ruotsi

Laki. Ruotsin tekijänoikeuslain 62 §:ssä oleva valtuussäännös on edelleen voimassa. Sen ensimmäisen virkkeen pääsäännös vastaa Suomen tekijänoikeuslain 65 §:ää parilla erittäin merkittävällä tarkennuksella:

62 §

Regeringen får, under förutsättning av ömsesidighet eller om det följer av ett sådant avtal med en främmande stat eller en mellanfolklig organisation som riksdagen godkänt, meddela föreskrifter om denna lags tillämpning med avseende på andra länder. Regeringen får också meddela föreskrifter om lagens tillämpning på verk och fotografiska bilder som först har utgivits av en mellanfolklig organisation och på inte utgivna verk och fotografiska bilder som en sådan organisation får ge ut. Lag (1995:1273).

Hallituksen valtuutusta on kvalifioitu. Hallitus voi antaa määräyksiä lain soveltamista ulkovaltoihin vastavuoroisuuden ehdolla ”tai mikäli tämä johtuu ... sopimuksesta, jonka valtiopäivät ovat hyväksyneet”.

Hallitus ei siis tekijänoikeuslain 62 §:n nojalla voi saattaa sopimuksia voimaan tai hyväksyä niitä. Tästä on säädetty Ruotsin hallitusmuodon 10 luvun 2 §:ssä. Hallituksen valtuudet määrätä siitä, missä laajuudessa tekijänoikeuslain säännökset ovat sovellettavissa ulkomaiseen teokseen, on rajoitettu tilanteeseen, jossa valtiopäivät ovat hyväksyneet sopimuksen.

Ruotsin hallitusmuodon 10 luvun 1 §:n mukaisesti hallitus tekee sopimukset muiden valtioiden kanssa. Hallitus voi valtuuttaa hallintoviranomaisen tekemään sellaisen sopimuksen,

joka ei vaadi valtiopäivien hyväksyntää. Valtiopäivien hyväksyminen on hallitusmuodon 10 luvun 3 §:n mukaisesti tarpeen, ennen kuin hallitus tekee sitovan kansainvälisen sopimuksen, joka edellyttää lain muuttamista tai kumoamista tai uuden lain säätämistä.

Regeringens behörighet att ingå internationella överenskommelser

1 § Överenskommelser med andra stater eller med mellanfolkliga organisationer ingås av regeringen. Lag (2010:1408).

2 § Regeringen får ge en förvaltningsmyndighet i uppdrag att ingå en internationell överenskommelse i en fråga där överenskommelsen inte kräver riksdagens eller Utrikesnämndens medverkan. Lag (2010:1408).

Riksdagens godkännande av internationella överenskommelser

3 § Riksdagens godkännande krävs innan regeringen ingår en för riket bindande internationell överenskommelse som

- 1. förutsätter att en lag ändras eller upphävs eller att en ny lag stiftas, eller*
- 2. i övrigt gäller ett ämne som riksdagen ska besluta om.*

Esimerkki tekijänoikeutta koskevien sopimusten hyväksymisestä tietoyhteiskuntadirektiivin mukaisten lainmuutosten yhteydessä, hallituksen esitys 2004/05:110:

Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

- 1. godkänner WIPO-fördraget om upphovsrätt (avsnitt 13),*
- 2. godkänner WIPO-fördraget om framföranden och fonogram med en förklaring enligt artikel 3.3 i detta fördrag i förening med artikel 5.3 i den internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag, upprättad i Rom den 26 oktober 1961 (Romkonventionen), att Sverige inte avser att ge skydd på grundval av utgivningskriteriet (avsnitt 13),*
- 3. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,*
- 4. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister.*

Ruotsin järjestelmä kansainvälisten sopimusten voimaan saattamisessa on siis soveltuvin kohdin samankaltainen Suomen järjestelmän kanssa.

Asetus. Ruotsissa on annettu yksityiskohtainen asetus lain soveltamisesta toisiin maihin ja kansainvälisiin organisaatioihin nähden, kansainvälinen tekijänoikeusasetus (1994/193). Asetuksessa ovat säännökset kustakin tekijänoikeutta koskevasta sopimuksesta, kuva- ja äänitallenteiden valmistuksesta ja maahantuonnista maksettavista korvauksista, luetteloiden ja vastaavien töiden valmistajien suojasta sekä lain ajallisesta soveltamisesta. Asetuksessa on toistettu Ruotsia sitovien sopimusten liittymäkriteerit ja Ruotsin tekemien

varaamien sisältö. Myös joitakin materiaalisia sopimusmääräyksiä on toistettu, esimerkiksi Rooman sopimuksen kohdalla oikeus sopimuksen 12 artiklan mukaisesti korvauksiin. Ruotsin asetuksen teksti on liitteenä 10.

Tällaisen asetuksen antaminen poikkeaa suuresti Suomessa vallitsevasta käytännöstä, ja se valaisee yksityiskohtaisesti lain kansainvälistä soveltamista.

Norja

Laki. Norjan tekijänoikeuslain 59 §:ssä oleva valtuussäännös on edelleen voimassa ja vastaa edelleen olennaisesti pohjoismaisessa yhteistyössä valmisteltuja säännöksiä. Norjan ehdotuksessa uudeksi tekijänoikeuslaiksi säännös on edelleen säilytetty (117 §) vähäisin muutoksin:

§ 59

Under forutsetning av gjensidighet kan Kongen gi forskrifter om hel eller delvis anvendelse av lovens regler i forhold til verk med en nærmere bestemt tilknytning til fremmed stat.

Kongen kan videre bestemme at lovens regler helt eller delvis skal gjelde åndsverk utgitt av mellomfolkelig organisasjon og ikke utgitte verk som slik organisasjon har utgivelsesretten til.

Bestemmelsen har tilsvarende anvendelse på de i 5. kapitel omhandlede arbeider.

Av hensyn til overenskomst med fremmed stat kan Kongen videre gi særskilte bestemmelser om avtaler om overdragelse av rett til innspilling av verk for film og fjernsyn, herunder hvilke verk reglene skal gjelde for.

Säännöksen perusteella hallitus ei voi saattaa voimaan kansainvälisiä sopimuksia. Asetuksenantovaltuus on rajoitettu siihen, missä laajuudessa tekijänoikeuslain säännöksiä voidaan soveltaa ulkomaisiin teoksiin.

Norjan perustuslain 26 §:n 1 momentin mukaisesti tarvitaan suurkäräjien hyväksyntä kansainvälisille sopimuksille, jotka koskevat erityisiä tärkeitä asioita, ja myös silloin, jos sopimuksen voimaansaattaminen vaatii lain muuttamista tai muita toimia suurkäräjien puolelta (kuten budjettivaikutusten huomioon ottamista).

Asetus. Norjan tekijänoikeusasetuksen VI luku sisältää alemmanasteiset säännökset lain soveltamisesta ulkomaisiin suojakohteisiin.⁴²

42 Forskrift til åndsverkloven (lov av 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v.). Kapittel VI - Bestemmelser om åndsverklovens anvendelse i forhold til verk og arbeider med tilknytning til andre land mv. (§§ 6-1 - 6-15).

Tanska

Laki. Tanskan lain valtuussäännös säilytettiin lain kokonaisuudistuksessa 1990-luvun puolessa välissä:

§ 88

Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler, hvorefter anvendelsen af lovens bestemmelser under forudsætning af gensidighed udvides i forhold til andre lande.

Stk. 2. Endvidere kan kulturministeren fastsætte nærmere regler, hvorefter loven gøres anvendelig på værker, som først er udgivet af mellemfolkelige organisationer, samt på ikke-udgivne værker, som sådanne organisationer har ret til at udgive.

88. (1) The Minister for Culture may define more detailed rules under which the application of the provisions of this Act may be extended to other countries conditional upon reciprocity.

(2) The Minister for Culture may also define more detailed rules under which the Act may be made applicable to works first published by international organisations and to unpublished works that such organisations are entitled to publish.

Asetus. Tanskassa käytetään alemmanasteiseen sääntelyyn ministeriön tiedonantoa tai päätöstä (bekendtgørelse), joka on annettu tekijänoikeuslain 88 §:n nojalla. Vuoden 2010 päätöksellä kumottiin vuonna 2002 annettu asetetus.⁴³ Tanskan päätös on huomattavasti Ruotsin asetusta yksinkertaisempi menettely. Kaiken kaikkiaan Tanskan käytäntö poikkeaa huomattavasti Suomen perinteisestä käytännöstä.

Islanti

Myös Islannin lain vastaava valtuussäännös on ollut voimassa tässä muodossa vuodesta 1992 lähtien:

Article 61a

The scope of this law may be extended in such a manner that its provisions apply to foreign nationals, subject to reciprocity. To this end the national government may verify international agreements providing for mutual protection with or without provisos which the government may deem appropriate and may be permitted to set. Reciprocity, as referred to in this Article, means that holders of copyright of each state party to the agreement enjoy the same rights in another state party to the agreement as do nationals of that state. The provisions of this Article shall be without prejudice to the application of international agreements in the field of copyright which have been previously ratified by Iceland.1)

⁴³ BEK nr 218 af 09/03/2010. Bekendtgørelse om anvendelsen af ophavsretsloven i forhold til andre lande.

Säännöksen perusteella on opetusministeriö antanut esimerkiksi 20.9.1999 päätöksen tai ilmoituksen ("bekendtgörelse") liittyen Bernin sopimuksen 1 – 21 artikloihin. Asetuksen liitteenä on luettelo, joka sisältää tietoja Bernin sopimuksen liittomaista ja niiden liittymisestä sopimukseen. Ministeriö voi käyttää tätä päätöksentekovaltuutta vain, jos opetusministeriö on antanut eduskunnalle (Althingi) ehdotuksen parlamentaariseen päätökseen, jolla eduskunta antaa hallitukselle valtuuden vahvistaa sopimuksen Islannin ja toisen maan välillä tai liittymisen kansainvälisen sopimuksen osapuoleksi.

Suomen lainsäädäntö – arviointi ja ehdotukset

Yleistä – nykyinen tilanne

Tekijänoikeuslain sovellettavuutta tarkasteltaessa on erotettava toisistaan 1) lain soveltaminen kansallisesti niihin oikeuksien haltijoihin ja suojan kohteisiin, jotka täyttävät lain sovellettavuutta koskevien säännösten vaatimukset, ja 2) suojan myöntäminen toisista sopimusvaltioista peräisin oleville oikeuksien haltijoille ja suojan kohteille.

Tekijänoikeuslain 8 luvussa, lain 63 – 64 §:ssä, oli alun perin vain lain kansallista sovellettavuutta koskevat yksinkertaiset säännökset. Tämä oli suunniteltu pohjoismaisessa yhteistyössä jo 1940-luvun lopulla.⁴⁴ Ajan kuluessa lain 63 – 64 b §:n alueelle on tullut jatkuvasti uusia ja muutettuja säännöksiä. Nyt lain 8 luvun pykälikössä on lain kansallista soveltamista koskevien säännösten joukossa myös ETA:n laajuista soveltamista koskevia säännöksiä.

Tekijänoikeuslain 65 §:ssä on lain säätämisestä, vuodesta 1961 lähtien ollut kansainvälistä soveltamista koskeva perussäännös. Sen nojalla tasavallan presidentti voi, vastavuoroisuuden ehdolla, antaa määräyksiä tekijänoikeuslain soveltamisesta toiseen maahan nähden. Säännöksen toisena puoliskona on lisäksi säännös sellaisista teoksista, jotka kansainvälinen järjestö on ensiksi julkaissut, samoin kuin julkaisemattomista teoksista, joiden julkaisemiseen järjestöllä on oikeus.

Lisäksi tekijänoikeuslain 65 §:n nojalla on annettu erillinen asetus tekijänoikeuslain soveltamisesta eräissä tapauksissa Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin oleviin suojan kohteisiin, ns. ETA-asetus.

44 Komiteamietintö N:o 5 – 1953, Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin, Helsinki 1953. Mietinnön alussa olevat Tanskan, Norjan ja Suomen luonnokset lakitekstiksi.

Lain kansainvälisen soveltamistapahtuman kulku

Tekijänoikeuslain kansainvälisessä soveltamistilanteessa on useita asioita, jotka ovat ”yleisen osaamisen” varassa. Selkeää osviittaa siitä, miten soveltaminen tapahtuu, ei ole sen paremmin lainsäädännössä kuin perusteluissakaan.

Seuraavassa on tiiviisti hahmoteltu soveltamistapahtuman askeleet:

1. Suojaa vaaditaan Suomessa toisen maan kansalaiselle tai toisesta maasta peräisin olevalle suojan kohteelle.
2. Tarkastellaan, mikä on suojan kohde: minkä kansainvälisen sopimuksen piiriin se kuuluu (Bernin sopimus, Rooman sopimus, WCT, WPPT).
3. Siirrytään soveltamaan ja tulkitsemaan kyseistä kansainvälistä sopimusta ”lakina”. Täyttääkö oikeudenhaltija tai suojan kohde Suomen käyttämät sopimuksessa olevat suojan saamisen kriteerit?
4. Jos suojan kohde täyttää suojan saamisen kriteerit, siirrytään soveltamaan Suomen lain materiaalisia säännöksiä Suomessa annettavaa suojaa koskevaan kysymykseen.
5. Noudatetaan kansallista kohtelua tai asiaan mahdollisesti sopimuksissa olevaa poikkeusta ja nojaututaan vastavuoroisuuteen. Otetaan huomioon Suomen mahdollisesti tekemät varaukset.

Jos kysymys on muualta kuin Suomesta peräisin olevasta oikeudenhaltijasta tai suojan kohteesta, Suomen lain sovellettavuutta koskevia säännöksiä ei siis sovelleta lainkaan. Niitä sovelletaan vain, jos oikeudenhaltija on Suomen kansalainen tai kansalaiseksi assosioitava henkilö tai suojan kohde on Suomesta peräisin.

Tekijänoikeuslain sovellettavuutta koskevat säännökset – muutostarpeiden arviointi

Lainsäädännön mahdollisten uusien säännösten, muutosten tai selventämisen lähtökohdat:

1. Sellaista säännöstä, jossa ei ole vikaa, ei ole syytä muuttaa.
2. Säännös, jota ei tarvita, on syytä poistaa.
3. Jos jää asioita, jotka vaativat tulkintaa ja selittämistä, näitä selitettäisiin perusteluissa.
4. Jos jotakin jää kuitenkin vielä lain tasolla liian epäselväksi tai avoimeksi, voitaisiin säätää selventäviä säännöksiä.

Kommentit voimassa oleviin säännöksiin

Seuraavassa on taulukkomuotoisesti kommentteja voimassa oleviin lain säännöksiin ja ETA-asetuksen säännöksiin.

8 luku Lain sovellettavuus	Kommentteja säännöksiin
63 § (31.7.1974/648) Alueellinen soveltaminen (22.5.2015/607)	63 §
Tämän lain tekijänoikeutta koskevia säännöksiä sovelletaan:	(1 mom.) Säännökset vastaavat Bernin sopimuksen 3 ja 4 artiklaa. Niissä ei ole muutostarvetta
1) Suomen kansalaisen tai Suomessa vakinaisen asuinpaikan omaavan henkilön valmistamaan teokseen;	
2) teokseen, joka ensiksi on julkaistu Suomessa tai joka ensiksi on julkaistu toisessa valtiossa ja sen jälkeen kolmenkymmenen päivän kuluessa Suomessa;	
3) elokuvateokseen, jonka tuottajan päätoimipaikka tai vakinaisen asuinpaikka on Suomessa;	
4) Suomessa olevaan rakennukseen; sekä	
5) taideteokseen, joka on osana Suomessa olevasta rakennuksesta tai joka muuten on kiinnitetty maapohjaan.	
Sovellettaessa 1 momentin 3 kohdan säännöstä pidetään tuottajana, jollei muuta osoiteta, henkilöä tai yhteisöä, jonka nimi on tavanmukaisesti ilmoitettu elokuvateoksessa.	(2 mom.) Säännös on tarpeellinen Bernin sopimuksen 4 artiklan a) kohdan soveltamisessa.
Edellä 2 b luvussa olevia säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan kuvataiteen teoksen jälleenmyyntiin. Jos teoksen tekijä on muun kuin Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen eikä hänellä ole vakinaista asuinpaikkaa Euroopan talousalueella, 2 b luvun säännöksiä sovelletaan vain, jos tekijä on sellaisen valtion kansalainen, joka vastaavasti soveltaa vastaavaa korvausta koskevia säännöksiä maassaan tapahtuvaan jälleenmyyntiin. Euroopan yhteisöjen komissio julkaisee luettelon näistä valtioista. Tällaisen tekijän oikeudenomistajaan sovelletaan 2 b lukua vain, jos oikeudenomistaja on komission luetteloon otetun valtion kansalainen. (5.5.2006/345)	(3 mom.) Säännöksen ensimmäinen virke selventää lain 2 b luvun säännösten soveltamista. Säännöksen loppuosa vastaa droit de suite –direktiivin 7 artiklan säännöksiä.
Edellä 51–53 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan siitä riippumatta, kuka on luonut teoksen ja missä se on julkaistu. (24.3.1995/446)	(4 mom.) Säännös on omaksuttu jo tekijänoikeuslain esivalmiste-luvuissa 1940–1950-luvulla

63 a § (22.12.1995/1654)

Julkistamattoman teoksen suoja (22.5.2015/607)

Mitä 44 a §:ssä säädetään, sovelletaan Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiseen ja henkilöön, jolla on vakinainen asuinpaikka tällaisessa valtiossa, sekä oikeushenkilöön, jolla on kotipaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

64 § (24.3.1995/446)

Lähoikeuksien alueellinen soveltaminen (22.5.2015/607)

Edellä 45 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan, jos:

- 1) esitys tapahtuu Suomessa;
- 2) esitys on tallennettu 2 momentissa tarkoitetulle laitteelle; tai
- 3) esitys, jota ei ole tallennettu äänitteelle, sisältyy 6 momentissa tarkoitettuun lähetykseen.

Edellä 46 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan laitteeseen, jonka:

- 1) tuottaja on Suomen kansalainen tai suomalainen yritys taikka jonka tuottajalla on Suomessa vakinainen asuinpaikka tai toimipaikka;
- 2) ääni on tallennettu laitteelle Suomessa.

(22.5.2015/607)

Edellä 46 a §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan laitteeseen, jonka liikkuva kuva on tallennettu laitteelle Suomessa.

Mitä 47 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään, sovelletaan Suomessa tapahtuvaan julkiseen esitykseen, alkuperäiseen, muutoin kuin pyynnöstä tapahtuvaan yleisölle välittämiseen ja edelleen lähettämiseen, jos esityksessä, välittämisessä tai edelleen lähettämässä käytetään tämän pykälän 2 momentissa tarkoitettua laitetta. (14.10.2005/821)

Mitä 47 §:n 3 momentissa säädetään, sovelletaan Suomessa tapahtuvaan julkiseen esitykseen ja muuhun kuin pyynnöstä tapahtuvaan yleisölle välittämiseen, jos esityksessä tai välittämisessä käytetään kaupallisilla markkinoilla yleisön keskuuteen levitettyä tai välitettyä kuvallista musiikkitalentetta, johon on Suomessa tallennettu sävellysteoksen esitys. (14.10.2005/821)

63 a §

Kansalaisuusriteeri omaksuttiin suoja-aikadirektiivin 4 artiklalla muodostetun julkaisijan sui generis –suojan liittymäriteeriksi.

64 §

(1 mom.) Säännös vastaa Rooman sopimuksen 4 artiklan määräyksiä.

(2 mom.) Säännös vastaa Suomen valitsemia Rooman sopimuksen 5 artiklan mukaisia liittymäriteereitä, mukaan luettuna viimeksi tehty poliittinen ratkaisu, jonka mukaisesti Suomi soveltaa tallennuskriteerin lisäksi kansallisuuskriteeriä.

(3 mom.) Suomen valitsema liittymäriteeri vuokraus- ja lainausdirektiivin ja tietoyhteiskuntadirektiivin mukaiselle elokuvan ensimmäisen tuottajan suojalle.

(4 mom.) Säännös sitoo äänitteiden käyttämistä koskevan laissa annetun luvan ja käyttämistä koskevan korvausvelvollisuuden Suomessa tapahtuvaan äänitteiden käyttämiseen.

(5 mom.) Kuvallisen musiikkitalenten käyttöön liittyvän korvausoikeuden sitominen Suomessa tapahtuvaan käyttämiseen.

Edellä 48 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan:	(6 mom.) Rooman sopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen mukaiset lähettäjärytymisen suojan liittymäkriteerit.
1) Suomessa tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen; sekä 2) muualla tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen, jos lähettäjän päätoimipaikka on Suomessa.	
Tämän lain 49 §:n 1 momentin 1 kohdan säännöksiä sovelletaan työhön, joka on ensiksi julkaistu Suomessa. Lain 49 §:n 1 momentin 2 kohdan säännöksiä sovelletaan työhön, jonka valmistanut henkilö on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen tai jonka valmistajalla on vakinainen asuinpaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Lain 49 §:n 1 momentin 2 kohdan säännöksiä sovelletaan myös työhön, jonka valmistaja on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion lainsäädännön mukaisesti perustettu yhtiö tai elinkeinonharjoittaja, jonka kotipaikka, keskushallinto tai pääasiallinen toimipaikka on Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Jos tällaisella yhtiöllä tai elinkeinonharjoittajalla on ainoastaan kotipaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa, sovelletaan 49 §:n 1 momentin 2 kohdan säännöksiä vain, jos sen toimilla on todellinen ja jatkuva yhteys Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion talouteen. (3.4.1998/250)	(7 mom.) Ensimmäinen virke: Luettelosuojan liittymäkriteeri. Säännöksen loppuosa: Tietokantadirektiivin mukaiset suojan liittymäkriteerit.
Mitä 63 §:n 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa säädetään teoksesta, sovelletaan vastaavasti 49 a §:ssä tarkoitettuun valokuvaan.	(8 mom.) Ns. yksinkertaisten valokuvien suoja on pohjattu tekijänoikeussuojan liittymäkriteereitä vastaaviin kriteereihin, joista ensimmäisenä kansallisuus ja toisena julkaisupaikka.
Edellä 50 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan sanomalehtitiedotukseen, joka on vastaanotettu Suomessa.	(9 mom.) Sanomalehtitiedotusten sui generis –suojan liittymäkriteeri.
64 a § (24.3.1995/446)	
Satelliittivälitys (22.5.2015/607)	64 a §
Kun tämän lain mukaan suojattua teosta kuljettavat yleisön vastaanotettavaksi tarkoitetut ohjelmasignaalit saatetaan Suomessa lähettäjärytymisen valvonnassa ja vastuulla satelliittiin johtavaan ja maata kohti palaavaan katkeamattomaan välilyöntijärjestelmään, sovelletaan tähän satelliittivälitykseen yleisölle 2 §:n säännöksiä yleisön saataviin saattamisesta ja muita tämän lain radio- ja televisiolähetyksiä koskevia säännöksiä.	64 a § sisältää satelliitti- ja kaapelidirektiivin 1 artiklan 2 kohdan mukaiset satelliittilähetyksen alkuperämaata koskevat säännökset, joilla kanavoidaan tietyt lähetykset tekijänoikeuden osalta kuulumaan Suomen tekijänoikeuslain 2 §:n soveltamisalassa.

Jos 1 momentissa tarkoitettu satelliittivälitys yleisölle tapahtuu sellaisessa Euroopan talousalueen ulkopuolella olevassa valtiossa, jonka lainsäädännön suojataso ei vastaa tiettyjen satelliittien välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavia tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin (93/83/ETY) 2 luvussa säädettyä suojatasoa ja

1) signaalit lähetetään kohti satelliittia Suomessa sijaitsevalta lähetysasemalta tai

2) tapauksessa, jossa ei käytetä Suomessa sijaitsevaa lähetysasemaa, Suomeen sijoittautunut lähettäjäyrittäjä on antanut välityksen toisten tehtäväksi,

katsotaan satelliittivälityksen yleisölle tapahtuvan Suomessa. Siihen sovelletaan 2 §:n säännöksiä yleisön saataviin saattamisesta ja muita tämän lain radio- ja televisiolähetyksiä koskevia säännöksiä.

64 b § (14.10.2005/821)

Teknisiä toimenpiteitä ja sähköisiä hallinnointitietoja koskevien säännösten soveltaminen (22.5.2015/607)

Edellä 50 a, 50 b ja 50 d §:ssä säädettyjä kieltoja sovelletaan Suomessa tapahtuvaan, mainituissa pykälissä tarkoitettuun menettelyyn.

Mitä 50 c §:ssä säädetään, sovelletaan teosten käyttämiseen Suomessa.

65 §

Vastavuoroisuus (22.5.2015/607)

Tasavallan presidentti voi, vastavuoroisuuden ehdolla, antaa määräyksiä tämän lain soveltamisesta toiseen maahan nähden, samoin kuin teokseen, jonka kansainvälinen järjestö on ensiksi julkaissut, ja julkaisemattomaan teokseen, jonka julkaisemiseen sellaisella järjestöllä on oikeus.

64 b §

Sisältää teknisiä toimenpiteitä ja sähköisiä hallinnointitietoja koskevien säännösten soveltamisen liittymäkriteerit. Säännösten soveltaminen sidottiin paremman puutteessa toimenpiteisiin tai teosten käyttämiseen Suomessa.

65 §

Säännöksen alkuosa koskee kansainvälistä suojaa tai lain kansainvälistä soveltamista.

- Säännöksen on ennen nykyisen perustuslain säännöksiä tullut soveltuvan sekä kansainvälisten sopimusten hyväksymiseen että suojan laajuuden määrittelyyn voimaansaattamisen yhteydessä.

- Sen perusteella lienee esim. vuonna 1983 Rooman sopimus saatettu voimaan tasavallan presidentin antamalla asetuksella.

- Näin ymmärrettynä 65 § on nykyisen perustuslain vastainen.

- Kansainvälisten sopimusten voimaansaattamista koskevat asetukset antaa nykyisin valtioneuvosto.

Lain 65 § on kumottava tai muotoiltava kokonaan uudelleen vastaamaan selvästi perustuslaista ilmenevää nykyistä käsitystä asetuksenantovallasta.

Asetus tekijänoikeuslain soveltamisesta eräissä tapauksissa Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin oleviin suojan kohteisiin

Kommentit säännöksiin

(575/1995)

Opetusministeriön toimialaan kuuluvia asioita käsittelemään määrätyn ministerin esittelystä säädetään 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 65 §:n nojalla:

Vuonna 1995 katsottiin voitavan antaa tällainen asetus tekijänoikeuslain 65 §:n valtuussäännöksen nojalla.

1 §

Tekijänoikeuslain 45, 46, 46 a, 48 ja 49 a §:ää sovelletaan Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin oleviin suojan kohteisiin sen mukaan kuin tässä asetuksessa säädetään.

1 §

Säännös on soveltamisalaa koskeva pyyhkäisevä otsikkosäännös, jolla ei ole varsinaista sisältöä.

2 §

Tekijänoikeuslain 45 §:ää sovelletaan:

2 §

Säännös koskee henkilöiden oikeuksien ja velvollisuuksien perusteita.
- Säännöksen 1 momentti ei ole tarpeellinen, koska sama suoja on annettava myös ETA-maiden ulkopuolisista maista peräisin oleville esityksille.
- Säännöksen 2 momentin tarpeellisuutta on vielä arvioitava.

1) esitykseen, joka tapahtuu Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa;

2) esitykseen, joka on tallennettu 3 §:ssä tarkoitetulle laitteelle; sekä

3) esitykseen, jota ei ole tallennettu äänitteelle mutta joka sisältyy 5 §:ssä tarkoitettuun lähetykseen.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta yleisradioidun esityksen edelleen lähettämiseen.

3 §

Tekijänoikeuslain 46 §:ää sovelletaan laitteeseen, jonka ääni on tallennettu laitteelle Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

3 §

Tämä säännös on sekä tarpeeton että vanhentunut vuonna 2015 tapahtuneen kansallisuuskriteerin lisäämisen jälkeen. Sama suoja tulee antaa muille kuin ETA-maiden Rooman sopimuksen ja WPPT:n kriteerit täyttävälle suojan kohteille.

4 §

Tekijänoikeuslain 46 a §:ää sovelletaan laitteeseen, jonka liikkuva kuva on tallennettu laitteelle Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

4 §

Säännös on edellä tässä selvityksessä esitettyistä syistä tarpeellinen, mutta se kuuluu lain tasolle.

5 §

Tekijänoikeuslain 48 §:ää sovelletaan:

- 1) Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen; sekä
- 2) muualla tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen, jos lähettäjän päätoimipaikka on Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

6 §

Tekijänoikeuslain 49 a §:ää sovelletaan valokuvaan, jonka valmistanut henkilö on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen tai jonka valmistajalla on vakituinen asuinpaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

7 §

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä toukokuuta 1995.

5 §

Säännös on tarpeeton, koska suoja järjestyy Rooman sopimuksen 5 artiklan mukaisten kriteerien kautta ja koskee samalla tavoin myös muista kuin ETA-maista peräisin olevia lähettäjäyrityksiä.

6 §

Säännös on edelleen tarpeellinen, mutta kuuluu lain tasolle.

ETA-asetus tulee kumota ja sen 4 ja 6 §:ää vastaavat säännökset siirtää lain tasolle.

Kaksi vaihtoehtoista linjaa säännösten tarkistamiselle

Vaihtoehto 1

Lainsäädäntöekonomisesti kevyemmän vaihtoehdon mukaisesti tehtäisiin vain tarpeelliset muutokset lainsäädäntöön:

kumotaan

- tekijänoikeuslain 65 § ja
- ETA-asetus

lisätään

lakiin ETA-asetuksen 4 ja 6 §:n mukaiset säännökset 64, 64 a ja 64 b §:n alueelle.

Asetuksella ei voi säännellä ihmisten oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista eikä sei-koista, jotka on perustuslaissa pidätetty lain tasolle.⁴⁵

45 Perustuslain 80 §:n 1 momentti: "Tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia tässä perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Jos asetuksen antajasta ei ole erikseen säädetty, asetuksen antaa valtioneuvosto."

Muita mahdollisia lainsäädännön muutoksia tai uusia säännöksiä harkitaan ja valmistellaan, kun sellaisten tarve on selvä.

Vaihtoehto 2

Laajemman vaihtoehdon mukaisesti:

- tekijänoikeuslain 65 § kirjoitettaisiin uudelleen niin, että se täyttää nykyisen perustuslain vaatimukset sallitusta asetuksenantovaltuudesta, ja uudistettuun säännökseen sisällytetään valtuussäännös kansainvälisen tekijänoikeusasetuksen antamisesta;

lisäksi harkitaan

- kysymys muusta tai laajemmasta asetuksenantovaltuudesta (tällaisen antamismahdollisuus on kuitenkin epävarma, koska esimerkiksi ETA-asetuksen asiat kuuluisivat nykyään lain tasolle tai tällaiset säännökset olisivat muuten tarpeettomia);
- vaihtoehtoisesti kysymys siitä, olisiko syytä ottaa lakiin selventävä ja informatiivinen säännös lain kansainvälisestä soveltamisesta; sopiva paikka tällaiselle olisi lain 65 §:n kohdalla; lain kansainvälisen soveltamisen yksityiskohdista ei ETA-asetusta lukuun ottamatta ole ollut jälkeäkään Suomen lainsäädännössä, eikä erityisesti lainmuutosten perusteluissaan;
- kysymys mahdollisen ministeriön ilmoituksen tarpeellisuudesta; ministeriön ilmoitus voisi sisältää esimerkiksi selventävää tietoa suojan alasta ja mahdollisesti myös luettelon suojan piiriin kuuluvista maista.

Kansainvälisen tekijänoikeusasetuksen säätämisen tarve voidaan kuitenkin myös asettaa kyseenalaiseksi. Suomen nykyisen mallin mukaisesti lain kansainvälinen soveltaminen ohjaa lain käyttäjät alkuperäislähteeseen eli kansainvälisiin sopimuksiin (ks. sivulla 45 hahmotetut askeleet kansainvälisessä lain soveltamistapahtumassa). On myös hyödyllistä, että Suomen nykyinen järjestelmä ylläpitää lain käyttäjien tarvetta alan sopimusten sisällön tuntemiseen. Ruotsin mallissa lain käyttäjä ohjataan sekundaarisen lähteeseen, kansainväliseen asetukseen, jossa sopimusten yksityiskohtia toistetaan. Suomessa on selvitty vuosikymmeniä ilman tuollaista asetusta.

Jos kansainvälistä soveltamista selventävää ja informatiivista säännöstä harkitaan, sellainen voisi rakentua ajatusmalliin, jonka mukaan:

- kansainvälisten sopimusten sopimuspuolten kansalaisiin tai niistä peräisin oleviin suojakohteisiin sovelletaan Suomessa tätä lakia, jos ne täyttävät sopimuksessa olevat suojan kriteerit, joihin Suomi on sitoutunut;
 - pykälään tulisi sisällyttää lisäksi maininta Suomen tekemien varaumien noudattamisesta ja niistä tilanteista, joissa Suomi kansallisen kohtelun sijasta myöntää suojaa vastavuoroisuuden pohjalta.
-

KIRJALLISUUTTA

The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works from 1886 to 1986. Published by the International Bureau of Intellectual Property, Geneva, 1986

The Berne Convention for the Protection of Literary and artistic Works: 1886-1986. Ricketson, Sam. London : Queen Mary College, 1987. - 1030 s. ISBN 0-582-46368-8

Documents de la Conférence réunie à Bruxelles du 5 au 26 juin, 1948. Union internationale pour la protection des oeuvres littéraires et artistiques. Berne 1951.

Guide to the Berne Convention for the Protection on Literary and artistic Works (Paris Act , 1971). Published by the World Intellectual Property Organization, Geneva 1978. WIPO Publication No. 615(E), ISBN 92-805-0002-3. (Oppaasta on myös uusittu laitos. Tässä selvityksessä on kuitenkin käytetty vuoden 1978 teosta).

Guide to the Rome Convention and to the Phonograms Convention. Published by the World Intellectual Property Organization, Geneva, 1981. WIPO Publication No. 617(E), ISBN 92-805-0041-4.

International Copyright and Neighbouring Rights. Volume I : The Berne Convention and beyond / Sam Ricketson and Jane Ginsburg. 2nd ed., Oxford : Oxford University Press, 2006. - 1-878, ISBN 978-0-19-825946-6 0-19-825946-8

International Copyright and Neighbouring Rights. Volume II : The Berne Convention and beyond / Sam Ricketson and Jane Ginsburg. 2nd ed., Oxford : Oxford University Press, 2006. - 879-1540 ISBN 978-0-19-825946-6 0-19-825946-8

Upphovsmannarätt till litterära och konstnärliga verk. Lagförslag av auktoritetskommittén. Statens offentliga utredningar 1956:25, Stockholm 1956.

Valtiosopimusopas 2017. Kansainvälisten ja EU-sopimusten valmistelua ja voimaansaattamista koskevat ohjeet. Ulkoasiainministeriön julkaisuja 2/2017. Verkkojulkaisu, ulkoasiainministeriö 2017.

LIITE 1

Kansainväliset tekijänoikeutta ja lähioikeuksia koskevat sopimukset*Selvitykseen sisältyvät sopimukset*

Bernin yleissopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta, Pariisin sopimuskirja

- 9 päivältä syyskuuta 1886, täydennetty Pariisissa 4 päivänä toukokuuta 1896, tarkistettu Berliinissä 13 päivänä marraskuuta 1908, täydennetty Bernissä 20 päivänä maaliskuuta 1914 sekä tarkistettu Roomassa 2 päivänä kesäkuuta 1928, Brysselissä 26 päivänä kesäkuuta 1948, Tukholmassa 14 päivänä heinäkuuta 1967 ja Pariisissa 24 päivänä heinäkuuta 1971
- Pariisin tekstiin on liittynyt 184 liittomaata

WIPO:n tekijänoikeussopimus

- tehty Genevessä 22.12.1996
- sopimuspuolina 95 valtiota

Kansainvälinen yleissopimus esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyhtymien suojaamisesta

- tehty Roomassa 21.10.1961
- 92 sopimusvaltiota

WIPO:n esitys- ja äänitesopimus

- tehty Genevessä 22.12.1996
- sopimuspuolina 95 valtiota

Sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista

- Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen LIITE 1 LIITE 1C
- tehty Marrakeshissa 15.4.1994
- 164 osapuolta

Sopimukset, jotka eivät Suomen osalta ole vielä voimassa

Pekingin sopimus audiovisuaalisten esitysten suojasta

- tehty 24.6.2012
- sopimus ei vielä ole voimassa

Marrakeshin sopimus julkaistujen aineistojen saatavuuden helpottamiseksi sokeille, näkövammaisille ja muulla tavoin lukemisesteisille henkilöille

- tehty 27.6.2013
- 31 sopijapuolta

Selvityksessä jätetty melko merkityksettöminä käsittelyn ulkopuolelle

Yleismaailmallinen tekijänoikeussopimus

- tehty Genevessä 6.9.1952, tarkistettu Pariisissa 24.7.1971
- 100 sopimuspuolta

Yleissopimus äänitteiden valmistajien suojaamiseksi heidän äänitteidensä luvattomalta jäljentämiseltä

- tehty 29.10.1971
- 79 sopimuspuolta

Eurooppalainen yleissopimus rajat ylittävistä televisiolähetyksistä

- tehty 5.5.1989
- 33 sopimuspuolta

LIITE 2

Suomen perustuslaki (731/1999)**93 §****Toimivalta kansainvälisissä asioissa**

Suomen ulkopoliittikkaa johtaa tasavallan presidentti yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Eduskunta hyväksyy kuitenkin kansainväliset velvoitteet ja niiden irtisanomisen sekä päättää kansainvälisten velvoitteiden voimaansaattamisesta siltä osin kuin tässä perustuslaissa säädetään. Sodasta ja rauhasta presidentti päättää eduskunnan suostumuksella.

Valtioneuvosto vastaa Euroopan unionissa tehtävien päätösten kansallisesta valmistelusta ja päättää niihin liittyvistä Suomen toimenpiteistä, jollei päätös vaadi eduskunnan hyväksymistä. Eduskunta osallistuu Euroopan unionissa tehtävien päätösten kansalliseen valmisteluun sen mukaan kuin tässä perustuslaissa säädetään.

Ulkopoliittisesti merkittävien kannanottojen ilmoittamisesta muille valtioille ja kansainvälisille järjestöille vastaa ministeri, jonka toimialaan kansainväliset suhteet kuuluvat.

94 §**Kansainvälisten velvoitteiden ja niiden irtisanomisen hyväksyminen**

Eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan hyväksymisen. Eduskunnan hyväksyminen vaaditaan myös tällaisen velvoitteen irtisanomiseen.

Kansainvälisen velvoitteen tai sen irtisanomisen hyväksymisestä päätetään äänten enemmistöllä. Jos ehdotus velvoitteen hyväksymisestä koskee perustuslakia tai valtakunnan alueen muuttamista taikka Suomen täysivaltaisuuden kannalta merkittävää toimivallan siirtoa Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai kansainväliselle toimielimelle, se on kuitenkin hyväksyttävä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä. [\(4.11.2011/1112\)](#)

Kansainvälinen velvoite ei saa vaarantaa valtiosäännön kansanvaltaisia perusteita.

95 §**Kansainvälisten velvoitteiden voimaansaattaminen**

Valtiosopimuksen ja muun kansainvälisen velvoitteen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatetaan voimaan lailla. Muilta osin kansainväliset velvoitteet saatetaan voimaan asetuksella. [\(4.11.2011/1112\)](#)

Lakiehdotus kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamisesta käsitellään tavallisen lain säätämijärjestyksessä. Jos ehdotus kuitenkin koskee perustuslakia tai valtakunnan alueen muuttamista taikka Suomen täysivaltaisuuden kannalta merkittävää toimivallan siirtoa Euroopan unionille, kansainväliselle järjestölle tai kansainväliselle toimielimelle, eduskunnan on se hyväksyttävä sitä lepäämään jättämättä päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä. [\(4.11.2011/1112\)](#)

Laissa kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamisesta voidaan säätää, että sen voimaantulosta säädetään asetuksella. Yleiset säännökset valtiosopimusten ja muiden kansainvälisten velvoitteiden julkaisemisesta annetaan lailla.

96 §

Eduskunnan osallistuminen Euroopan unionin asioiden kansalliseen valmisteluun

Eduskunta käsittelee ehdotukset sellaisiksi säädöksiksi, sopimuksiksi tai muiksi toimiksi, joista päätetään Euroopan unionissa ja jotka muutoin perustuslain mukaan kuuluisivat eduskunnan toimivaltaan.

Valtioneuvoston on toimitettava kirjelmällään 1 momentissa tarkoitettu ehdotus eduskunnalle viipymättä siitä tiedon saatuaan eduskunnan kannan määrittelyä varten. Ehdotus käsitellään suuressa valiokunnassa ja yleensä yhdessä tai useammassa sille lausuntonsa antavassa muussa valiokunnassa. Ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskeva ehdotus käsitellään kuitenkin ulkoasiainvaliokunnassa. Suuri valiokunta tai ulkoasiainvaliokunta voi tarvittaessa antaa ehdotuksesta lausunnon valtioneuvostolle. Puhemiesneuvosto voi päättää tällaisen asian ottamisesta keskusteltavaksi myös täysistunnossa, jolloin eduskunta ei kuitenkaan tee päätöstä asiasta.

Valtioneuvoston on annettava asianomaisille valiokunnille tiedot asian käsittelystä Euroopan unionissa. Suu-
relle valiokunnalle tai ulkoasiainvaliokunnalle on ilmoitettava myös valtioneuvoston kanta asiassa.

LIITE 3

Tekijänoikeuslaki (404/1961)**8 luku****Lain sovellettavuus****63 § (31.7.1974/648)****Alueellinen soveltaminen (22.5.2015/607)**

Tämän lain tekijänoikeutta koskevia säännöksiä sovelletaan:

- 1) Suomen kansalaisen tai Suomessa vakinaisen asuinpaikan omaavan henkilön valmistamaan teokseen;
- 2) teokseen, joka ensiksi on julkaistu Suomessa tai joka ensiksi on julkaistu toisessa valtiossa ja sen jälkeen kolmenkymmenen päivän kuluessa Suomessa;
- 3) elokuvateokseen, jonka tuottajan päätoimipaikka tai vakinainen asuinpaikka on Suomessa;
- 4) Suomessa olevaan rakennukseen; sekä
- 5) taideteokseen, joka on osana Suomessa olevasta rakennuksesta tai joka muuten on kiinnitetty maapohjaan.

Sovellettaessa 1 momentin 3 kohdan säännöstä pidetään tuottajana, jollei muuta osoiteta, henkilöä tai yhteisöä, jonka nimi on tavanmukaisesti ilmoitettu elokuvateoksessa.

Edellä 2 b luvussa olevia säännöksiä sovelletaan Suomessa tapahtuvaan kuvataiteen teoksen jälleenmyyntiin. Jos teoksen tekijä on muun kuin Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen eikä hänellä ole vakinaista asuinpaikkaa Euroopan talousalueella, 2 b luvun säännöksiä sovelletaan vain, jos tekijä on sellaisen valtion kansalainen, joka vastavuoroisesti soveltaa vastaavaa korvausta koskevia säännöksiä maassaan tapahtuvaan jälleenmyyntiin. Euroopan yhteisöjen komissio julkaisee luettelon näistä valtioista. Tällaisen tekijän oikeudenomistajaan sovelletaan 2 b lukua vain, jos oikeudenomistaja on komission luetteloon otetun valtion kansalainen. (5.5.2006/345)

Edellä 51–53 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan siitä riippumatta, kuka on luonut teoksen ja missä se on julkaistu. (24.3.1995/446)

63 a § (22.12.1995/1654)**Julkistamattoman teoksen suoja (22.5.2015/607)**

Mitä 44 a §:ssä säädetään, sovelletaan Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiseen ja henkilöön, jolla on vakinainen asuinpaikka tällaisessa valtiossa, sekä oikeushenkilöön, jolla on kotipaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

64 § (24.3.1995/446)**Lähioikeuksien alueellinen soveltaminen (22.5.2015/607)**

Edellä 45 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan, jos:

- 1) esitys tapahtuu Suomessa;
- 2) esitys on tallennettu 2 momentissa tarkoitettulle laitteelle; tai
- 3) esitys, jota ei ole tallennettu äänitteelle, sisältyy 6 momentissa tarkoitettuun lähetykseen.

Edellä 46 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan laitteeseen, jonka:

- 1) tuottaja on Suomen kansalainen tai suomalainen yritys taikka jonka tuottajalla on Suomessa vakinainen asuinpaikka tai toimipaikka;
 - 2) ääni on tallennettu laitteelle Suomessa.
- (22.5.2015/607)

Edellä 46 a §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan laitteeseen, jonka liikkuva kuva on tallennettu laitteelle Suomessa.

Mitä 47 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään, sovelletaan Suomessa tapahtuvaan julkiseen esitykseen, alkuperäiseen, muutoin kuin pyynnöstä tapahtuvaan yleisölle välittämiseen ja edelleen lähettämiseen, jos esityksessä, välittämisessä tai edelleen lähettämässä käytetään tämän pykälän 2 momentissa tarkoitettua laitetta.

(14.10.2005/821)

Mitä 47 §:n 3 momentissa säädetään, sovelletaan Suomessa tapahtuvaan julkiseen esitykseen ja muuhun kuin pyynnöstä tapahtuvaan yleisölle välittämiseen, jos esityksessä tai välittämisessä käytetään kaupallisilla merkinnöillä yleisön keskuuteen levitettyä tai välitettyä kuvallista musiikkitallointia, johon on Suomessa tallennettu sävellysteoksen esitys. (14.10.2005/821)

Edellä 48 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan:

- 1) Suomessa tapahtuvaan radio- ja televisiolähetystykseen; sekä
- 2) muualla tapahtuvaan radio- ja televisiolähetystykseen, jos lähettäjän päätoimipaikka on Suomessa.

Tämän lain 49 §:n 1 momentin 1 kohdan säännöksiä sovelletaan työhön, joka on ensiksi julkaistu Suomessa. Lain 49 §:n 1 momentin 2 kohdan säännöksiä sovelletaan työhön, jonka valmistanut henkilö on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen tai jonka valmistajalla on vakinainen asuinpaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Lain 49 §:n 1 momentin 2 kohdan säännöksiä sovelletaan myös työhön, jonka valmistaja on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion lainsäädännön mukaisesti perustettu yhtiö tai elinkeinonharjoittaja, jonka kotipaikka, keskushallinto tai pääasiallinen toimipaikka on Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Jos tällaisella yhtiöllä tai elinkeinonharjoittajalla on ainoastaan kotipaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa, sovelletaan 49 §:n 1 momentin 2 kohdan säännöksiä vain, jos sen toimilla on todellinen ja jatkuva yhteys Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion talouteen.

(3.4.1998/250)

Mitä 63 §:n 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa säädetään teoksesta, sovelletaan vastaavasti 49 a §:ssä tarkoitettuun valokuvaan.

Edellä 50 §:ssä olevia säännöksiä sovelletaan sanomalehtitiedotukseen, joka on vastaanotettu Suomessa.

64 a § (24.3.1995/446)

Satelliittivälitys (22.5.2015/607)

Kun tämän lain mukaan suojattua teosta kuljettavat yleisön vastaanotettavaksi tarkoitetut ohjelmasignaalit saatetaan Suomessa lähettäjäyrityksen valvonnassa ja vastuulla satelliittiin johtavaan ja maata kohti palaavaan katkeamattomaan välitysketjuun, sovelletaan tähän satelliittivälitykseen yleisölle 2 §:n säännöksiä yleisön saattaviin saattamisesta ja muita tämän lain radio- ja televisiolähetystyksiä koskevia säännöksiä.

Jos 1 momentissa tarkoitettu satelliittivälitys yleisölle tapahtuu sellaisessa Euroopan talousalueen ulkopuolella olevassa valtiossa, jonka lainsäädännön suojataso ei vastaa tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavia tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin (93/83/ETY) 2 luvussa säädettyä suojatasoa ja

- 1) signaalit lähetetään kohti satelliittia Suomessa sijaitsevalta lähetysasemalta tai
- 2) tapauksessa, jossa ei käytetä Suomessa sijaitsevaa lähetysasemaa, Suomeen sijoittautunut lähettäjäyrittäjä on antanut välityksen toisten tehtäväksi,

katsotaan satelliittivälityksen yleisölle tapahtuvan Suomessa. Siihen sovelletaan 2 §:n säännöksiä yleisön saataviin saattamisesta ja muita tämän lain radio- ja televisiolähetyksiä koskevia säännöksiä.

64 b § (14.10.2005/821)

Teknisiä toimenpiteitä ja sähköisiä hallinnointitietoja koskevien säännösten soveltaminen

(22.5.2015/607)

Edellä 50 a, 50 b ja 50 d §:ssä säädettyjä kieltoja sovelletaan Suomessa tapahtuvaan, mainituissa pykälissä tarkoitettuun menettelyyn.

Mitä 50 c §:ssä säädetään, sovelletaan teosten käyttämiseen Suomessa.

65 §

Vastavuoroisuus (22.5.2015/607)

Tasavallan presidentti voi, vastavuoroisuuden ehdolla, antaa määräyksiä tämän lain soveltamisesta toiseen maahan nähden, samoin kuin teokseen, jonka kansainvälinen järjestö on ensiksi julkaissut, ja julkaisemattomaan teokseen, jonka julkaisemiseen sellaisella järjestöllä on oikeus.

LIITE 4

Asetus tekijänoikeuslain soveltamisesta eräissä tapauksissa Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin oleviin suojan kohteisiin

(575/1995)

Opetusministeriön toimialaan kuuluvia asioita käsittelemään määrätyn ministerin esittelystä säädetään 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 65 §:n nojalla:

1 §

Tekijänoikeuslain 45, 46, 46 a, 48 ja 49 a §:ää sovelletaan Euroopan talousalueeseen kuuluvista valtioista peräisin oleviin suojan kohteisiin sen mukaan kuin tässä asetuksessa säädetään.

2 §

Tekijänoikeuslain 45 §:ää sovelletaan:

- 1) esitykseen, joka tapahtuu Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa;
 - 2) esitykseen, joka on tallennettu 3 §:ssä tarkoitetulle laitteelle; sekä
 - 3) esitykseen, jota ei ole tallennettu äänitteelle mutta joka sisältyy 5 §:ssä tarkoitettuun lähetykseen.
- Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta yleisradioidun esityksen edelleen lähettämiseen.

3 §

Tekijänoikeuslain 46 §:ää sovelletaan laitteeseen, jonka ääni on tallennettu laitteelle Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

4 §

Tekijänoikeuslain 46 a §:ää sovelletaan laitteeseen, jonka liikkuva kuva on tallennettu laitteelle Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

5 §

Tekijänoikeuslain 48 §:ää sovelletaan:

- 1) Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen; sekä
- 2) muualla tapahtuvaan radio- ja televisiolähetykseen, jos lähettäjän päätoimipaikka on Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

6 §

Tekijänoikeuslain 49 a §:ää sovelletaan valokuvaan, jonka valmistanut henkilö on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen tai jonka valmistajalla on vakituinen asuinpaikka Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

7 §

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä toukokuuta 1995.

LIITE 5

Bernin sopimus

(Suomen säädöskokoelma 770/1986, sopimussarja 78/1986)

Laki**Pariisissa vuonna 1971 tarkistetun kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskevan Bernin yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä**

Annettu Naantalissa 11 päivänä heinäkuuta 1986

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Pariisissa 24 päivänä heinäkuuta 1971 tarkistetun kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskevan Bernin yleissopimuksen määräykset ovat, mikäli ne kuuluvat lainsäädännön alaan, voimassa niin kuin siitä on sovittu.

2 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

3 §

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

(Suomen säädöskokoelma 771/1986, sopimussarja 79/1986)

Asetus

Pariisissa vuonna 1971 tarkistetun kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskevan Bernin yleissopimuksen voimaansaattamisesta ja sen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta

Annettu Helsingissä 17 päivänä lokakuuta 1986

Ulkoasiainministerin esittelystä säädetään:

1 §

Pariisissa 24 päivänä heinäkuuta 1971 tarkistettu kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskeva Bernin yleissopimus, jonka eräät määräykset on hyväksytty 11 päivänä heinäkuuta 1986 annetulla lailla (770/1986) ja jonka tasavallan presidentti on ratifioinut niin ikään 11 päivänä heinäkuuta 1986 ja jota koskeva ratifioimiskirja on talletettu Maailman henkisen omaisuuden järjestön pääjohtajan huostaan 25 päivänä heinäkuuta 1986, tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta niin kuin siitä on sovittu.

2 §

Suomen lain mukaista suojaa ei myönnetä sellaiselle 1 §:ssä mainitussa yleissopimuksessa tarkoitettulle teokselle, jonka alkuperämaan lain mukainen suoja-aika on päättynyt.

Alkuperämaa määräytyy 1 momenttia sovellettaessa yleissopimuksen 5 artiklan 4 kappaleen mukaisesti.

3 §

Pariisissa vuonna 1971 tarkistetun kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamista koskevan Bernin yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 11 päivänä heinäkuuta annettu laki (770/1986) ja tämä asetus tulevat voimaan 1 päivänä marraskuuta 1986.

LIITE 6

TRIPS-sopimus

(Suomen säädöskokoelma 16/1995)

Annettu Helsingissä 29 päivänä joulukuuta 1994

Laki**Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen ja sen liitesopimusten eräiden määräysten hyväksymisestä**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Marrakeshissa 15 päivänä huhtikuuta 1994 tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen (GATT) puitteissa vuosina 1986-1994 käydyissä monenvälisissä kauppaneuvotteluissa tehdyn Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen ja sen II artiklassa tarkoitettujen liitesopimusten määräykset ovat, mikäli ne kuuluvat lainsäädännön alaan, voimassa niin kuin siitä on sovittu.

2 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

3 §

Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

(Suomen säädöskokoelma 17/1995)

Asetus

Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen ja sen liitesopimusten voimaansaattamisesta sekä näiden eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta

Annettu Helsingissä 5 päivänä tammikuuta 1995

1 §

Marrakeshissa 15 päivänä huhtikuuta 1994 tehty Maailman kauppajärjestön perustamissopimus ja sen II artiklassa tarkoitetut liitesopimukset, joiden eräät määräykset on hyväksytty 29 päivänä joulukuuta 1994 annetulla, myös Ahvenanmaan maakuntapäivien osaltaan hyväksymällä lailla (16/95), jotka tasavallan presidentti on hyväksynyt niin ikään 29 päivänä joulukuuta 1994 ja joiden ratifioimisasiakirja on talletettu GATT 1947 -sopimuksen Sopimuspuolten pääjohtajan huostaan 30 päivänä joulukuuta 1994, ovat voimassa 1 päivästä tammikuuta 1995.

Teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyviä näkökohtia koskevan sopimuksen määräyksiä sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä tammikuuta 1996 alkaen.

2 §

Tarkempia määräyksiä sopimusten soveltamisesta antaa tarvittaessa valtioneuvosto.

3 §

Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen ja sen liitesopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 29 päivänä joulukuuta 1994 annettu laki (16/95) ja tämä asetus tulevat voimaan 10 päivänä tammikuuta 1995.

(Sopimusteksti on julkaistu Suomen säädöskokoelman sopimussarjan n:ossa 5/95)

LIITE 7

WCT

(Suomen säädöskokoelma 823/2005)

Laki

WIPO:n tekijänoikeussopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Annettu Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 2005

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Genevessä 20 päivänä joulukuuta 1996 tehdyn WIPO:n tekijänoikeussopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Tämän lain voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella.

(Suomen säädöskokoelma 94/2010)

Tasavallan presidentin asetus

WIPO:n tekijänoikeussopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta

Annettu Helsingissä 5 päivänä helmikuuta 2010

Tasavallan presidentin päätöksen mukaisesti, joka on tehty opetusministeriön toimialaan kuuluvia asioita käsittelemään määrätyn kulttuuri- ja urheiluministerin esittelystä, säädetään:

1 §

Genevessä 20 päivänä joulukuuta 1996 tehty WIPO:n tekijänoikeussopimus tulee voimaan 14 päivänä maaliskuuta 2010 niin kuin siitä on sovittu.

Eduskunta on hyväksynyt sopimuksen 4 päivänä lokakuuta 2005 ja tasavallan presidentti 14 päivänä lokakuuta 2005. Liittymiskirja on talletettu Maailman henkisen omaisuuden järjestön WIPO:n pääjohtajan huostaan 14 päivänä joulukuuta 2009.

2 §

WIPO:n tekijänoikeussopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annettu laki (823/2005) tulee voimaan 14 päivänä maaliskuuta 2010.

3 §

Sopimuksen muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat asetuksena voimassa.

4 §

Tämä asetus tulee voimaan 14 päivänä maaliskuuta 2010.

(Sopimusteksti on julkaistu Suomen säädöskokoelman sopimussarjan n:ossa 17/2010)

LIITE 8

Rooman sopimus
(Suomen säädöskokoelman sopimussarja 56/1983)
(Suomen säädöskokoelma 795/1983)

Asetus
esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyritysten suojaamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta

Annettu Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 1983

Ulkoasiainministerin esittelystä säädetään:

1 §

Roomassa 26 päivänä lokakuuta 1961 esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyritysten suojaamisesta tehty kansainvälinen yleissopimus, jonka tasavallan presidentti on ratifioinut 21 päivänä tammikuuta 1983 ja jota koskeva ratifioimiskirja on talletettu Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan 21 päivänä heinäkuuta 1983, tulee voimaan 21 päivänä lokakuuta 1983 niin kuin siitä on sovittu, ottaen kuitenkin huomioon 2 §:ssä mainitut varaumat.

2 §

Esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyritysten suojaamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen ratifioinnin yhteydessä Suomi on tehnyt seuraavat varaumat:

1. Varauma sopimuksen 6 artiklan 2 kappaleeseen nähden. Tämän mukaisesti radioyrityksille annetaan suoja ainoastaan, jos niiden kotipaikka on toisessa sopimusvaltiossa ja lähetys on tapahtunut samassa valtiossa sijaitsevasta lähettimestä.
2. Varauma sopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen alakohtaan (a) (i) nähden. Tämän mukaisesti sopimuksen 12 artiklan määräyksiä ei sovelleta äänitteisiin, jotka radioyritys on hankkinut ennen syyskuun 1 päivää 1961.
3. Varauma sopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen alakohtaan (a) (ii) nähden. Tämän mukaisesti sopimuksen 12 artiklan määräyksiä sovelletaan ainoastaan radio- ja televisiolähettyksiin.
4. Varauma sopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen alakohtaan (a) (iv) nähden. Tämän mukaisesti sellaisten äänitteiden suoja, joihin ääni talletettiin ensimmäiseksi toisessa sopimusvaltiossa, rajoitetaan sopimuksen 12 artiklassa määrätyn suojan laajuuden ja voimassaolon osalta vastaavaksi kuin asianomaisen toisen sopimusvaltion voimassaolevat säännökset edellyttävät sellaisilta äänitteiltä, joihin ääni talletettiin ensimmäiseksi Suomessa.
5. Varauma sopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen alakohtaan (b) nähden. Tämän mukaisesti sopimuksen 13 artiklan alakohdan (d) määräyksiä sovelletaan ainoastaan televisiolähetysten julkiseen toisintamiseen elokuvateatterissa tai vastaavissa tiloissa.
6. Varauma sopimuksen 17 artiklaan nähden. Tämän mukaisesti sopimuksen 5 artiklassa mainittuja tarkoituksia varten sovelletaan yksinomaan tallennuskriteeriä ja 16 artiklan 1 kappaleen alakohdassa (a) (iv) mainittuja tarkoituksia varten sovelletaan tallennuskriteeriä kansallisuuskriteerin sijasta.

3 §

Tämä asetus tulee voimaan 21 päivänä lokakuuta 1983

(Suomen säädöskokoelma 92/1994)

Asetus

esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyritysten suojaamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta annetun asetuksen 2 §:n muuttamisesta

Annettu Helsingissä 31 päivänä tammikuuta 1994

Ulkoasiainministerin esittelystä

muutetaan esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyritysten suojaamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta annetun asetuksen 2 §, sellaisena kuin se on 14 päivänä lokakuuta 1983 annetussa asetuksessa (795/83), seuraavasti:

2 §

Suomi on tehnyt esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyritysten suojaamisesta tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen seuraavat varaukset:

1. Viitaten yleissopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen a (i) kohtaan yleissopimuksen 12 artiklan määräyksiä ei sovelleta äänitteisiin, jotka radioyritys on hankkinut ennen syyskuun 1 päivää 1961.
 2. Viitaten yleissopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen a (ii) kohtaan yleissopimuksen 12 artiklan määräyksiä sovelletaan ainoastaan radio- ja televisiolähetyksiin sekä ansiotarkoituksessa tapahtuvaan muuhun julkiseen esittämiseen.
 3. Viitaten yleissopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen a (iv) kohtaan sellaisten äänitteiden suoja, joihin ääni tallennettiin ensimmäiseksi toisessa sopimusvaltiossa, rajoitetaan yleissopimuksen 12 artiklassa määrätyn suojan laajuuden ja voimassaoloajan osalta vastaavaksi kuin asianomaisen toisen sopimusvaltion voimassaolevat säännökset edellyttävät sellaisilta äänitteiltä, joihin ääni ensimmäistä kertaa tallennettiin Suomessa.
 4. Viitaten yleissopimuksen 17 artiklaan yleissopimuksen 5 artiklassa mainittuja tarkoituksia varten sovelletaan yksinomaan tallentamiskriteeriä ja 16 artiklan 1 kappaleen a (iv) kohdassa mainittuja tarkoituksia varten sovelletaan tallennuskriteeriä kansallisuuskriteerin sijasta.
-

Tämä asetus tulee voimaan 7 päivänä helmikuuta 1994

(Suomen säädöskokoelman sopimussarja 68/2016)

(Suomen säädöskokoelma 849/2016)

Valtioneuvoston asetus

esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyri- tysten suojaamisesta tehdyn kansainväli- sen yleissopimuksen voimaansaattamisesta annetun asetuksen 2 §:n muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti muutetaan esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyri-
tysten suojaamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta annetun asetuksen
(795/1983) 2 §, sellaisena kuin se on asetuksessa 92/1994, seuraavasti:

2§

Suomi on tehnyt esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyri-
tysten suojaamisesta tehtyyn kansainväliseen yleissopimukseen seuraavat varau-
mat:

- 1) viitaten yleissopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen a (i) kohtaan yleissopimuksen 12 artiklan määräyksiä ei sovelleta äänitteisiin, jotka radioyri-
tys on hankkinut ennen syyskuun 1 päivää 1961;
- 2) viitaten yleissopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen a (ii) kohtaan yleissopimuksen 12 artiklan määräyksiä sovelletaan ainoastaan radio- ja televisiolähetys-
lähetys- ja ansiotarkoituksessa tapahtuvaan muuhun julkiseen esitykseen;
- 3) viitaten yleissopimuksen 16 artiklan 1 kappaleen a (iv) kohtaan sellaisten äänitteiden suoja, joihin ääni talletettiin ensimmäiseksi toisessa sopimusvaltiossa, rajoitetaan yleissopimuksen 12 artiklassa määrätyn suo-
janlaajuuden ja voimassaoloajan osalta vastaavaksi kuin asianomaisen toisen sopimusvaltion voimassaolevat säännökset edellyttävät sellaisilta äänitteiltä, joihin ääni talletettiin ensimmäisen kerran Suomessa. Suomi on lisäksi antanut esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyri-
tysten suojaamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleessa tarkoitetun ilmoituksen: Viitaten yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleeseen yleissopimuksen 5 artiklan yhteydessä ei sovelleta julkaisukriteeriä.

Tämä asetus tulee voimaan 18 päivänä lokakuuta 2016.

Helsingissä 13 päivänä lokakuuta 2016

(Suomen säädöskokoelman sopimussarja 69/2016)

**Opetus- ja kulttuuriministeriön ilmoitus
esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radiorytysten suojaamisesta tehtyyn
kansainväliseen yleissopimukseen tehdyistä varaumista**

Opetus- ja kulttuuriministeriö ilmoittaa, että Suomi on peruuttanut 18 päivänä huhtikuuta 2016 esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radiorytysten suojaamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 56/1983) 17 artiklan mukaisesti tehdyn varauman ja antanut yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaaleen mukaisen ilmoituksen Yhdistyneiden kansakuntien pääsihteerille:

Pursuant to Article 5 (3) of the Convention, the Republic of Finland declares that it will not apply the criterion of publication.

Helsingissä 13 päivänä lokakuuta 2016

LIITE 9

WPPT

(Suomen säädöskokoelma 824/2005)

Laki

WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Annettu Helsingissä 14 päivänä lokakuuta 2005

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Genevessä 20 päivänä joulukuuta 1996 tehdyn WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Tämän lain voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella.

(Suomen säädöskokoelma 95/2010)

Tasavallan presidentin asetus

WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta

Annettu Helsingissä 5 päivänä helmikuuta 2010

Tasavallan presidentin päätöksen mukaisesti, joka on tehty opetusministeriön toimialaan kuuluvia asioita käsittelemään määrätyn kulttuuri- ja urheiluministerin esittelystä, säädetään:

1 §

Genevessä 20 päivänä joulukuuta 1996 tehty WIPO:n esitys- ja äänitesopimus tulee voimaan 14 päivänä maaliskuuta 2010 niin kuin siitä on sovittu.

Eduskunta on hyväksynyt sopimuksen 4 päivänä lokakuuta 2005 ja tasavallan presidentti 14 päivänä lokakuuta 2005. Liittymiskirja on talletettu Maailman henkisen omaisuuden järjestön WIPO:n pääjohtajan huostaan 14 päivänä joulukuuta 2009.

2 §

Suomi on WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen liittymiskirjan tallettamisen yhteydessä antanut seuraavan ilmoituksen:

Sopimuksen 3 artiklan 3 kohdan mukaisesti Suomen tasavalta käyttää hyväkseen esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyrietysten suojaamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen (*Rooman sopimus*) 17 artiklan mukaisia mahdollisuuksia ja viittaa Rooman sopimuksen ratifioinnin yhteydessä antamaansa ilmoitukseen, jossa se totesi soveltavansa sanotun sopimuksen 5 artiklan yhteydessä pelkästään tallennuskriteeriä ja 16 artiklan 1 kappaleen alakohdan (a) (iv) yhteydessä tallennuskriteeriä kansallisuuskriteerin sijasta.

3 §

WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annettu laki (824/2005) tulee voimaan 14 päivänä maaliskuuta 2010.

4 §

Sopimuksen muut kuin lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat asetuksena voimassa.

5 §

Tämä asetus tulee voimaan 14 päivänä maaliskuuta 2010.

(Sopimusteksti on julkaistu Suomen sädöskokoelman sopimussarjan n:ossa 19/2010)

Sopimussarja 70/2016 (Suomen säädöskokoelma 850/2016)

Valtioneuvoston asetus

WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta annetun tasavallan presidentin asetuksen 2 §:n muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti muutetaan WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta annetun tasavallan presidentin asetuksen (95/2010) 2 § seuraavasti:

2§

Suomi on antanut WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen tallettajana toimivalle WIPO:n pääjohtajalle seuraavan ilmoituksen, joka korvaa liittymiskirjan tallettamisen yhteydessä 14 päivänä joulukuuta 2009 annetun ilmoituksen:

Sopimuksen 3 artiklan 3 kohdan mukaisesti Suomen tasavalta käyttää hyväkseen esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyriyten suojaamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen (Rooman sopimus) 5 artiklan 3 kappaleen mukaista mahdollisuutta ja viittaa Rooman sopimuksen yhteydessä 18 päivänä huhtikuuta 2016 antamaansa ilmoitukseen, jossa se totesi, että sanotun sopimuksen 5 artiklan yhteydessä ei sovelleta julkaisukriteeriä.

Tämä asetus tulee voimaan 18 päivänä lokakuuta 2016.

Helsingissä 13 päivänä lokakuuta 2016

Sopimussarja 71/2016

Opetus- ja kulttuuriministeriön ilmoitus

WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen yhteydessä annetusta ilmoituksesta

Opetus- ja kulttuuriministeriö ilmoittaa, että Suomi on muuttanut WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen (SopS 19/2010) 3 artiklan 3 kappaleen mukaisen ilmoituksen 13 päivänä huhtikuuta 2016 Maailman henkisen omaisuuden järjestön WIPO:n pääjohtajalle:

Pursuant to Article 3 (3) of the Treaty, the Republic of Finland availing itself of the possibilities provided in Article 5 (3) of the Rome Convention, declares that it will not apply the criterion of publication.

Helsingissä 13 päivänä lokakuuta 2016

LIITE 10

Internationell upphovsrättsförordning (1994:193)

SFS nr: 1994:193

Departement/myndighet: Justitiedepartementet L3

Utfärdad: 1994-04-14

Ändrad: t.o.m. SFS 2009:1420

Ändringsregister: SFSR (Lagrummet)

Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.se

Innehåll:

- Övergångsbestämmelser

1 § I denna förordning finns föreskrifter om tillämpningen av lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen) med avseende på andra länder och mellanstatliga organisationer.

Vid tillämpningen av upphovsrättslagen skall den som är medborgare i ett land som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (ett EES-land) alltid behandlas som om han vore svensk medborgare. Vid tillämpningen av lagen skall en juridisk person från ett EES-land alltid behandlas som en svensk juridisk person och en juridisk person med säte i ett EES-land alltid behandlas som en juridisk person med säte i Sverige. Förordning (1995:1275).

Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk

2 § Bestämmelserna om upphovsrätt i upphovsrättslagen skall tillämpas på

1. verk av den som är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i ett annat land än Sverige inom den internationella unionen för skydd av litterära och konstnärliga verk (Bernunionen),
2. verk som först har getts ut i ett annat unionsland än Sverige,
3. verk som först har getts ut i ett land utanför unionen och därefter inom trettio dagar i ett unionsland,
4. filmverk vars producent har sitt säte eller sin vanliga vistelseort i ett annat unionsland än Sverige,
5. byggnadsverk som är uppförda i ett annat unionsland än Sverige, och
6. verk av grafisk eller plastisk konst som utgör del av en byggnad som är uppförd i ett annat unionsland än Sverige eller som på något annat sätt är fast förenade med marken i ett sådant land.

Vid tillämpningen av första stycket 4 anses den vars namn på sedvanligt sätt har satts ut på exemplar av filmverket som dess producent, om inte något annat visas.

Bestämmelserna i 26 n-26 p §§ upphovsrättslagen skall tillämpas på verk av den som är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i ett annat unionsland än Sverige, om det andra unionslandet har genomfört en sådan ersättningsordning som avses i artikel 14 ter i Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk.

Vad som sägs i första stycket gäller inte bestämmelserna i 44 a § upphovsrättslagen. Förordning (2007:520).

3 § Skyddet enligt svensk lag skall inte gälla när skyddstiden i verkets hemland har gått ut.

Om verket först har getts ut i ett unionsland, är detta land verkets hemland. Om verket inom trettio dagar har getts ut i flera unionsländer, är hemlandet det land som har den kortaste skyddstiden. Om verket inom trettio dagar har getts ut i ett land utanför unionen och i ett unionsland, är unionslandet hemland.

Om ett verk inte har hemland inom unionen enligt andra stycket, är hemlandet det unionsland där upphovsmannen är medborgare eller har sin vanliga vistelseort. För filmverk vars producent har sitt säte eller sin vanliga vistelseort i ett unionsland är dock detta land hemland. För byggnadsverk som är uppförda i ett unionsland, för konstverk som utgör del av en byggnad som är uppförd i ett unionsland och för konstverk som på något annat sätt är fast förenade med marken i ett sådant land är detta land hemland.

4 § I fråga om ett avtal om bidrag till ett filmverk som avses i 2 § 1--4 gäller vad som sägs i 39 § upphovsrättslagen, om inte något annat följer av avtalet. Lagen i det land där filmproducenten har sitt säte eller sin vanliga vistelseort bestämmer huruvida ett sådant avtal skall vara skriftligt för att det skall ha en sådan verkan som avses i första meningen.

Första stycket tillämpas också på avtal om bidrag till sådana filmverk som avses i 60 § upphovsrättslagen om verket enligt 3 §

1. har hemland i ett annat unionsland än Sverige, eller
2. har hemland i Sverige utan att svensk lag skall tillämpas på avtalet.

5 § Bestämmelserna i 2 - 4 §§ skall tillämpas också i fråga om rätten till fotografisk bild enligt upphovsrättslagen.

Världskonventionen om upphovsrätt

6 § Bestämmelserna om upphovsrätt i upphovsrättslagen skall tillämpas på

1. verk av den som är medborgare i ett annat land än Sverige vilket är anslutet till Världskonventionen om upphovsrätt i dess ursprungliga lydelse eller den ändrade lydelse som den fick i Paris den 24 juli 1971,
2. verk av den som har hemvist i ett land som avses i 1, om landet genom sin lagstiftning likställer honom eller henne med sina egna medborgare när det gäller tillämpningen av Världskonventionen,
3. verk av statslösa eller flyktingar som har sin vanliga vistelseort i ett land som är anslutet till tilläggsprotokoll 1 till konventionen i dess ursprungliga eller ändrade lydelse, och
4. verk som först har getts ut i ett land som är anslutet till konventionen i dess ursprungliga eller ändrade lydelse.

Vad som sägs i första stycket gäller inte bestämmelserna i 26 n-26 p och 44 a §§ upphovsrättslagen. Förordning (2008:851).

7 § Skyddet enligt svensk lag ska inte gälla när skyddstiden i verkets hemland har gått ut.

Om verket först har getts ut i ett land som är anslutet till världskonventionen, är detta land verkets hemland. Om verket inom trettio dagar har getts ut i flera sådana länder, är hemlandet det land som har den kortaste skyddstiden. Om verket först har getts ut i ett land som inte är anslutet till konventionen eller om verket inte har getts ut, är hemlandet det konventionsland där upphovsmannen är

medborgare eller, under de förutsättningar som anges i 6 § första stycket 2 och 3, har hemvist eller sin vanliga vistelseort. Förordning (2008:851).

8 § Bestämmelserna i 6 och 7 §§ gäller inte verk vars hemland enligt 3 § är

1. ett land inom Bernunionen, eller
2. ett land som har trätt ut ur unionen efter den 1 januari 1951.

Bestämmelserna gäller dock om landet

1. är ett utvecklingsland enligt b i tilläggsdeklarationen om artikel XVII i den ändrade lydelsen av världskonventionen, och
2. vid utträdet ur Bernunionen deponerade ett meddelande hos generaldirektören för Förenta nationernas organisation för uppfostran, vetenskap och kultur (UNESCO) om att landet betraktar sig som ett utvecklingsland. Förordning (2008:851).

9 § Bestämmelserna i 6-8 §§ ska tillämpas också i fråga om rätten till fotografisk bild enligt upphovsrättslagen. Förordning (2008:851).

Verk av Förenta nationerna m. m.

10 § Bestämmelserna om upphovsrätt och rätt till fotografisk bild i upphovsrättslagen skall tillämpas på

1. verk och fotografiska bilder som först har getts ut av Förenta nationerna, något av Förenta nationernas fackorgan eller Organisationen av amerikanska stater, och
2. utgivna verk och fotografiska bilder som någon av dessa organisationer får ge ut.

Vad som sägs i första stycket gäller inte bestämmelserna i 26 n-26 p och 44 a §§ upphovsrättslagen. Förordning (2008:851).

Romkonventionen

11 § Bestämmelserna i 45 § upphovsrättslagen och till denna anslutande bestämmelser i lagen i övrigt ska tillämpas på

1. framföranden som har gjorts i ett annat land än Sverige vilket är anslutet till internationella konventionen den 26 oktober 1961 om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram och radioföretag (Romkonventionen),
2. framföranden i en ljudupptagning, om ljudupptagningen har gjorts i ett konventionsland,
3. framföranden i en ljudupptagning vars framställare är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i eller är en juridisk person från ett konventionsland, och
4. framföranden som inte har tagits upp på en anordning genom vilken framförandet kan återges och som ingår i en ljudradio- eller televisionsutsändning som sänds från ett konventionsland eller av ett radio- eller televisionsföretag som har sitt säte i ett konventionsland.

Det som sägs i första stycket gäller dock inte bestämmelserna om tillgängliggörande för allmänheten av upptagningar i 45 § första stycket 3 upphovsrättslagen. Förordning (2008:851).

12 § Bestämmelserna i 48 § upphovsrättslagen och till denna anslutande bestämmelser i lagen i övrigt ska tillämpas på

1. ljudradio- och televisionsutsändningar som har gjorts i ett annat land än Sverige vilket är anslutet till Romkonventionen, och
2. utsändningar av radio- eller televisionsföretag som har sitt säte i ett konventionsland.

Det som sägs i första stycket gäller dock inte bestämmelserna om spridning till allmänheten i 48 § första stycket 3 samt om överföring av upptagna utsändningar i 48 § första stycket 5 upphovsrättslagen. Förordning (2008:851).

13 § En framställare av en ljudupptagning och de utövande konstnärer vars framförande finns på en sådan ska ha rätt till ersättning på motsvarande sätt som anges i 47 § andra-fjärde styckena upphovsrättslagen, om

1. ljudupptagningen har gjorts i ett annat land än Sverige och det landet är anslutet till Romkonventionen, eller
2. framställaren är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i eller är en juridisk person från ett konventionsland.

Rätten till ersättning enligt första stycket gäller endast om ljudupptagningen används

1. vid en ljudradio- eller televisionsutsändning,
2. vid annan överföring till allmänheten, eller
3. vid ett offentligt framförande.

Rätten till ersättning enligt första och andra stycket gäller inte ljudfilm.

Bestämmelserna i 45 § tredje stycket och 46 § tredje stycket upphovsrättslagen ska tillämpas på rätten till ersättning enligt första och andra stycket.

Rätten till ersättning enligt första och andra stycket gäller endast i den omfattning och under den tid som det andra landet ger en rätt till ersättning för användning av ljudupptagningar med anknytning till Sverige. Den omständigheten att landet i fråga endast ger rätt till ersättning till antingen framställaren eller de utövande konstnärer vars framförande finns på ljudupptagningen, ska dock inte påverka rätten till ersättning. Förordning (2008:851).

14 § Rättigheterna enligt 11 § första stycket 1 och 2 samt 12 § första stycket 1 ska inte gälla när skyddstiden har gått ut i det land där framförandet, ljudupptagningen eller utsändningen gjordes. Rättigheterna enligt 11 § första stycket 3 ska inte gälla när skyddstiden i det land som framställaren är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i eller är en juridisk person från har gått ut. I fråga om framföranden och utsändningar som skyddas enligt 11 § första stycket 4 eller 12 § första stycket 2 ska skyddet inte gälla när skyddstiden i det land där företaget har sitt säte har gått ut. Förordning (2008:851).

Den Europeiska televisionsöverenskommelsen

15 § Bestämmelserna i 48 § upphovsrättslagen och till denna anslutande bestämmelser i lagen i övrigt ska tillämpas på televisionsutsändningar som görs i ett annat land än Sverige vilket är anslutet till europeiska överenskommelsen den 22 juni 1960 om skydd för televisionsutsändningar samt till läggingsprotokoll den 22 januari 1965 och den 21 mars 1983. Bestämmelserna ska också tillämpas på utsändningar av televisionsföretag som har sitt säte i ett sådant land.

Det som sägs i första stycket gäller dock inte bestämmelserna om spridning till allmänheten i 48 § första stycket 3 upphovsrättslagen.

Skyddet enligt första stycket ska inte gälla när skyddstiden har gått ut i det land där utsändningen ägde rum eller televisionsföretaget har sitt säte.

I fråga om televisionsutsändningar från Storbritannien ska rätten till upptagning av en utsändning på en anordning genom vilken den kan återges och rätten till exemplarframställning av en upptagning av utsändningen inte gälla upptagning av stillbilder genom fotografi och framställning av exemplar av sådana bilder. Förordning (2008:851).

Avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter

16 § Bestämmelserna om upphovsrätt i upphovsrättslagen skall tillämpas på verk av den som är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i ett annat land än Sverige som är anslutet till Världshandelsorganisationen och därmed har godkänt avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (ett WTO-land).

Bestämmelserna i 26 n-26 p §§ upphovsrättslagen skall tillämpas på verk av den som är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i ett WTO-land, om det andra landet har genomfört en sådan ersättningsordning som avses i artikel 14 ter i Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk.

Vad som sägs i första stycket gäller inte bestämmelserna i 44 a § upphovsrättslagen. Förordning (2008:851).

17 § Bestämmelserna i 3 § skall tillämpas även på verk av den som är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i ett WTO-land.

Bestämmelserna i 4 § skall tillämpas även i fråga om ett avtal om bidrag till ett filmverk av den som är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i ett WTO-land. Förordning (2008:851).

18 § Bestämmelserna i 45 § upphovsrättslagen och till paragrafen anslutande bestämmelser i lagen i övrigt ska tillämpas på ett framförande av den som är medborgare i ett WTO-land, dock endast när det gäller

1. upptagning av framförandet på ljudanordning genom vilken det kan återges,
2. trådlös utsändning av framförandet i ljudradio eller television eller tillgängliggörande för allmänheten av framförandet genom direkt överföring,
3. exemplarframställning av upptagningar av utsändningen, och
4. tillgängliggörande för allmänheten av framförandet genom uthyrning av ljudupptagningar. Förordning (2008:851).

19 § Bestämmelserna i 46 § upphovsrättslagen och till paragrafen anslutande bestämmelser i lagen i övrigt skall tillämpas på ljudupptagningar vars framställare är medborgare i ett WTO-land eller juridisk person från ett WTO-land såvitt avser tillgängliggörande för allmänheten genom uthyrning. Förordning (2008:851).

20 § Bestämmelserna i 48 § upphovsrättslagen och till paragrafen anslutande bestämmelser i lagen i övrigt ska tillämpas på utsändningar av radio- eller televisionsföretag som har säte i ett WTO-land, dock endast när det gäller

1. upptagning av utsändningar på anordningar genom vilka de kan återges,
2. trådlös återutsändning av utsändningar,
3. återgivning för allmänheten av televisionsutsändningar på platser där allmänheten har tillträde mot inträdesavgift,
4. exemplarframställning av upptagningar av utsändningen, och
5. spridning till allmänheten av ljudupptagningar genom uthyrning. Förordning (2008:851).

WIPO-fördraget om upphovsrätt

21 § Bestämmelserna om upphovsrätt samt bestämmelserna om skydd för tekniska åtgärder och för elektronisk information om rättighetsförvaltning i upphovsrättslagen ska tillämpas på

1. verk av den som är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i ett annat land än Sverige vilket är anslutet till WIPO-fördraget om upphovsrätt, antaget den 20 december 1996,
2. verk som först har getts ut i ett annat fördragsland än Sverige,
3. verk som först har getts ut i ett land som inte är fördragsland och därefter inom trettio dagar i ett fördragsland,
4. filmverk vars producent har sitt säte eller sin vanliga vistelseort i ett annat fördragsland än Sverige,
5. byggnadsverk som är uppförda i ett annat fördragsland än Sverige, och
6. verk av grafisk eller plastisk konst som utgör del av en byggnad som är uppförd i ett annat fördragsland än Sverige eller som på något annat sätt är fast förenade med marken i ett sådant fördragsland.

Vid tillämpningen av första stycket 4 anses den vars namn på sedvanligt sätt har satts ut på exemplar av filmverket som dess producent, om inte något annat visas.

Bestämmelserna i 26 n-26 p §§ upphovsrättslagen ska tillämpas på verk av den som är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i ett annat fördragsland än Sverige, om det andra fördragslandet har genomfört en sådan ersättningsordning som avses i artikel 14 ter i Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk.

Det som sägs i första stycket gäller inte bestämmelserna i 44 a § upphovsrättslagen. Förordning (2008:851).

22 § Bestämmelserna i 3 § ska tillämpas även på verk av den som är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i ett annat land än Sverige vilket är anslutet till WIPO-fördraget om upphovsrätt.

Bestämmelserna i 4 § ska tillämpas även i fråga om ett avtal om bidrag till ett filmverk av den som är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i ett fördragsland. Förordning (2008:851).

23 § Bestämmelserna i 21 och 22 §§ ska tillämpas också i fråga om rätten till fotografisk bild enligt upphovsrättslagen. Förordning (2008:851).

WIPO-fördraget om framföranden och fonogram

24 § Bestämmelserna i 45 § upphovsrättslagen och till denna anslutande bestämmelser i lagen i övrigt ska tillämpas på

1. framföranden som har gjorts i ett annat land än Sverige vilket är anslutet till WIPO-fördraget om framföranden och fonogram, antaget den 20 december 1996,
2. framföranden i en ljudupptagning, om ljudupptagningen har gjorts i ett fördragsland,
3. framföranden i en ljudupptagning vars framställare är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i eller är en juridisk person från ett fördragsland, och
4. framföranden som inte har tagits upp på en anordning genom vilken framförandet kan återges och som ingår i en ljudradio- eller televisionsutsändning av ett radio- eller televisionsföretag som har sitt säte i ett fördragsland.

Det som sägs i första stycket gäller dock inte bestämmelserna om tillgängliggörande för allmänheten av upptagningar i 45 § första stycket 3 upphovsrättslagen utom när det är fråga om

1. spridning i form av överlåtelse eller uthyrning av en ljudupptagning, eller
2. överföring till allmänheten som sker på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till en ljudupptagning av ett framförande från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Förordning (2008:851).

25 § Bestämmelserna i 46 § upphovsrättslagen och till denna anslutande bestämmelser i lagen i övrigt ska, utöver vad som följer av 61 § upphovsrättslagen, tillämpas på

1. ljudupptagningar som har gjorts i ett annat land än Sverige vilket är anslutet till WIPO-fördraget om framföranden och fonogram, och
2. ljudupptagningar vars framställare är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i eller är en juridisk person från ett fördragsland.

Det som sägs i första stycket gäller dock inte bestämmelserna om tillgängliggörande för allmänheten i 46 § första stycket 2 upphovsrättslagen utom när det är fråga om

1. spridning i form av överlåtelse eller uthyrning av en ljudupptagning, eller
2. överföring till allmänheten som sker på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till en ljudupptagning från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Förordning (2008:851).

26 § En framställare av en ljudupptagning och de utövande konstnärer vars framförande finns på en sådan ska ha rätt till ersättning på motsvarande sätt som anges i 47 § andra-fjärde styckena upphovsrättslagen, om

1. ljudupptagningen har gjorts i ett annat land än Sverige och det landet är anslutet till WIPO-fördraget om framföranden och fonogram, eller
2. framställaren är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i eller är en juridisk person från ett fördragsland.

Rätten till ersättning enligt första stycket gäller endast om ljudupptagningen används

1. vid en ljudradio- eller televisionsutsändning,
2. vid annan överföring till allmänheten utom i fall då överföringen sker på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till ljudupptagningen från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer, eller
3. vid ett offentligt framförande.

Rätten till ersättning enligt första och andra stycket gäller inte ljudfilm.

Bestämmelserna i 45 § tredje stycket och 46 § tredje stycket upphovsrättslagen ska tillämpas på rätten till ersättning enligt första och andra stycket.

Rätten till ersättning enligt första och andra stycket gäller endast i den omfattning och under den tid som det andra landet ger en rätt till ersättning för användning av ljudupptagningar med anknytning till Sverige. Förordning (2008:851).

Ersättning vid tillverkning och införsel av anordningar för ljud- eller bildupptagningar

27 § Bestämmelserna i 26 k-26 m §§ upphovsrättslagen skall, under de förutsättningar som anges i andra stycket, tillämpas på

1. verk av den som är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i ett annat land än Sverige, och
2. filmverk vars producent har sitt säte eller sin vanliga vistelseort i ett annat land än Sverige.

Bestämmelserna i första stycket gäller endast om det andra landet har genomfört en ersättningsordning för anordningar på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp, vilken ger motsvarande möjlighet till ersättning för svenska rättighetshavare. De skall inte tillämpas om skyddstiden för verket har löpt ut i rättighetshavarens hemland. Förordning (2006:10).

28 § Bestämmelserna i 45 och 46 §§ upphovsrättslagen skall när det gäller hänvisningarna till 26 k-26 m §§ samma lag, under de förutsättningar som anges i andra stycket, tillämpas på

1. framföranden av den som är medborgare i ett annat land än Sverige, och
2. upptagningar av ljud eller rörliga bilder vars framställare är medborgare eller har sin vanliga vistelseort i ett annat land än Sverige eller är en juridisk person från ett annat land.

Bestämmelserna i första stycket gäller endast om det andra landet har genomfört en ersättningsordning för anordningar på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp, vilken ger motsvarande möjlighet till ersättning för svenska rättighetshavare. De skall inte tillämpas om skyddstiden för framförandet eller upptagningen har löpt ut i rättighetshavarens hemland. Förordning (2006:10).

Kompletterande bestämmelser om ersättning vid vidareförsäljning av originalkonstverk (följerätt)

29 § Bestämmelserna i 26 n-26 p §§ upphovsrättslagen skall, utöver vad som i övrigt gäller enligt denna förordning, tillämpas på verk av den som är medborgare i ett annat land än Sverige, om det andra landet har genomfört en sådan ersättningsordning som avses i artikel 14 ter i Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk och ger svenska rättighetshavare rätt till ersättning enligt denna.

Bestämmelserna skall inte tillämpas om skyddstiden för verket har löpt ut i rättighetshavarens hemland. Förordning (2007:520).

Framställare av kataloger m.m.

30 § Bestämmelserna i 49 § upphovsrättslagen och till paragrafen anslutande bestämmelser i lagen i övrigt skall, utöver vad som följer av 1 § andra stycket, tillämpas på arbeten vars framställare har sin vanliga vistelseort i ett EES-land. Bestämmelserna skall tillämpas även på arbeten vars framställare är juridisk person från ett EES-land och har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet i ett EES-land. Om den juridiska personen har sitt säte i ett EES-land men inte sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet där, skall bestämmelserna dock tillämpas endast om arbetet ingår i en ekonomisk verksamhet som har etablerats i ett EES-land.

Detta tillämpas också på arbeten vars framställare har motsvarande anknytning till Isle of Man. Förordning (2008:851).

Tillämpning av det internationella skyddet i tiden

31 § Bestämmelserna i 2-9, 16, 17 och 21-23 §§ gäller även verk som har kommit till före den dag då landet blev medlem av Bernunionen, bundet av världskonventionen, anslutet till Världshandelsorganisationen eller anslutet till WIPO-fördraget om upphovsrätt.

Exemplar av verk som har framställts före den dag som avses i första stycket får fritt spridas och visas. Bestämmelserna om uthyrning och utlåning i 19 § upphovsrättslagen tillämpas dock också på sådana exemplar.

Trycksatser, klichéer, formar och andra hjälpmedel som för mångfaldigande av ett visst verk har framställts före den dagen får användas för sitt ändamål under två år och sex månader från den dagen. I fråga om exemplar som har framställts med stöd av denna bestämmelse ska bestämmelserna i andra stycket tillämpas. Förordning (2008:851).

32 § Bestämmelserna i 31 § tillämpas också på rättigheter som skyddas på grund av 5, 9, 11-15, 17-20 och 24-26 §§. Förordning (2008:851).

Övergångsbestämmelser

1994:193

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1994, då förordningen (1973:529) om tillämpning av lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild med avseende på andra länder och områden m. m. skall upphöra att gälla.

Liite 3 Voimaansaattamissäädösten malleja Malli 1

Blankettilaki, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset

Laki**sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta Kenian kanssa tehdystä sopimuksesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta Suomen tasavallan hallituksen ja Kenian tasavallan hallituksen välillä Helsingissä pp päivänä kk kuuta vvvv tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Sopimuksen muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Helsingissä pp päivänä kk kuuta vvvv

Tasavallan Presidentti¹

Etunimi Sukunimi

Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Etunimi Sukunimi

¹ Lakimallit kuvaavat vahvistettuja lakeja, jotka allekirjoittaa tasavallan presidentti ja esittelevä ministeri. Hallituksen esityksen allekirjoittaa pääministeri ja esittelevä ministeri.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN: 978-952-263-540-2 (painettu)

ISBN: 978-952-263-539-6 (PDF)

ISSN: 1799-0343 (nid.)

ISSN: 1799-0351 (PDF)